

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická Fakulta

Diplomová práce

2010

Jan Kryštůfek

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Diplomová práce

Jan Kryštůfek

Život na malém městě za První republiky

Living in a small town in the First republic

Praha 2010

vedoucí práce: PhDr. Jan Pargač, CSc.

Poděkování

Rád bych poděkoval panu PhDr. Janu Pargačovi, CSc. za vedení diplomové práce a také za jeho cenné rady a připomínky při jejím vypracování.

Děkuji také svým nejbližším za vytrvalou podporu a trpělivost během studia. Velké poděkování patří také pracovnícím Městské knihovny v Dobříši.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury.“

V Praze dne

Anotace

Cílem diplomové práce je napsat historicko-etnologickou studii, založenou na archivních pramenech a regionální literatuře, která by charakterizovala politický, ekonomický a sociální život na malém městě za „první“ Československé republiky. Mapuji spolkový a kulturní život se zvláštním zřetelem na spolkovou činnost. Zkoumaným městem je v letech 1918-1938 město Dobříš, které se nachází ve střední Čechách v okrese Příbram. Studie čerpá ze zápisů městského zastupitelstva, spolkových kronik, regionálního tisku, pamětí a sčítacích operátů.

Klíčová slova: život na malém městě za První republiky

Abstrakt

The aim of this thesis is to write historical and ethnographic study, based on archival sources and regional literature, which characterized the political, economic and social life in a small town as a "first" Czechoslovak Republic. Maps the Federal and cultural life of the special regard to federal action. City is examined in the period of 1918-1938 Dobris City, located in central Bohemia, in Pribram district. The study draws from the minutes of City Council, Federal chronicles regional newspapers, and census Operational Plan memory.

Key words: life in a small town in the First Republic

Obsah

1. Úvod	7
2. Dobříš do roku 1914	10
3. Dobříš za První světové války	14
4. Dobříš v roce 1918	17
5. Život na malém městě ve dvacátých a třicátých letech	20
6. Náboženské poměry	39
7. Školství	42
8. Obyvatelstvo Dobříše	44
8.1 Panský a pokladenský lékař MUDr. Blažej Prusík	54
8.2 Ředitel měšťanské školy František Frič	56
8.3 Hoteliér a podnikatel František Heinz	57
9. Dobříšský velkostatek	60
10. Spolkový a kulturní život na Dobříši	64
10.1 Dobříšské hospody a hostince	74
10.2 Občanská Beseda	77
10.3 Tělovýchovné spolky-Sokol	79
10.4 Hasičský sbor	90
10.5 Okrašlovací spolek	94
10.6 Zpěvácký spolek Zvonař a přátelé hudby v Dobříši	99
11. Závěr	102
12. Použitá literatura a prameny	104
13 Seznam příloh.....	108

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce je věnovaná dějinám středočeského města Dobříš v letech 1918–1938. Na počátku toho období je první světová válka. Práce je určitou mikrosondou do sociálního, politického a kulturního života obce. Život na malém městě za první republiky je příspěvkem k regionální historiografii. Takovouto studii není možné pojmut úzce. Práce vyžadovala, abych prostudoval celou řadu dalších pramenů a literatury a její zpracování by bylo časově náročnější.

Při výběru tématu mě lákalo období, které zanechalo ve městě nesmazatelné stopy od staveb až po kulturní spolky.

Díla týkající se historie Dobříše v mnou sledovaném období vznikala již ve 20. a 30. letech 20. století jako propagační materiály. Dílčí studie o Dobříši psal místní historik Ludvík Kopáček. Na něj navazovala práce místního archiváře Jaroslava Třešňáka a profesora Miroslava Oliče, který napsal studii Dobříš, město na zlaté stezce v roce 1996. Místní historii se v současnosti věnuje archivář Miroslav Průša. Nedílnou součástí mé práce bylo prostudování archivních fondů ze Státního okresního archivu Příbram, Městského muzea a Městské knihovny v Dobříši. Důležitými podklady pro diplomovou práci mi byly archivní prameny, jako jsou zápisy z městského zastupitelstva, neúplná kronika města Dobříš a ročenky a almanachy, které mi přinesly nejvíce informací. Velmi cenné informace týkající se daného období jsem našel i v místním regionálním tisku Dobříšsko, Republikán, Horymír a Od Stříbrných hor. Obraz sociální struktury dobříšských obyvatel mi poskytly sčítací operáty z let 1921 a 1930. Hospodářské události týkající se velkostatku jsem čerpal ze sborníku k 70. narozeninám Josefa-Collareda Mansfelda.

Velmi zajímavé informace o kulturním i osobním životě jsem získal z pozůstalostí kronikáře Františka Dohnala, Kloudy nebo MUDr. Blažeje Prusíka. Cenné byly nekrology či knihy, které byly vydávány k narozeninám jubilantů. Nesmím zapomenout na paměti Aloise Rysa, kde líčí život svého dětství za První republiky.

Z neregionální literatury musím upozornit na autory Lukáše Fasoru, Občanské elity a obecní samospráva 1918-1948, Milenu Lenderovou Z dějin české každodennosti a Kárníkovu několikavazkovou práci České země v éře první republiky.

Od počátku zpracovávání zvoleného tématu jsem se potýkal s problémem, jak danou látku uchopit. Při chronologickém postupu hrozilo, že sklouznu k pouhému popisování událostí tak, jak šly za sebou, při tematickém postupu zase určitá izolace jednotlivých událostí a jevů. Nakonec jsem spojil oba postupy. Práce je členěna chronologicky, ale některé jednotlivé

kapitoly tematicky. Snažil jsem se ve své diplomové práci vylíčit každodennost. Ačkoliv jsem se snažil vyvarovat se v obou krajnostech, kronikářské popisnosti i tématické izolovanosti, musím přiznat, že ne vždy se mi to podařilo.

V první kapitole popisuji život na malém městě do začátku 1. světové války. Dominantní silou se v tomto období stala na Dobříši sociální demokracie. Její vliv se udržel až do konce 20. let. Velký význam mělo pro Dobříš také rukavičkářství, kde jsem se potýkal s nedostatkem archivních pramenů, které byly zničeny.

První světová válka byla pro město neméně významná. Obyvatelstvo pocítilo válečné hrůzy a vygradovaly sociální problémy, které přetrvávaly až do nelehkých začátků Československé republiky.

Období vzniku republiky bylo, jak už jsem předestřel, plné sociálních rozporů, ale i budovatelského nadšení. Obyvatelstvo nadšeně oslavovalo, začal zde také významný stavitelský počín a to vznik Sokolovny, která patří dodnes k dominantám města a samotný Sokol měl v životě města nezastupitelnou roli.

Představím také významné politické strany, které hrály ve “velké” politice První republiky svou roli, a pokusím se napojit je na region a ukázat jeho zvláštnosti.

V další kapitole chci dle statistických ročenek a sčítání lidu ukázat sociální strukturu místního obyvatelstva, nastínit jejich rozdělení na vrstvy dle příjmů a ukázat, jak žily složky obyvatel vedle sebe. Nejednoznačné se mi jeví, jak vymezit střední třídu, která ve městě nepatřila mezi početnou. Následovat budou přirozeně živnosti a živnostníci, kteří zapadají do pestré mozaiky místního obyvatelstva.

V kapitole, která se zabývá dvacátými a třicátými lety se snažím popsat život na maloměstě v celé své košatosti. Popisuji politický vývoj, kampaň, spory u místní sociální demokracie a politickou a hospodářskou krizi, která zasáhla region ve dvacátých letech. Zároveň nechci opomíjet pestrost života, který sebou nesl i zakládání silnic, kulturní rozvoj, knihovnu, Sokol apod.

Do náboženských poměrů jsem zařadil i jednu minoritu a to jsou židovští spoluobčané, kteří byli významní pro město i jeho okolí jednak svým významem hospodářským, ale i tím, že s zúčastňovali politiky města.

Spolkový a kulturní život byl velmi pestrý a navazoval ještě na období Rakouska-Uherska. Ve městě probíhaly poutě, procesí a různé oslavy spojené se vznikem Československé republiky nebo např. Husovy dny. Mezi nejvýznamnější spolky patřil dobříšský Sokol, který svou aktivitou všechny spolky zastiňoval, a vedle sportovně-kulturních

akcí se jeho členové věnovali i charitativní činnosti. Byly zde i jiné tělovýchovné jednoty jako dělnická jednota, která rekrutovala dělníky, a nechyběl ani katolický Orel.

1. Dobříš do roku 1914

Město Dobříš je poprvé zmíněno jako královský statek k roku 1252, kdy zde pobýval český král Václav I. Deset let poté je Dobříš připomínána jako majetek Rožmberků. Vhodná poloha místa nedaleko Prahy na důležité frekventované silnici do Pasova a její lesnaté okolí přiměly Jana Lucemburského na tomto místě postavit hrad. Doloženy jsou i občasné návštěvy Karla IV. a jeho syna Václava IV. Následné husitské války byly spojeny s pleněním kraje a také střídání majitelů mělo na dobříšské panství neblahý vliv. Obec byla za Maxmiliána II. či Rudolfa II. povýšena na město. Za třicetileté války bylo město pleněno oběma bojujícími stranami. V roce 1630 koupil panství Dobříš pán Bruno s Mansfeldu a v majetku jeho rodu, který v roce 1780 přešel v rod Colloredo-Mansfeldský, zůstala Dobříš až do konce feudální doby.¹

Josefínské reformy umožnily relativní osamostatnění města, které zaznamenalo nebyvalý růst a v roce 1788 mělo už 189 domů. V hospodářském ohledu patřil dobříšský okres zejména v počátečním období mezi oblasti s nepatrným průmyslem a málo rozvinutou řemeslnou výrobou. Obyvatelstvo tvořily převážně zemědělci, kteří pěstovali brambory, řepu, zelí a hrách.

Území příbramské a dobříšského okresu leží ve středu Čech. A to v místech vyvýšeného předělu, od něhož se krajina svažuje k povodní Berounky do pražské plošiny a konečně do úrodného Polabí. A na západě klesá do Plzeňské, pánve na jihu se rozestírá v jihočeský pánvích budějovické a třeboňské. Vyvýšený, kopcovitý a souvisle zalesnění povrch s málo úrodnou půdou a drsným podnebím nebyl vhodným prostředím pro brdské a husté osídlení. Lesnaté svahy Brd a na ně navazujících hřebenů táhnoucích se od jihozápadu k severovýchodu.² Všechny tyto přírodní podmínky ve svém souhrnu předem ovlivnily sociální a kulturní život měst a vesnic.

Styk s okolím byl ovšem terénem umožňován na různé světové strany a velmi nestejnou měrou. Nejsnadnější bylo spojení ve směru, jímž probíhala pásma pahorků s řekou Vltavou, tedy ve směru zhruba severo-jihním. Nejobtížnější to bylo na západ a severovýchod, kde stály v cestě Brdy vypínající se právě v těchto místech do svých nejvyšších vrcholů.

Mezi Brdy a Vltavou se vinula cesta z Pasova přes Prachatice do Prahy, která v podbrdské části procházela Březnicí, Mílínem, Dobříší a Mníškem³. Význam obchodní Zlaté stezky,

---

¹ Okresní archiv Příbram průvodce po archivních fondech: Vlastivědný sborník Podbrdská 20. 1982 s. 69-72

² Okresní archiv Příbram průvodce po archivních fondech: Vlastivědný sborník Podbrdská 20, s. 69-72

³ tamtéž, s. 18

kteřá byla prastará byl pro tato městečka významný jak v kulturním, tak hospodářském smyslu.

Komunikační možnosti se zlepšily také přebudováním staré pasovské silnice během dvacátých let 19. století, kdy byl upraven její průchod městem. Zřízení poštovní stanice a posléze poštovního úřadu potrhlo význam města a konečně dokončení železnice mělo za následek oživení turistického ruchu a bylo vzpruhou pro místní živnostenské podnikání zvláště obchodní a hostinské.⁴

Významnou hospodářskou silou byl Colloredo-mansfeldský velkostatek, který dominoval městu a jeho okolí, a to nejen v zemědělství a rybníkářství, ale hlavně v lesnictví. K velkostatku patřily i různé menší podniky v okolí, jako například hutní závod, továrna na stroje ve Staré Huti, parní pila, pivovar nebo cukrovar.

Je samozřejmé, že rozsah a kvalita podnikání obyvatel města se nedají srovnávat s hospodařením na dobříšském panství. Možnosti živnostníků a řemeslníků konkurovat dobříšskému panství, na kterém byli částečně závislí, byly velmi omezené.

Již v roce 1861 byl v Dobříši založen „Hospodářský spolek“. Důležitou událostí bylo také založení „Občanské záložny“, která finančně podporovala rozvoj živností. O jedenáct let později měla již 455 členů a 778 střadatelů s aktivem 125 tisíc zlatých. Roku 1883 vznikla „Hospodářská záložna“. Když byla v roce 1868 při reorganizaci zemské administrativy oddělena soudní správa od správy politické, byl v Dobříši zřízen okresní soud. Město se také stalo sídlem okresního soudu a později i okresní samosprávy a berního úřadu.⁵

V roce 1872 bylo zavedeno ve městě telegrafní spojení s Prahou a Příbramí.

Tehdejší doba si vyžadovala také pronikavé zlepšení dopravních poměrů. Nejbližší železniční spojení vedlo přes trasu Písek – Březnice – Příbram – Zdice – Praha. Pokus knížete Colloredo-Mansfelda v 70. letech 19. století, který by měnil linii dráhy, se nesetkal s úspěchem. Od 40. let 18. století spojovala Dobříš se světem stará takzvaná „pasovská silnice“. Je tedy pochopitelné, že dopravní situace se stávala neudržitelnou a v únoru 1894 bylo přijato usnesení zemského sněmu o stavbě trati na Dobříš. Dobříšský okres koupil akcie této trati v celkové hodnotě 292 tisíc zlatých. V roce 1895 byla vytyčena trať a bylo započato s výkupem pozemků. Stavba dráhy byla zadána firmě Životský a Hrabě z Kladna. Na podzim 1895 se začalo s přípravnými pracemi. U Nového Knína byly otevřeny žulové doly a na jaře 1896 se započaly práce na celé trati. Tunelové práce a odstřelování skal prováděli italští dělníci. Kromě místních lidí, kteří byli zaměstnáni na stavbě, se v kronice zachovaly údaje o zvláštních dělnících ve zdejších kraji neznámých zvaných „bratránci“. Byli to nešťastné

⁴ Okresní archiv města Dobříše průvodce po fondech: Vlastivědný sborník Podbrdsko 20, 1981, s. 17

⁵ tamtéž 18 s.

oběti alkoholu nebo neuspořádaného života, rekrutovali se ze všech společenských vrstev. Veškerý svůj výdělek utápěli v kořalce. Bydleli většinou na půdách, ve stodolách. Mnozí z nich si stavěli primitivní brlohy, podobné doupěti. Největší kolonie takových obydlí byla na okraji mokrovratského lesa, při údolí Voznického potoka, kde se velmi dlouho pracovalo na stavbě mostu a náspu. V srpnu 1897 byla trať hotová.⁶ První vlak vyjel 22. září 1897 a na všech stanicích byl vítán představiteli jednotlivých obcí.

V Dobříši se v roce 1865 usadil z Vídně vyučený rukavičkář Šimon Ábeles a začal tu provozovat samostatnou živnost. Rukavice⁷ zasílal do Prahy k ušití. Protože však pro něj bylo dopravní spojení s Prahou finančně nákladné, rozhodl se vyučit Annu Schillerovou na ručním hřebínkovém stroju, která pak vyučila i další šičky. Šalamoun Ábeles se následně odstěhoval do Prahy a živnost po něm převzal jeho otec. Druhým rukavičkářem na Dobříši byl Samuel Beck, dále pak Antonín Hofsmister, vyučený jirchář, a Ferdinand Kraus. Faktorů na Dobříši neustále přibývalo. V těchto dobách byly švadleny vypláceny místo mzdy potravinami a jiným zbožím. Z Dobříše se pak šití rukavic rozšiřuje do Rožmitálu pod Třemšínem, později do Hostonic. Vrchol rukavičkářského průmyslu bývá kladen do doby před první světovou válkou, kdy počet faktorů dosahuje něco mezi 20 a 30. Poté se postupně začíná snižovat.

V Dobříši se zpracovávaly všechny druhy šití a tím měla Dobříš primát před jinými lokalitami v Rakousku-Uhersku. Faktor sám vydal vzor jenom jednou a šičky už si pak práci sami mezi sebou předávaly. Dle množství zakázek zaměstnával faktor pracovní síly. V dobách poklesu poptávky po rukavicích zaměstnával faktor jenom nejlepší šičky. Při velkém množství zakázek pracovaly šičky více jak 12 hodin denně, což mělo neblahý vliv na jejich zdravotní stav, a také na přesnost práce. Šička, která nedodržela domluvený termín práce, byla nucena faktorovi platit pokutu. Pevných závazků mezi šičkou a faktorem nebylo, i když většinou měla stroj od jednoho faktora. Stávalo se poměrně často, že si pak vzala práci i od jiného faktora, a to způsobovalo nepříjemnosti mezi nimi. Nízká mzda, za kterou šička pracovala, ji nutila si zajišťovat i jinou práci. Stávalo se tedy dost často, že faktor přijal mnohem více objednávek než švadleny stačily. Zdraví švadlen také nebylo nejlepší. Deset a více hodin, které trávily ženy denně nad stroji, zanechávaly zdravotní následky. Při práci trpěly zvláště oči, metlou byla i tuberkulóza a škodil i prach.⁸

Celkově nebyly šičky nikde organizovány a na rozdíl od mužů nevystupovaly se svými radikálními požadavky pomocí stávek. Celkově lze říci, že se jejich postavení zlepšilo až na konci 20. let 20. století, kdy si jejich zástupci vyjednali s faktory placení zdravotního

⁶ Veber, Jan: Zprávy okresního vlastivědného muzea v Dobříši, Staré a nové zvěsti Dobříšska s. 12-13

⁷ Kopáček, Ludvík: Památník okresu dobříšského Praha 1898 nečíslováno

⁸ Weigner, L.: Vývoj a stav průmyslu rukavičkářského Praha, 1901 s. 70-120

a sociálního pojištění, kdy polovinu platil faktor a druhou šička. Dělnické organizované hnutí začíná na Dobříši působit až koncem 19. století. Před ním jsou zprávy jenom o spolkové činnosti. V kraji se vytváří sociálně-demokratické hnutí v 90. letech 19. století s centrem v Příbrami.⁹

Na Dobříši se sociální aktivity soustředily zpočátku především na otázku výše mezd a to u šiček rukavic. Jejich dosavadní netečnost se na přelomu století měnila v cílevědomost, spojenou s jistou bojovností. Zdá se, že sebevědomí šiček stoupalo s růstem odbornosti. Od roku 1900 byly pořádány třítydenní odborné kurzy, o něž byl mezi šičkami velký zájem. Podnět vyšel od Obchodní a Živnostenské komory a důvodem tohoto plánovaného zvyšování kvalifikace u šiček byla konkurence USA a Německa. Díky tomu nastal pokles rukavic z Rakouska-Uherska a konkurence si vyžadovala zlepšení kvality zboží.

Čím větší odbornost byla u šiček, tím měly větší pracovní jistoty, a tedy i odhodlanější postoje vůči svým zaměstnavatelům. Když dva největší factoři Pollak a Schwarz snížili mzdy o 25 %, odmítlo 16 šiček přijmout další práci. Síla solidarity byla tak velká, že se k nim ve městě přidalo dalších 800 šiček bez ohledu na to, pro jakou firmu vykonávaly práci. Došlo ke zprostředkování jednání ze strany faktorů, zástupců švadlen a městské rady. Vítězství bylo jednoznačně na straně šiček, protože bylo odvoláno 25% snížení mezd. Poslední kapkou pro vypuknutí dalšího konfliktu, bylo rozhodnutí faktorů strhávat ženám 3 krejčary z každé vydělané zlatky. Dne 12. března 1905 vypukla stávka, které se účastnila asi polovina všech šiček. Z okolních obcí se ke stávce žádné šičky nepřipojily. Za dva dny bylo dosaženo dohody a došlo k obnovení statu quo před stávkou.

V době stávky přijeli z Příbrami zástupci sociálních demokratů s nabídkou, aby šičky vstoupily masově do „Sociálně demokratické strany“. K masovému vstupu do strany nikdy nedošlo, ale za důvěrníci byla zvolena sociální demokratka Marie Šťastná. Faktoři hrozili za členství v „Sociálně demokratické straně“ postihem. Přesto se už v říjnu 1905 konaly další manifestace. Průvod s rudým praporem vyšel ze Staré Huti a před dobříšskou radnicí se shromáždilo asi 4 000 lidí a ti donutili obecní zastupitelstvo, aby se vyjádřilo k obecnému rovnému hlasovacímu právu. Vliv sociální demokracie byl na Dobříšsku silný. V roce 1907 mluvil proti drahotě poslanec Johanis. Konala se zde také konference místních sociálně-demokratických organizací. Přítomen byl Ladislav Zápotocký.¹⁰

---

⁹ Olič, Miroslav. Dobříš město na zlaté stezce, Praha, 1998, s. 89

¹⁰ Olič, Miroslav. Dobříš město na zlaté stezce. Praha, 1998, s.88

2. Dobříš za světové války

Jak se vzdalovaly ony srpnové dny roku 1914, bylo stále jasnější, že vypuknutí světové války znamená konec jedné éry. Nejdříve se projevíly změny způsobené samotným konfliktem a novinkami v technickém vedení války. Snad nejdůležitější změnou, kterou přinesla krvavá lázeň první světové války, byl postoj k válce samé ze strany vojáků, kteří v ní museli bojovat. Nápadný byl kontrast mezi zvučnými frázemi, které používali politici k ospravedlnění jatek, a krutou realitou v zákopech.¹¹

Pokud jde o pracovní sílu, bylo zde klíčovým problémem sladění potřeb armády a průmyslu. Jak se válka prodlužovala a obětí přibývalo, stávalo se získávání pracovní síly trvalou starostí vlád. Věková hranice pro výkon vojenské služby se prodlužovala a ženy musely vykonávat povolání dříve určené jenom mužům. Ženy pracovaly na úřadech, v továrnách, jako průvodčí i jako zemědělské dělnice. Každé odvětví, které nesloužilo přímo válečným cílům se muselo omezit na minimum. Jedním z důvodů bylo šetření pracovní silou, jiným důvodem byl nedostatek základních surovin. Před válkou nebyla žádná z velmocí plně soběstačná. Válečné události narušily mezinárodní obchod, jehož prostřednictvím se v době míru získávaly suroviny. Mimořádným problémem se stalo zajištění výživy pro vlastní obyvatelstvo. Byl zaveden přidělový systém, který začal u chleba a masa, a pak se rozšířil i na další potraviny, nakonec také zahrnoval oblečení, mýdlo a další zboží. Nedostatek zboží vyháněl jeho ceny nahoru, a tak bylo nutné zavést regulaci platů a cen. Nůžky chudoby se rozevíraly, obyvatelstvo bylo nespokojeno ze stále se horšící situace na trhu potravin a ze spotřebního zboží. Ve velkých i menších městech monarchie propukla zásobovací krize. Obyvatelstvo bylo deprimováno a schylovalo se k hladovým bouřím. Únava z války, hlad v zázemí a bolševická revoluce v Rusku podkopávaly postavení Rakouska-Uherska.

Město Dobříš zastihla světová válka v poklidu, který byl znenadání změněn. Na začátku roku 1914 byla provedena změna v samosprávě města. V tajné volbě byl starostou zvolen Josef Colloredo-Mansfeld, který obdržel z 30 hlasů 28. Volbu přijal a zřekl se starostenského platu a věnoval 4 tisíce korun na zřízení opatrovny. Červnový atentát na následníka trůnu a následná mobilizace působily na občany a brzy bylo každému jasné, že válka bude dlouhá. Zahynulo při ní 84 občanů města Dobříše. Místní instituce začaly organizovat péči o raněné a snažily se nějak pomoci opuštěným rodinám. V zámku a v novostavbách se plánovalo

---

¹¹ Gilbert, Felix: Konec Evropské éry, 2000, s. 143

3 tisíce lůžek pro raněné a rekonvalescenty. Lazaret ale nebyl zřízen s tak velkou kapacitou, v provozu zde bylo jen 100 lůžek. V jeho čele stála kněžna.¹²

Již v listopadu 1914 přijeli na Dobříš první uprchlíci z frontových oblastí v počtu asi 180 lidí. Jednalo se většinou o ženy a děti. Ukrajinští uprchlíci se na území města dostali později.

Militarizace zasáhla i místní průmysl. Starohuťské železářny začaly s výrobou dělostřeleckých nábojů ráže od 85 mm do 180 mm. V noci 1. října však zničil požár velkou strojírnu a škoda činila přes půl milionu korun. Strojírna byla obnovena velmi rychle. Na dodávkách pro armádu bylo pracováno nepřetržitě. Netrvalo dlouho a válka zasáhla i dobříšské zázemí. Za prvních 6 měsíců vzrostly ceny takto: brambory o 100 %, luštěniny o 80 %, sádlo o 40 % a vejce o 60 %. Metrický cent horší mouky stál 70 korun místo 36 korun na začátku války. Pro rodiny chudých byly vydávány chleбенky zdarma místo peněžitých podpor. Brzy byl pocítěn i nedostatek jiných věcí než jenom potravin. Byl prováděn sběr mědi a mosazi, z kostela byly sňaty zvony a kov byl použit pro válečné účely.¹³

Honosné oslavy císařových narozenin nemohly zakrýt nedůvěru obyvatelstva. Začala perzekuce všeho vlasteneckého. 16. prosince 1915 byla rozpuštěna „Česká obec sokolská“. Kvůli přátelským vztahům s Ruskem u starosty L. Salače a u jednatele Františka Dohnala byly provedeny domovní prohlídky. Podezřelé byly také rodiny, jejichž členové se dostali do ruského zajetí. Počet padlých neustále rostl a soukromá či spolková činnost nestačila na péči o vdovy a sirotky. Hubená podpora byla tedy pravidelně doplňována sbírkami a výnosem z různých zábavných akcí, které byly povoleny, jako například školní besídky, apod. V roce 1916 bylo na dobříšský velkostatek přiděleno 30 Rusů.

To už i týdenní chleбенky měly 36 útržků po 25 gramech mouky. Živnostníkům bylo povoleno použít při výrobě chleba 80 % mouky a zbytek byl nahrazen různými látkami, nejčastěji bramborovým škrobem. Přitom ceny závratně stoupaly a to zvláště ve městech. Rozvinul se černý trh a „kšeftování“ pocítili zvláště ti obyvatelé, kteří pracovali za mzdu. Nebylo dosti otopu, a tak na začátku roku 1917 byla zastavena výuka na dobříšské škole. Dosud skrývaný odpor obyvatelstva se projevil 22. června, kdy bylo oznámeno snížení přidělů potravin. Před dobříšskou radnicí se srotil dav žen a žádal zvýšení přidělů chleba. Připojili se k nim dělníci z pily a část jich vnikla do budovy radnice. Demonstrace trvala celé odpoledne a několik osob bylo zatčeno. Stávalo se, že dělníci zastavovali práci. Konec války a zajištění zásobování potravin se staly nejaktuálnějšími požadavky místních obyvatel.

---

¹² Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, Praha, 1998, s. 107

¹³ tamtéž, s. 107

Avšak rolníci jako samozásobitelé neměli situaci vůbec jednoduchou. Úřady jim předepisovaly stále zvyšující se dodávky. Pro sklizeň roku 1918 bylo pro samotné město Dobříš předepsáno 144 q pšenice, 329 q žita, 132 q ječmene, 800 q ovsa a hotového chleba 605 q. Velkostatek měl odevzdat celkem 480 q obilí.

Je pravdou, že růst platů zaostával za růstem základních potravin. Zajímavé je, že neustaly dobročinné akce, například sbírky pro vdovy nebo koncerty a besídky. V květnu 1918 byla v Dobříši otevřena dětská opatrovna, do které se Josef Colloredo-Mansfeld zavázal přispívat pět let částkou 1 500 korun. Spolu s poklesem autority úřadů a jejich bezmocností řešit aktuální problémy rostl vliv místní samosprávy. 16. října 1918 byla zvolena hospodářská rada, která měla dohled nad hospodářskými poměry ve městě. Jejími členy se stali Karel Bílek, Jan Šatoplech, Josef Zvoníček a Josef Kašper. Dobříšské zastupitelstvo si tehdy dovolilo vlastenecké gesto a udělilo občanství některým známým osobnostem jako Aloisi Jiráskovi a ministru školství Gustavu Habrmanovi. 14. října 1918 byla uspořádána ve městě „Socialistickou radou“ demonstrace na podporu „Československé republiky“ a byla žádána okamžitá demokratizace místních samospráv. Městské zastupitelstvo koptovalo pod tlakem do svých řad deset socialistických zástupců.¹⁴

---

¹⁴ Olič Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, 1998, s. 109-110

3. Dobříš v roce 1918

Habsburská říše se propadala do minulosti a její státní moc se rozpadala. Ve skutečnosti začínalo to, co se nazývá převratem. Propásnout tento okamžik ke zformování nové státní moci, ať měla mít ke staré jakýkoliv vztah, nebylo jen nemoudré. Mohlo jít také o hazard s osudy milionů lidí. Muži na svém místě to pochopili. Rašín po rozhovoru s Vladimírem Tusarem, který zastupoval „Národní výbor československý“ ve Vídni, usedl v noci z 27. na 28. října 1918 ke stolu a začal koncipovat první zákon československého státu. Cesta k vytvoření Československa byla otevřena.¹⁵

Když se muži 28. října vypravili dopoledne tohoto dne podle plánu převzít „Obilný ústav“, narazili na Václavském náměstí na shluk lidí, který rozrušeně četl nótu ministra zahraničí Guayany Andrásyho o tom, že mocnářství přijalo nabídnuté podmínky a hodlá jednat o míru. Lidé si nótu mylně vyložili jako kapitulaci. Stačilo jen to a v Praze začal převrat. Lid táhl od úřadu k úřadu a strhával výsostná označení státu. I na vojenských uniformách. Dříve než chudina začala rabovat obchody, vyslal Jiří Stříbrný a náčelník „Sokola“ Josef Scheiner do ulic kapely, aby vyhrávaly sokolské pochody. Do té doby samozřejmě zakázané a vytvářející patřičnou náladu. Odpoledne se sešlo plénum „Národního výboru“, které vydalo svolání „Lide československý!“ V něm oznámili národu, že: „*Stát Československý vstoupil v řadu samostatných a kulturních států světa.*“ Ještě důležitějším jejich činem bylo projednávání návrhu prvního zákona státu. Jeho přijetím se stal „Národní výbor československý“ zároveň nejvyšším zákonodárným sborem nového státu. Mezitím se do Prahy dostavil Vavro Šrobár a první československý zákon podepsal.

Moci se chopily v okresech již ustanovené nebo se rychle ustavující okresní „Národní výbory“. Mimořádnou roli sehrál „Zemský národní výbor“ v Brně a poté i podobný v Opavě.

Záhy se začaly tvořit české národní výbory i v pohraničních oblastech jako orgány českých menšin.¹⁶

Slavný den 28. říjen 1918 proběhl na Dobříši podobně jako v jiných městech. Zprávu o převratu v Praze a o vyhlášení republiky dostal jako první obchodník Eduard Meisler. Zpráva byla potvrzena ve čtyři hodiny odpoledne a všude byly vyvěšeny prapory. Sokolové i lid spontánně procházeli městem a za zpěvu národních písní byl v devět hodin uspořádán lampionový průvod zakončený spontánní manifestací, na níž promluvil dr. František Heinz. Následujícího dne se shromáždili zástupci města na radnici stejně jako všechny spolky

---

¹⁵ Kárník, Zdeněk. České země v éře první republiky díl první. Praha 2000 s. 34

¹⁶ tamtéž, s. 34

a korporace společně ze zástupci státních úřadů. V devět hodin přijel z Příbrami automobilem s delegací, kterou zastupoval profesor Antonín Srba a redaktor Antonín Žáček. Delegace přijala slib věrnosti republice od všech zástupců státních i samosprávných úřadů. Poté sestoupili účastníci z dobříšské radnice mezi shromážděné lidi, kde prof. Antonín Srba prohlásil vytvoření samostatného Československého státu. A poté ze středního okna zasedací síně radnice přečetl Ludvík Kopáček okresní ředitel první státní zákon, který byl telegraficky sdělený Národním výborem Pražským okresu Dobříšskému. Shromáždění lidí vypuklo v hromové volání „ Sláva“ a „Na zdar!“ Poté se vydal velký průvod lidí za jásavých zvuků hudby celým městem. Průvodu se účastnilo se zúčastnilo se asi 6 tisíc osob z města a jeho okolí. Byly zde přítomny všechny spolky, dělníci, srbští a ruští zajatci a zástupci okolních obcí. Odpoledne složil slib i kníže Josef Colloredo-Mansfeld, aby přesvědčil občany o svých sympatiích k republice. Ihned 28. října bylo na dobříšském velkostatku zavedeno české úřadování. 28 říjen byl ve městě zakončen zábavami a zpěvem v místních hostincích. Na paměť významného dne zhotovil Dr. Bohuslav Šmejkal krásný fotografický obraz Sokolstvo Dobříšské v průvodu.¹⁷ 29. října se konala zábava, kde na stavbu Sokolovny se sebralo mezi přítomnými 1 600 korun.¹⁸

Nejvýraznější aktivitu vyvíjel dobříšský „Sokol“, který se obnovil již za války. Uspořádal například „Husův večer“. V listopadu byly organizovány slavnosti a projevy jako přednáška K. Kabala o Slovensku a buditecké práci tamní inteligence a brutalitě maďarizačních snah. Rovněž bylo uspořádáno rozloučení se srbskými a ruskými zajatci, kteří pracovali na konci války na dobříšském velkostatku. Koncem roku 1918 vznik odbor pro postavení budovy „Sokola“. Pozemek byl odkoupen za 65 tisíc. Dobříšský okres věnoval 30 tisíc a město samotné 10 tisíc. Smlouva byla podepsána s velkostatkem. Rozpočet byl stanoven na 112 tisíc korun a stavba byla zadána stavitelům bratrům Buriánům¹⁹

Dne 6. června roku 1919 se konala slavnost položení základního kamene. Dopolodnímu programu, jehož součástí byl i průvod městem a vlastní akt na vyzdobeném staveništi se zúčastnilo 6 tisíc občanů. Odpolední vévodila zahradní slavnost s bohatým kulturním programem. Dne 21.června byla zalita do základního kamene schránka, do které byl vložen slavnostní list, arch s podpisy zástupců spolků a institucí. Podrobný popis slavností najdeme v regionálním tisku. Stavební práce na nové sokolovně pokračovala ve velké rychlosti s pomocí dobrovolníků a členů Sokola, kteří měli velký podíl na dokončení prací na budově a předání budovy ještě koncem roku 1919. Slavnostní otevření a zahájení činnosti nové

---

¹⁷ Kopáček, Ludvík: Dějiny Sokola dobříšského, Dobříš, 1923, s. 64

¹⁸ Kopáček Ludvík: Dějiny Sokola dobříšského, Dobříš, 1923, s. 65

Sokolovny se konalo 25. prosince 1919. Nechyběla přitom ani tělovýchovná akademie, která se postarala o program a pobavení občanů. Za novou Sokolovnou bylo zřízeno letní cvičiště, neboť Sokol to byl především sport.²⁰

---

²⁰ SOkA Příbram: Zápis městského zastupitelstva, 1918-1920

5. Život na malém městě ve dvacátých a třicátých letech

V okamžiku vstupu nového československého státu do života hrály sociální podmínky, za kterých se rodil, mimořádnou roli. Promyšlená sociální politika musela být nutně součástí zakládání nového státu. Stále rostoucí nezaměstnanost a demobilizace vojáků, na jejichž místa zatím nastoupily ženy a mládež, a končící válečné zakázky měly za následek neustále se zvětšující nezaměstnanost a hrocení situace. Když válka skončila, všichni, kteří jí přežili, chtěli právem nyní a okamžitě znovu začít žít a co možná nejvíce se bavit. Sociální rozpory byly zprvu překryty českým převratovým a popřevratovým nadšením. Postupně však vystupovaly na povrch. Objevily se první hladové bouře, v jejichž čele stály ženy. Již 5. ledna se ozvali horníci z Příbrami. Dále se bouřilo Kladno a Praha a propukalo stále více demonstrativních stávek.²¹

Mezi nejvýznamnější strany na celostátní úrovni patřila Československá sociálně demokratická strana dělnická, která vznikla v roce 1918 a navazovala tak na tradici, která sahala až do roku 1878. Po celou dobu První republiky byla sociální demokracie stranou státotvornou, od které se odštěpila z jejího ultralevého jádra Komunistická strana Československa. Stranu to výrazně oslabilo, protože musela soutěžit o stejný elaborát voličů.

I na Dobříši se projevila radikalizace poměrů v plné síle. Citlivou se stala sociální otázka obyvatelstva, poválečná bída a byla zde cítit snaha po změně. Aktivizovala se místní sociální demokracie a během roku 1919 začal vycházet stranický list „Dobříšsko“. Jeho majitelem a vydavatelem byl „Výkonný výbor místní sociální demokracie“. Již v dubnu 1919 si socialisté vynucují na Josefu Colloredu-Mansfeldovi pronájem jeho hotelu „Na Knížecí“, kde vznikl „Lidový dům“. V čele sociální demokracie na Dobříši stál Karel Škarda. První máj slavily socialistické strany společně. Levice ve městě naprosto ovládla veřejný prostor. Ostatní strany byly nezvykle pasivní. Dne 7. května se konala bouřlivá schůze, na které mluvil Karel Škarda a jejíž účastníci se rozhodli kromě jiného požádat také o zvýšení mezd a odvolání dosavadního ředitele velkostatku. Po dlouhém jednání byl nakonec ředitel Draper suspendován za proněmecké smýšlení a špatné zacházení s dělníky. Bylo přislíbeno také přeložení lesního správce Bursíka a hajného Císlera.²²

Aktivita sociálních demokratů však nepolevovala ani v následujících týdnech. 11. května přijel z Kladna do Dobříše Antonín Zápotocký a referoval na dělnické schůzi v „Občanské besedě“, která byla navštívena 250 občany. Antonín Zápotocký zde vysvětloval plán

²¹ Kárník, Zdeněk České země v éře první republiky díl první, Praha 2000 s. 49

²² SOkA Příbram: Zápisy městského zastupitelstva 1918-1938

a požadavky na socializaci podniků a zemědělství a na možnost nastolení socialistické vlády. Také Karel Škarda vedl velmi intenzivní agitaci proti správě velkostatku. Projevy radikálních nálad byly stále silnější a silnější. Tábory lidu a schůze ve městě a jeho okolí byly navštěvovány stovkami dělníků a občanů jiných profesí.²³

Politická tvář města v letech 1918 – 1938 byla ovlivněna několika faktory, z nichž tím nejvýznamnějším byla přítomnost okresní správy ve městě. Na politický život města také působila relativní zaostalost a zemědělský charakter dobříšského regionu a řemeslnicko-živnostenské elity.

9. března 1919 se na Dobříši v sále sokolovny se konala ustavující se valná hromada „Živnostensko-obchodnické strany“, která byla hojně navštívena dobříšskými občany. Rázem se přihlásilo 85 členů. Hlavním představitelem strany byl Václav Rys. Při sestavování kandidátky musel být brán zřetel i na maloročníky a domkaře.²⁴

Dne 31. května 1919 byl otevřen „Lidový dům“. Průvod lipkami byl zahájen slavnostní Internacionálou, kterou zazpívalo dělnické pěvecké hnutí. V projevu vystoupil také dělnický soubor mandolinistů z Prahy a místní kapela sociálního demokrata Františka Kloudy. Není se tedy čemu divit, že konané červencové obecní volby po velké aktivitě sociálních demokratů skončily pro ně ve městě samém drtivým vítězstvím. Z 1919 odevzdaných hlasů bylo 928 pro sociální demokrata, 241 pro „Československou socialistickou stranu“, „Národní stranu“ volilo 218 občanů a „Lidová strana“ získává 209 hlasů a středostavovská skupina (Židé, domkaři, živnostníci) získala 311 hlasů.²⁵

Mandáty byly v obecním zastupitelstvu rozděleny takto: 15 míst sociální demokraté, 4 národní socialisté, 3 místa národní demokraté, 3 místa lidovci a 5 míst středostavovská skupina. Dne 2. července 1919 byl starostou zvolen sociální demokrat Karel Škarda a první náměstek byl také sociální demokrat František Klouda. Členy městské rady byli: Adolf Maršík, Bedřich Fuks, Emil Janda, František Valenta, Alois Vejražka, Bohumil Novák a Emil Aerstein. Bylo zřízeno 8 odborů po deseti členech: odbor stavební, chudinský, policejní, finanční, zdravotní, hospodářský sociální a kulturní. Před nově zvolenými radními stálo mnoho problémů, které museli řešit. Zvyšující se nezaměstnanost a hospodářské problémy přidělovaly radním nejednu vrásku na čele. Počet hlasů, který na Dobříši získala sociální demokracie mohl být považován za veliký úspěch místních sociálních demokratů. Povedená volební kampaň, ovládnutí veřejného prostoru, její agitace a důstojné sídlo, které získala

---

²³ tamtéž

²⁴ SOkA Příbram: Ustřední deník československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské: Reforma ročník VIII číslo 104 1926

²⁵ SOkA Příbram: Zápisy městského zastupitelstva 1918-1938

nátlakem na Josefa Colloredo-Mansfelda, to všechno získalo v očích obyvatelstva této straně respekt.²⁶

Úspěch sociální demokracie, která vyhrála obecní volby a získaných 15 mandátů ji umožnili získat pohodlnou většinu. Vztahy k ostatním stranám a k správě velkostatku nebyly ideální.²⁷

Všechny strany se během volební kampaně zaměřily na problémy, které se dotýkaly naprosté většiny obyvatel města Dobříše. Socialistické strany se snažily oslovit dělníky, ukazovaly jim jejich sociální postavení a slibovaly jejich vylepšení. K sepětí se sociální demokracií sloužilo také založení Tělovýchovné dělnické jednoty, jejímž předsedou se stal starosta a sociální demokrat Karel Škarda. Byla tak konkurencí již zavedenému a staršímu Sokolu. Každá politická strana se pokoušela získat nové členstvo. Pevná stranická struktura nebyla ve městě dotvořena. Strany se snažily získat příznivce přednáškami, kdy se na veřejné schůze se zvaly známé osobnosti. Tady se potvrzovala potřeba a důležitost silné a přitažlivé osobnosti, které by stála v čele a byla schopna zapůsobit na širší obecní obyvatele a získat občany pro svou stranu a její program.²⁸

Do Dobříše také zavítaly významné osobnosti mezinárodní scény. V květnu přijela dohodová komise složená ze zástupců Francie, Belgie a Jugoslávie. Cizí hosty provázel primátor hlavního města Prahy dr. Baxa se zástupci několika ministerstev. Manželka Josefa Colloreda-Mansfelda původem z Francie pozvala dohodou komisi. Pozvání neodmítl ani ministerský předseda Tusar. V prosinci byl ve městě uvítán francouzský generál Maurice Pelle tehdy náčelník generálního štábu československé armády. Kníže Josef Colloredo-Mansfeld si vzal na sebe při této příležitosti sokolský kroj.²⁹

Velmi tíživě dopadala na místní obyvatelstvo poválečná hospodářská recese, která způsobila poválečnou krizi. Byl nedostatek potravin. „Spolek Československé péče o dítě“ musel v listopadu na Dobříš zaslat zásilku v ceně 30 tisíc. Z druhé strany členky dobříšského Sokola a jiných spolků ubytovaly asi 50 dětí z pražského Žižkova. 3. a 9. března proběhlo na Dobříši a v okolí kolkování peněz. Okázalým způsobem bylo slaveno první výročí vzniku „Československého státu“. 27. října v předvečer významného dne byla zapálena hranice na počest padlým a dopoledne následujícího dne se konal průvod a štafetový běh. Parlamentní volby dopadly pro sociální demokracii nevýrazným úspěchem, i když jí ubylo v okrese

---

²⁶ SOkA Příbram: Zápisy městského zastupitelstva 1918-1938

²⁷ tamtéž

²⁸ tamtéž

²⁹ Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, Praha, 1998, s. 116

800 hlasů. Přesto byla stále nejsilnější stranou na Dobříšsku. Naopak vzrůst nastal u lidovců a národních demokratů.³⁰

Ze zápisu městské rady vyplývá, že nebyly dobré vztahy mezi starostou Karlem Škardou a jeho vnitrostranickou opozicí. Jednání bojkotovaly občanské strany a ideální vztahy neměl ani se správou velkostatku. Několik měsíců se zastupitelstvo nebylo schopno usnášet. K uvedenému sporu se vyjadřovala i okresní politická správa. Starosta Karel Škarda totiž reprezentoval levé křídlo v místní sociální demokracii a ani jeho působení např. přednášky o socializaci půdy mu ve městě na sympatiích nepřidaly.

30 prosince 1919 byla svolána schůze zastupitelstva. Průběh schůze byl velmi bouřlivý. Před počátečním jednáním o rozpočtu vyžádal si slovo pan radní Emil Janda berní správce, který přečetl prohlášení, které podpořilo všech 14 zastupitelů, kteří nebyli zvoleni za sociální demokracii. Protestuje se tu proti vystupování Karla Škardy a proti tomu, jak napadá členy zastupitelstva ve stranickém časopisu Dobříšsko, kterého je starosta redaktorem: *„Trpce je zde si stěžováno, že zastupitelé jsou líčeni jako líní, kteří se vyhýbají práci na radnici a jako by byly nepřátelé dělnické třídy. Vysloven je zde názor, že pokud budou útoky pokračovat budou z toho vyvozeny důsledky.“*³¹

Městské zastupitelstvo se nebylo schopno usnášet a politická krize vyvrcholila 10. srpna 1920 odvoláním starosty. 6. září byl zvolen starostou jeho dosavadní zástupce, sociální demokrat František Klouda. Situace v zastupitelstvu se pak dlouhodobě stabilizovala.

Od roku 1923 mělo městské zastupitelstvo 9 odborů a komisí po deseti členech. A to odbor chudinský, hospodářský, zdravotní a finanční³² (14 členů), stavební, hudební, sociální, vodárenský a odbor policejní. Při projednávání rozpočtů docházelo obvykle ke schodkům mezi příjmy a výdaji. Schodek byl vždy pokryt obecními přirážkami k místním daním. Daně ovšem nešlo zvyšovat nad zákonnou míru. Několikrát během 20. let žádalo městské zastupitelstvo o zřízení politické expozitury v Dobříši. Požadavek byl splněn až v roce 1937. Mezi pravomoce expozitury patřily věci osobní přidělených zaměstnanců, mobilizační a vůbec vojenské záležitosti a věci hospodářského charakteru.

Po vybudování vojenské střelnice v Brdech usilovali představitelé města o zřízení vojenské posádky ve městě. V září téhož roku navštívil město také první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk a zhlédl zde v sokolovně představení Lucerna.

V roce 1920 začal také vycházet nepolitický regionální časopis Dobříšsko. V roce 1921 vznikla také na odbočka katolického Orla. Téhož roku se také připomíná židovský sportovní

---

³⁰ tamtéž

³¹ SOKA Příbram: Zápis městského zastupitelstva, 1918-1938

³² tamtéž

spolek MAKAVI. A Jan Dohnal v ulici Pražské postavil menší zděnou provozovnu, kterou postupně rozšiřoval vyráběly se zde rámy pro pilky na kov.

Stimulem pro rozvoj města bylo zvýšení počtů trhů na dvanáct ročně.

Osud starohuťských železáren je důležitý jak pro město samé, tak pro jeho venkovské zázemí. Dělníci si během let 1919–1920 vymohli zvýšení platů o 40 %. Železárny byly plně obsazeny. Zaměstnávaly celkem 420 osob. Dělníci si také vynutili na státu, aby starohuťské železárny zůstaly v držení původního majitele Josefa Colloreda-Mansfelda. Stálý růst cen uhlí a koksu, dopravních nákladů a mezd a také státní dávky z obratu měly za následek zvýšení cen všech vyráběných výrobků. V železárnách se začínají vyrábět jednodušší výrobky, které nevyžadují takovou přesnost, například topná tělesa. Skutečný krizový stav se v železárnách začal projevovat v letech 1921–1923. Nejprve se začalo se zkracováním šestidenního pracovního týdne na 4 až 5 dní dle počtu zakázek. Dne 1. října 1922 se začínají snižovat mzdy dělníků o 30 %. Současně s tímto opatřením se představenstvo železáren rozhodlo propustit část dělníků. V témže roce došlo k propouštění dělníků z dobříšské pily. Městská rada žádala okresní správní komisi, aby tyto propuštěné zaměstnala při opravě okresních silnic. Po úplném odstavení železáren v roce 1923 poklesla kupní síla místních obyvatel, což zase postihlo místní živnostníky, a hůře se shánělo na Dobříšsku zaměstnání.³³

Období první republiky lze rozdělit do několika odlišných úseků, jež se staly rámcem pro život občanů a jejich měst. Na společenský a ekonomický rozvrat způsobený první světovou válkou bezprostředně navazuje období hospodářské a ekonomické krize. Na rozdíl od nástupnických států se Československo dokázalo do roku 1923 se situací vyrovnat. Republika byla politicky poměrně stabilní státem.³⁴ Dobříš a okolí mělo však svá regionální specifika. Colloredo-Mansfeldské železárny skomíraly, i když zůstaly v majetku Josefa Colloreda-Mansfelda. Nedostatek zakázek a ztráta trhů si vybrala svou daň a železárny zkrachovaly a oblast Dobříšska rázem přišla v roce 1926 400 pracovních míst. Velkostatek Colloredo-Masfeld byl po rukavičkářském průmyslu největším zaměstnavatelem. Rukavičkářství bylo pro město a jeho okolí velmi důležitou příležitostí jak si vydělat a to zvláště pro místní ženy. Jsou odhady, že výroba rukavic zaměstnávala 2000 a 4000 šiček.³⁵ Ve dvacátých letech mělo problémy i lesní hospodářství. Dřevo se vozilo výhradně s dobříšských lesů Josefa Colloreda.

---

³³ SOKA Příbram: Zápisy městského zastupitelstva 1918-1938

³⁴ Maier Karel: Hospodaření a rozvoj českých měst v 1850-1938, Praha, 2005, s. 71

³⁵ Fond předchůdců rukavičkářských závodů byl bohužel v devadesátých letech ztracen, když rukavičkářské závody zkrachovaly. A čísla, která uvádím jsou tedy jenom orientační a vycházejí z výsledků, které zveřejnil ve svém průvodci prof. Malý (učitel starohuťské školy). Průvodce po Dobříšsku 1930. Velmi torzovité jsou i

V roce 1923 dochází také ke stabilizaci městské rady. Starostou se v letech 1923–1931 stává člen živnostenské strany Václav Rys. Při srovnání poválečného vývoje se na Dobříši aktivizuje činnost politických stran, které se stávají viditelnější a rozparcelují si veřejný prostor a vzájemně se oddělují. Vznikají stranické listy např. „Republikán“ a „Horymír“. Pokračuje také vznik paralelních cvičebních jednot. Vedle Sokola to jsou také Orel, Dělnická tělovýchovná jednota a fotbalový klub Rudá hvězda. Jednotlivé politické strany pořádají plesy, zábavy a koncerty a jiné společenské akce.

V prosinci 1923 byly posvěceny dva nové zvony a ³⁶zavěšeny ve věži kostela Nejsvatější trojice na Dobříši, jeden o váze 383 kg a druhý o váze 208 kg, opatřený českým textem. Vznikl také odbor dámské házené a ve městě v přístavku v Hotelu Na Knížecí byl zřízen první speciální obchod s knihami. Majitelem byl František Hausekra. Květnu v roce 1924 zavítal do města také pražský arcibiskup ThDr. František Kordač a při této příležitosti nechal biřmovat 1055 dětí a dospělých.³⁷ Událostí bylo také 14. 9. slavnostní odhalení pomníku padlým v první světové válce na dnešním Komenského náměstí, padlo 102 dobříšských občanů. Městská rada se také snažila o to, aby do Dobříše přišla vojenská posádka. Její snaha je však bez úspěchu. Dne 17. 12. se koná zvláštní školní slavnost při příležitosti odchodu dlouholetého ředitele Františka Friče do důchodu.³⁸

V roce 1925 se ustavuje okresní organizace strany živnostenské, která zahrnuje 7 organizací: Dobříš, Nový Knín, Hříměždice, Svaté Pole, Borovice Rosolice a Stará Huť. Výsledkem této horečné aktivity je získání 10% hlasů ve volbách do Národního Shromáždění, které strana získala v dobříšském okrese.³⁹ Obecní zastupitelstvo také schvaluje tržní řád platný pro týdenní trhy. Jsou také přenesena práva starosty města na velitele hasičského sboru nebo jeho náměstka při požáru. 16 a 18 srpna je konán dobříšský sraz hasičských žup a samaritánských kolon (průvody, cvičení, zábavy a divadla). Téhož roku byly také definitivě uzavřeny železářny ve Staré Huti. V roce 1927 zvala dokonce „Národní strana fašistická“ městskou radu na recepci do hotelu Heinz. Tam měl být dokonce i bratr generála Radola Gajdy. Až do roku 1927 bylo v zemských deskách vyhrazeno králi lovit na Dobříši černou i červenou zvěř. V Dobříši se objevují nové spolky jako například sdružení „Nové myšlenky“.⁴⁰

údaje a fondy v židovském muzeu. Relevantní čísla jsou pouze pro devatenácté a počátek dvacátého století a to jen díky Weignerovi L.

³⁶ Průša, Oldřich Historický kalendář města Dobříše MěU, Dobříš, 2008, s. 112

³⁷ tamtéž, s. 113

³⁸ tamtéž, s. 113

³⁹ Reforma ústředního deníku československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské, ročník VIII. číslo 104, 1926

⁴⁰ Průša, Oldřich Historický Kalendář města Dobříše, MěU Dobříš, 2008, s. 113

Kulturní život se rychle dostal na předválečnou úroveň. Zvláště aktivní v tomto směru byl dobříšský Sokol. V „Jednotě“ byly čtyři odbory – vzdělávací, dramatický, zábavný a biografický. Vzdělávací odbor uspořádal jen v roce 1920 pětadvacet přednáškových večerů, dramatický odbor uvedl množství her, například Strakonického dudáka. Za rok 1920 byl příjem tohoto odboru 58 200 korun a z toho 15 tisíc korun čistého zisku. Biografický odbor zahájil činnost v dubnu 1920 americkým filmem „Zrození národa“.

Pěvecké spolky „Zvonař“ a „Přátelé hudby“ uspořádaly také mnoho koncertů. Oslavy různých výročí a vzpomínkové akce se těšily zájmu veřejnosti. V oblasti sociálních služeb působila nově založená pobočka „Československého červeného kříže“. A dále také místní odbor „Ústřední matice školské“ a jakýsi koordinační činitel „Osvětová komise“ zřízená usnesením městské rady. Potěšitelný byl také rozvoj městské knihovny, k němuž dal popud nejen nový knihovnický zákon, ale i aktivita občanů. Počátkem roku 1920 začala městská rada vyplácet příspěvek v hodnotě 2 tisíce korun tak řečené knihovnické radě, jejímž předsedou byl ředitel dívčí školy František Tatar. Kromě této knihovny byly ve městě ještě knihovny spolků, například legionářská, sokolská a jiné.

Rozvíjejí se také jiné sportovní a tělovýchovné spolky. Hlavní roli zde hraje samozřejmě Sokol, na jehož cvičení docházela značná část mládeže a dospělých. Časté styky s okolními jednotami dovozovaly uspořádat akce, při kterých vystupovalo i 1 200 cvičenců najednou. „Sportovní klub“ se ustanovil v roce 1922. Na zahajovací schůzi se sešlo 41 členů a z toho dvě ženy. Klub byl rozdělen na sekce fotbalovou, cyklistickou, tenisovou, plaveckou a atletickou. V roce 1927 vznikl odbor dámské házené a v tomto roce i odbor volejbalu. Velmi populární byl silniční běh „O putovní pohár“ na trati Dobříš – Příbram konaný nejčastěji v květnu. Od roku 1936 byly pořádány kurzy protiletcecké obrany. Její organizace byla propracována velmi dobře. Měla několik oddílů a čet zaměřených na různé branné složky. V roce 1936 byla na Dobříši ustanovena pobočka „Československých důstojníků“ a místní skupina „Masarykovy letecké ligy“. Byl zvolen výbor o dvanácti členech, předsedou byl zvěrolékař Sýkora.

Zdravotnická péče pro obyvatelstvo byla v rukou soukromých lékařů. Ve městě působil MUDr. Blažej Prusík, MUDr. Václav Víšek, MUDr. Richard Frankel, později ještě MUDr. Václav Chyba. Nemocenskému pojištění podléhala jen část občanů a záleželo tedy na lékaři a jeho dobré vůli, jak postupovat vůči nemajetným pacientům.⁴¹

Úzké sepětí Dobříše a Příbrami mělo za následek po válce i zkvalitnění dopravního spojení. V roce 1919 se vyřešila otázka finančního příspěvku obou okresů a zakoupeny byly

---

⁴¹ SOKA Příbram: AM Dobříš, č. 306, karton 8

postupně autobusy se šestnácti a dvaceti sedadly, které jezdily na trase Dobříš – Příbram, za jízdné se platilo 40 halířů za 1 km. Od roku 1923 byla trasa prodloužena do Nového Knína, když předtím byla upravena místní silnice a připravena garáž se skladištěm benzínu. Jízdné činilo z Příbrami do Staré Huti 13 korun a do Nového Knína 17 korun. Autobus jezdil dvakrát denně tam a zpět. Z jízdního řádu vyplývá, že cesta trvala tam a zpět dvě hodiny. Od roku 1927 byla zahájena i řádná doprava na trase Dobříš – Praha, městské zastupitelstvo udělilo koncesi k provozování této živnosti Jaroslavu Tichotovi. V následujícím roce byla vydána další koncese Františku Bajerovi na trati Mníšek – Dobříš – Zbraslav – Praha. Jezdilo se až do Vodičkovy ulice za 14 korun. Dále dostal koncesi Václav Chýle, jeho autobus jezdil do Prahy na Mírové náměstí, Karel Slabec začal jezdit na trase Dobříš – Sedlčany a Stanislav Balej na trase Dobříš – Dřeváky – Županovice – Sedlčany. V letech 1929–1930 zahájila činnost akciová společnost „Jihočeské podniky“. Překotný rozvoj osobní i veřejné dopravy je vidět na zostření konkurence mezi dopravci.⁴²

Městské radě se donesly stížnosti lidí na autobusovou dopravu Františka Chýla, kdy autobusy v sobotu jezdí přeplněné, jízdy řady se nedodržují a jezdí se nepravdělně dle toho kolik lidí se na nástupišti sejde. Autobusy nejsou v řádném pořádku, bývají rozbitá okna. Vozy jsou často přeplněny a v létě je již po mnoho let zvykem majitele této koncese vysílat těsně před vozy jiných autodopravců konkurenční vůz. Kromě toho dochází k závratnému předjíždění vozů na trati. Jmenovaný majitel nemá řádných garáží a nechává autobusy přes noc stát v ulicích města. Městská rada opětně poukazuje na závady periodické dopravy Praha-Dobříš. Městská rada upozorňuje naléhavě v zájmu veřejnosti, aby tyto závady byly odstraněny, nebo bude nucena požádat zavedení pravidelné dopravy osob a odejme koncesní oprávnění jmenovanému Františku Chýlovi.⁴³

V letech 1928–1929 byly uděleny dvě koncese na vybudování dvou benzínových stanic, a to bratrům Zikmundovým za poplatek 600 korun a firmě „Aloise Brayle s.r.o.“ před prostranstvím hotelu „Na Knížecí.“ Městské zastupitelstvo doporučilo udělit koncesi pro autobusovou dopravu Dobříš-Dřevníky-Županovice-Sedlčany. Konalo se také poslední zasedání okresní správní komise samosprávného okresu dobříšského. Zastupitelský okres dobříšský byl zrušen a spojen s okresem Příbram.

V Dobříši byly také postaveny dva pomníky především padlým v první světové válce. Návrh na jeho postavení dal radní František Valenta a památník byl odhalen 14. září 1924. Jeho odhalení se účastnily rodiny padlých a zástupci spolků. Zhotovil ho sochař M. Baš z Pardubic. Druhým byla socha Mistra Jana Husa, dílo rodáka Jana Škváry.

⁴² SOkA Příbram: AM Dobříš: inv. číslo 308, karton 8

⁴³ SOkA Příbram: AM Dobříš inv. číslo 307, karton 8

V roce 1923 bylo dovoleno zřídit Bohumilu Bajerovi plovárnu na rybníků „Papež“, dokonce byl schválen lázeňský řád. Plovárna byla během doby opatřena dvěma dřevěnými krytými záchody. Ve vzdálenosti několika kroků je umístěn velký altán s 18 kabinami. Při plovárně bylo zřízeno prkno na seskakování koupajících s bezpečnostním zábradlím. Plovárna disponovala šesti velkými loďkami, z nich jedna fungovala jako záchránný člun, mimo toho byly hostům k dispozici čtyři malé loďky tzv. maňásky.

Firmě Václava Horáka byla zadána výstavba prvního patra městského chudobince za 193 tisíc korun s podmínkou, že na stavbě budou pracovat jen místní dělníci a řemeslníci. V kruté zimě v roce 1929 pomrzly na Dobříši stromy fíků v dobříšské fíkovně (bylo jich 16, dva z nich staré 160 let).⁴⁴

Nejdůležitějším stavebním podnikem v Dobříši a jeho okolí bylo založení sanatoria v prostoru „Na Čihadle“. Ústřední svaz nemocenských pojišťoven v Praze věnoval 2 miliony korun.

Z této částky bylo mimo jiné zakoupeno 32 hektarů pozemků od Josefa Colloreda-Mansfelda. Původní plán byl postavit ozdravovnu pro mládež. Později však bylo rozhodnuto zřídit zde léčebnu pro choroby nervové a vnitřní. Sanatorium mělo být otevřeno k 85. narozeninám prezidenta T. G. Masaryka a nazváno jeho jménem. Termín však nebyl dodržen a projekt byl realizován za 9 milionů korun na ploše 42 hektarů včetně parku a lesa. Sanatorium mělo kapacitu 130 lůžek a veřejnosti bylo předáno 8. května 1938. V tomto roce bylo v sanatoriu za 8 měsíců činnosti hospitalizováno 813 osob (mužů 326 a žen 387), z toho pojištěnců bylo 335. Nejvíce bylo ošetřeno případů psychoneurózy (332), 176 případů chorob srdečních a cévních, 54 osob trpících endokrinními chorobami, diabetici a zbytek představoval léčení padoucnice, periferních obrn, nádorů a dalších nemocí.⁴⁵

Další stavební akcí, která ukazuje na úzké sepětí města a velkostatku Colloredo-Mansfeld je stavba dobříšského vodovodu. Rozvoj průmyslu, a v návaznosti na to i nárůst počtu obyvatel, a s tím spojená vzrůstající spotřeba vody zde v druhé polovině 19. století vyvolal potřebu zřízení nového vodovodu. Stávající studny a studánky nepostačovaly a situaci zhoršovaly i podmínky hygienické, kdy do studen ve městě prosakovala odpadní vody, kterou obyvatelé ulic vylévali do povrchových rour. Čistotě vody neprospěl ani chov domácích zvířat ve dvorech domů nebo průsaky z hnojišť a záchodů.

Důležitým hospodářským a kulturním centrem byl v té době zámek spolu s velkostatkem. Vedle zemědělství začali Colloredo-Manfeldové podnikat i v průmyslu. U nich se situace z nedostatkem vody vyhroutil nejednou a byli, proto nuceni vybudovat vodovod. Stalo se tak

---

⁴⁴ SOkA Příbram: Zápisy městského zastupitelstva 1918-1938

⁴⁵ Olič, Miroslav: Dobříš na zlaté stezce, Prahaš 1998 s. 121

v letech 1879-80 s nákladem 25 000 zlatých. Vodovod byl dlouhý 7 kilometrů a byl nazvaný Josefský vodovod podle majitele panství Josefa Colloreda-Mannsfelda. Bezprostředním důvodem ke stavbě vodovodu byl výskyt tyfu. Onemocněli i členové knížecí rodiny. A dvě osoby z řad služebnictva dokonce zemřely. Stavbu vodovodu, který vedl z místa zvaného Roubená studánka severozápadně od města v polesí Sv. Anna, navrhl a řídil knížecí rada L. Reuss.

Obecní zastupitelstvo jednalo o výstavbě vodovodu z roubené studánky dne 5. 6. 1880 starosta sdělil, že část vody knížecí velkostatek podstoupí městu, ale zastupitelstvo se musí usnést na tom zda, se obecní roury připojí za Rosovickou ulicí či u kříže za Pasovskou ulicí, protože tam bude městu blíž. Dřevené potrubí bylo dovedeno do zámku a za sochu sv. Jana Nepomuckého. Zastupitelstvo se usneslo, že vodovod města se připojí u kříže. A vodovod byl slavnostně vysvěcen 15. října 1880. Uplynulo celých 25 let, než se město rozhodlo zřídit vodovod vlastní. Důvody byly nasnadě, zvláště finanční.

Iniciativy se chopil místní Hospodářský spolek a požádal městskou radu o zřízení vodovodu. Pro jeho realizaci se předpokládaly státní a zemské subvence. Vlastníkovi zámku však místní vodovod vyhovoval. Město na jehož pozemcích se vhodné prameniště nenacházelo muselo vstoupit v jednání se správou velkostatku Colloredo-Mansfeld. Jednání se neustále protahovala a nejednoduché bylo i formulování vzájemně akceptovatelných podmínek. Smlouva byla podepsána v roce 1905. Nový vodovod byl zprovozněn v roce 1909 a byly na něj napojeny školy a veřejné budovy. Okrašlovací spolek navrhl, aby byl před školou zřízen bazén s vodotryskem. Uvažovalo se i o lázních, neboť dodávané množství vody překročilo spotřebu očekávání i spotřebu města.

Hlavní litinové potrubí měřilo 7 kilometrů a bylo na něj napojeno 34 požárních hydrantů. Původní rozpočet 84 000 byl však překročen téměř dvojnásobně. Rozšíření vodovodu se obyvatelé města dočkali až v roce 1931, kdy městské zastupitelstvo rozhodlo o napojení ulic 28. října, Hálkově a Nerudově v celkové délce 420 m při nákladech 28 000 korun. Město se neustále rozrůstalo a zvyšovaly se i nároky na pitnou vodu. Od roku 1935 přestával stačit původní gravitační vodovod, který nestačil město zásobovat. Město však nemělo dostatek finanční zdrojů k zajištění nových zdrojů pitné vody. Přesto ještě před 2. světovou válkou se zvažovala varianta rozšíření stávajících pramenů i získání vodních zdrojů. Úpravou zářezů ve struhách se docílilo zvýšení odběru vody, ale díky malé průtočnosti přírodního řádu se toto množství nepodařilo přivést do vodojemu. Situace se vyřešila až po 2. světové válce.

Konalo se také poslední zasedání okresní správní komise samosprávného okresu dobříšského. Zastupitelský okres dobříšský byl zrušen a spojen s okresem příbramským.

Velká hospodářská krize začala v USA šokem a podobně tomu bylo i v Německu. V ČSR vypadala situace jinak, již v průběhu roku 1929 je možné pozorovat pozvolné pohasínání konjunktury, a později se tento proces prohluboval, ale bez prudkých zvrátů. Ze spotřebního zboží se držely na dobré úrovni ještě v roce 1930 obuv, porcelán a konfekce. Vážné problémy a blížící se sestup signalizovaly již potíže v exportu. Naznačená spirála sestupu krize se již v roce 1930 projevila vzestupem nezaměstnanosti. Nejdříve se krize projevuje v zemědělství. Jejím projevem je prudký pokles cen. Krize průmyslu měla zpočátku pomalejší průběh. Projevila se výrazně až v 2. polovině roku 1930. Nejhlubšího bodu dosáhla v roce 1933. K agrární a průmyslové krizi se přidružila krize finanční. Všeobecný úpadek mezinárodního obchodu dovršil tento proces. Bezprostředním důsledkem bylo zvýšení nezaměstnanosti v Československu. Začalo se rozvíjet stávkové hnutí např. na Mostecku. A komunistická strana získávala stále větší vliv mezi nezaměstnanými.⁴⁶

Hospodářská krize postihovala nejen samo hospodářství. Zasahovala hluboce i do sociální stability zemí a zpravidla silně ovlivnila i její politickou scénérii. To se projevilo v Německu. Vliv německých událostí na Československo byl přímý, a to díky vztahům obou států v hospodářství, politice a kultuře. Vzestup Henleinovy strany a německého nacismu v pohraničí destabilizoval politickou scénu První republiky.

Na rozdíl od USA tvořila německá Výmarská republika jen poměrně tenkou a použitelnou slupku společenského života, pod kterou kлокotalo ve 20. letech pruské junkerství, militarismus a velkoněmecké vášně. Dokud se německé hospodářství ve 20. letech vyvíjelo pozitivně, zdálo se všechno v pořádku. Důležité bylo také, že aparát státu včetně policejního byl v zásadě císařský a naladěný tedy proti Výmarské republice. Největší strana sociální demokracie stála od roku 1923 mimo vládní koalici. Pevných obránců demokracie nebylo v Německu mnoho a sociální demokracie se dostávala do izolace. Fašisté nacistického typu NSDAP byli sice ještě v roce 1928 okrajovou stranou, ale hospodářská krize jim přidávala na síle. Komunistická strana za hospodářské krize ještě více přitvrdila své stalinské postoje. Hlavním protivníkem jí byla „sociál-fašistická“ sociální demokracie. Jejím cílem, stejně jako nacistů, bylo svržnutí Výmarské republiky. Počítali s tím, že se moci chopí nacisté a jejich diktatura se zhroutí a přijde jejich socialistická diktatura. Nacisté v podstatě ovládli nacionální pravici. Extrémisté zleva i zprava oslabovali Výmarskou republiku. Prezident Paul von Hindenburg jmenoval Hitlera říšským kancléřem, ten během krátké doby ovládl německou politickou scénu. Německo bylo hospodářsky nejvlivnějším státem střední Evropy, jejíž součástí byla i Československá republika. Šlo o stát, který měl s republikou nejdelší státní

---

⁴⁶ Kárník, Zdeněk. České země v éře první republiky druhý díl, Praha 2002 s. 34

hranice. Kromě toho uvnitř Československa při hranicích s Německem žila početná německá menšina a to mělo zahraničně-politicky i vnitřně a také hospodářsky pro republiku mimořádný význam.

A tak hospodářská krize prohloubila a posílila po celé Evropě extremistické sklony na levi i na pravici. Podkopával se vliv umírněného středu, který lpěl na ideálech demokracie. Abychom však pochopili události 30. let, je nutné jít hlouběji za dopady hospodářské krize na vývoj stranické politiky. Celé politické ovzduší 30. let se lišilo od atmosféry, která převládala ve 20. letech. Dalo by se říci, že teprve v letech krize se v plné míře projevy důsledky otřesu, který přinesla první světová válka. Tento otřes vyplýval do značné míry ze zhroucení představ, které se dříve považovaly za dané.

Když se ve 30. letech spojilo rozčarování z poválečného světa s mizérií hospodářské krize, bylo stále obtížnější odbývat hlasy těch, kdo prohlašovali, že síly odhalené válkou – násilí, brutalita a touha po moci – jsou skutečně působícími činiteli ve společnosti. Zdálo se, že je možné a přípustné používat ve společenském a politickém životě války a válečných zbraní.

V regionu Dobříš ještě nepřestala působit krize z poloviny 20. let a už na něj začaly dopadat důsledky mnohem větší krize. Postihovala nejen výrobu, ale i obchod se zahraničím, což bylo velmi významné pro místní rukavičkářský průmysl, který se orientoval svými výrobky na zahraniční trhy. Postižená byla i místní pila, která patřila Josefu Colloredu-Mansfeldovi, která své dřevo dodávala do německé Pirny.

Problémy se začaly vyskytovat i ve finančním zabezpečení nejnutnějších potřeb města jako je údržba komunikací, osvětlení, zabezpečení vody a hlavně chudinské zabezpečení. Tento vleklý problém byl vidět na Dobříši již od uzavření starohuťských železáren v roce 1927, kdy bylo městské zastupitelstvo nuceno zařadit na svém jednání problém nezaměstnaných. Bylo navrženo dát obecní pozemek tomu továrníkovi, který by chtěl v Dobříši vybudovat továrnu. Starosta vysvětlil, že takový továrník není a nebude, protože na Dobříši je drahá doprava. Bylo usneseno podat stížnost na ministerstvo železnic proti vysokým tarifům.

O složitém sociálním postavení města mnoho vypovídalo i jednání o rozpočtu. Bylo usneseno schodek uhradit zavedením 122% přírážky k dani činnosti a zvláštní 32 % přírážky k přímým daním.

Tím se zvyšovaly životní náklady většiny obyvatel města. Svízelná byla situace mladých rodin. Tak městské zastupitelstvo projednávalo návrh, aby byla řešena bytová situace několika nuzných občanů a na obecním pozemku č. 1277, byla zřízena baráková kolonie

nebydlících občanů města. Městské zastupitelstvo schválilo výstavbu v místech, kde se říká „Na Kole“. Bylo usneseno zřídit takzvanou barákovou kolonii pro chudé nebydlící a nuzné občany.

Za První republiky se městské zastupitelstvo rozhodlo, že bude přidělovat občanům parcely 7 x 11 m za nájemné 10 korun, a to na pět let. Případ od případu se zastupitelstvo usnášelo o případném osvobození těchto chudých stavebníků od stavební dávky. Za nouzové barákové kolonie lze považovat domy, které stavěli soukromníci či město. Je to sídliště pro sociálně homogenní skupinu lidí, které se od jiných odlišovalo vybudováním často v krátkém časovém úseku. Protože v koloniích žilo dělnictvo v extrémní koncentraci a vytvářel se tak vyhraněný typ lokální společnosti, představovaly dělnické a nouzové kolonie zvláštní jednotky. Malé dělnické domky s malou zahradou, kde se pěstovala zelenina. Odlehčovalo se tak napjatému rodinnému rozpočtu.⁴⁷

V této kolonii žilo 36 rodin (183 občanů). Kritická byla situace vzniklá počátkem 30. let, když začala v regionu narůstat nezaměstnanost. Státní podpora zdaleka nedostačovala ani na opatření nejzákladnějších potřeb nezaměstnaných. A tak bylo nutné, aby řešení našlo městské zastupitelstvo. V odpovědi nezaměstnaným starosta konstatoval, že obec nemá peníze, protože nepřicházejí obecní přírážky, protože poplatníci nic neplatí. Městská rada ke zmírnění nezaměstnanosti zahájila akci na prokopání potoka do rybníčku „Permánek.“ Obec tak zaměstnala 50 lidí a zároveň zahájila práci v obecním lomu v Jezírkách - 20 lidí. Obě akce byly na dvě směny a lidé se střídali po týdnu. Mzda byla 2 koruny na hodinu, tzn. 16 korun denně. Městské zastupitelstvo se také v rámci nouzových prací rozhodlo provést stavbu vodovodu v ulicích Hálkova a Nerudova. V továrně Jana Dohnala byla zavedena výroba svěráků „DOKO“ a dalšího nářadí. Pracovalo zde 30 dělníků a 10 učňů.⁴⁸

Městská rada připravovala nouzové práce v omezené míře při směně dělníků po týdnech. Peněz se však nedostávalo, a proto muselo být přikročeno k dobročinnosti.

Z daru pana děkana Nádvorníka pro děti bylo rozděleno šatstvo a 15 q uhlí. Pan V. Žák věnoval dětem bezplatně po čtyři týdny chleba, napeklo se 100 bochníků. Počátkem prosince 1932 darovala správa hotelu Heinz polévku pro chudé děti na dva měsíce. V únoru 1933 byla uskutečněna tuková akce, rozděleno bylo 300 kg sádla a 150 kg hovězího loje za obnos 4 080 Kč. Konečně v polovině roku 1933 se konala pro 80 dětí mléčná akce a denně bylo rozděleno 40 litrů mléka. Nákladem různých spolků byli nezaměstnaní rovněž podpořeni

---

⁴⁷ Jemelka, Martin: Z havířských kolonií, Ostrava 2008, s. 8

⁴⁸ Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, Praha 1998 s. 120

Československým Červeným Křížem, který rozdělil šatstvo a různé oděvní součástky. Dvaceti dětem věnovala šaty také paní Bartošová.⁴⁹

Politická situace ve městě a jeho okolí se s prohlubující hospodářskou krizí zhoršovala, dobročinnost byla sice věc chvályhodná a dokázala problémy částečně řešit, ale bohužel jen na čas, systémové řešení chybělo. Sbírký, které se organizovaly, stačily většinou jen na zaplacení léků, očkování nejchudších dětí při epidemiích, někdy na vaření polévek či koupi mléka pro školní děti. Politická situace se stávala kritickou, začala se objevovat silná nespokojenost. V této pro ně příznivé situaci komunisté nezůstali pasivní a po roce 1928 se začali prosazovat v místní komunistické straně mladí muži, jako byl například Jan Plevka, a vymezovali se proti městskému zastupitelstvu argumenty, že radnice nedělá nic a přivírá oči nad nezaměstnanými. Komunisté tedy vyzvali nezaměstnané k jednodennímu vystoupení na dobříšské náměstí. K tomu došlo 25. února 1933 a v 10:30 táhl dav demonstrantů, asi 100 až 120 osob obojího pohlaví, od komunistického konzumu „Včela“ Hostomickou ulicí na náměstí v Dobříši, kde byl poblíž hostince „Na Růžku“ četnickou hlídkou vyzván k rozchodu. Četnická stanice si na ně povolala posilu z Příbrami. Když průvod nezaměstnaných vykročil k restauraci Na Růžku, byla ulice přehrazena a účastníci manifestace rozehnáni. Teprve po opětovném vyzvání se demonstrující začali rozcházet. Šička rukavic Anna Kozová vzdor opětovnému vyzvání, aby se rozešla, neuposlechla a pustila se do slovní pŕtky se strážmistrem Aloisem Trefným a byla pro shluknutí zatčena. Proti funkcionářům KSČ bylo zahájeno trestní řízení. V říjnu 1931 byly rozšířeny po Dobříši komunistické letáky s názvem „Dobříšský leták,“ v němž je vyzýváno obecní zastupitelstvo, aby byly rozšířeny nouzové práce. Na tábor lidu, který uspořádali komunisté byl pozván i starosta. Dále se ve městě objevily plakáty s výňatky z projevů komunistických poslanců Zápotockého a Krosnáře.⁵⁰

Svědectvím o této době je také zápis městského zastupitelstva z 10. 3. 1933. Byla podána podrobná zpráva o péči o nezaměstnané v zimním období 1932 až 1933, o sporu šiček rukavic se zaměstnavateli, jednalo se i o záležitost snižování mezd. K oběma bodům vystoupil komunistický radní Jan Plevka, ostře kritizoval nové tarifní smlouvy šiček rukavic. Byla zde snaha zorganizovat jejich stávku. Komunisté však neuspěli zřejmě pro neorganizovanost šiček rukavic a špatnou spolupráci s místními sociálními demokraty. Také zde byl podán návrh na určité zlepšení situace nezaměstnaných. Návrh, aby se městská rada soustředila na opatřování předmětů denní potřeby a potravin hromadných nákupů přímo do výrobců

⁴⁹ Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, Praha, 1998, s.128

⁵⁰ Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, Praha, 1998, s.129

či z velkostatku, osvobození maloročníků a domkařů od placení dávek daní. Návrhy byly jednomyslně přijaty.

Několik členů zastupitelstva města dokonce předložilo návrh rezoluce presidia Národního shromáždění ministerstva vnitra. Byl v něm požadavek řešit stávající neuspokojivé postavení města Dobříš.⁵¹

Velmi podrobně se na jednání zastupitelstva zabýval špatnou hospodářskou situací živnostníků jejich zástupce Jaroslav Tichota. Mimo jiné ukázal, že 140 živnostníků v okrese z toho 48 z Dobříše je ve špatné hospodářské situaci. Předložil kalkulaci řezníka a pekaře, z níž je patrné, že tito živnostníci pracují se ztrátou. Městská rada se také rozhodla, že v zimě roku 1932 rozdělí mezi nezaměstnané pytle s uhlím. Krom toho končí na Dobříši nejstarší spolek Občanská beseda, která 31. srpna rozhodla ukončit svou činnost.

Nebyla to však její poslední akce. V příštím roce zastupitelstvo schválilo uvolnění částky 4 000 tisíc korun na nákup sádla a hovězího loje pro nezaměstnané. Dále denně vydávala 40 litrů mléka a chléb pro chudé děti v nákladu 1 850 korun (měsíc únor a část března). Dne 18. 1. 1935 se zastupitelstvo usneslo, aby nezaměstnaní byli přednostně přibíráni k výkonu náhradní ponocenské služby, úklidu škol a čištění města. Byl také zaveden celonedělní klid v živnostech. Město a jeho okolí trápilo dlouho trvající sucho, které si vyžádalo několik požárů v místních lesích. Také bylo přejmenováno náměstí při Švehlově třídě (nyní Příbramská ulice) a pojmenováno Tyršovo náměstí. Zavedená byla také branná výchova ve školách. Započalo se se stavbou nové haly v Bendíkově továrně, kde bylo zaměstnáno 55 dělníků.⁵²

Průměrná mzda dělníků z Dobříše a okolí se pohybovala při práci v lese a na pile 12 až 18 korun denně. Dělníci v nově vzniklých provozovnách smaltovna a strojárna v Dobříši a slévárna ve Staré Huti měli plat 1,10 – 1,40 – 1,80 – 2,50 korun za hodinu. Domácí šičky rukavic na stroji 70 haléřů od páru dámských rukavic, od pánských 2,50 korun za hodinu. Za předpokladu, že šička rukavic ušila za hodinu dva páry rukavic si tedy vydělala asi 1,50 Kč za hodinu. Ceny potravin ve 30třicátých letech byly: 1 kg chleba 2,40 korun, 1 kg mouky 3,70 až 4,10 korun, 1 kg cukru 6,10 korun a 1 kg sádla 11 korun.⁵³

Komunisté s postupující hospodářskou krizí získávali na síle a na vlivu. Stávali se viditelnější a zvláště se uplatňovali mezi nezaměstnanými a využívali jejich radikálních nálad, které podněcovali tím, že tvrdili, že vedení města pro ně dělá málo nebo vůbec nic a ani nemá zájem nastalou situaci řešit. Sociální demokracii vyčítali, že se málo stará o zájmy

---

⁵¹ SOkA Příbram: Zápisy z městského zastupitelstva 1918-1938

⁵² tamtéž

⁵³ Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce, Praha, 1998 s. 129

nezaměstnaných a chová se příliš defetisticky a smířlivě k vedení města. Zastupitelský orgán města se zabýval příčinami hospodářské krize a nezaměstnaností hlouběji a uvažoval o možnostech řešení. Komunističtí zástupci, kteří se dostávali do tvrdých střetů a byli tedy ve 30. letech vidět, dostali v roce 1935 největší počet hlasů na Dobříši. Nebyla to náhoda, pomohla jim hlavně hospodářská krize a sociální problémy obyvatel města.⁵⁴

I čeští fašisté hledali uplatnění v Dobříši a stejně jako komunisté se snažili využít tíživé sociální nespokojenosti obyvatel. V Dobříši začala rozvíjet svoji činnost Národní fašistická strana v roce 1927. Nejdříve ohlásili recepci v hotelu Heinz, poté zorganizovali veřejnou schůzi, na níž vystoupil jeden z vedoucích funkcionářů Stříbrný. Sliboval vyřešení nepříznivé situace v Československu a založil místní organizaci. Poté získala fašistická strana 264 hlasů. V březnu 1931 provedl generál Radol Gajda na dobříšském náměstí přehlídku své gardy a odpoledne byl koncert v zámeckém parku. Zatímco ve městě probíhal ceremoniál, čekající vyzdobený vlak na odstavené koleji utrpěl újmu. Z Prahy přijela skupina dělníků Modrá blůza a za pomoci místních občanů mu odstrojili výzdobu. Po vyšetřování této události byl odsouzen na 24 hodin vězení důvěrník KSČ Jaroslav Cibulka.⁵⁵

Krom sociálních a hospodářských problémů, které trápili město a jeho obyvatele probíhal na Dobříši i jiný život. Městské zastupitelstvo dne 6. 3. 1930 zvolilo prezidenta T. G. Masaryka čestným občanem města k uctění jeho narozenin. Kromě jiného udělili zastupitelé občanům, kteří trvale žili na Dobříši a narodili se v roce 1850, dar po 100 korunách. Toto se týkalo 4 občanů. Téhož roku byli zvoleni za čestné občany: ředitel měšťanských škol dobříšských František Frič a Josef Colloredo-Mansfeld, který se zasloužil o rozvoj města a to zejména za elektrifikaci a zásobování vodou a opatřením stavebních míst. V témže roce bylo schváleno zastupitelstvem zřízení studentské nadace ve výši 300 000 korun, kterými přispěl Josef Colloredo-Mansfeld pro podporu studujících vysokoškoláků a středoškoláků. Městské zastupitelstvo také rozhodlo o vybudování chodníkového nástupiště pro pět autobusů na východní straně soudní budovy čp. 119. V Dobříši bylo také 600 odběratelů světelného a elektrického proudu a 55 motorového proudu. Na základě meteorologického měření mohlo ministerstvo zdravotnictví prohlásit Dobříš za místo klimaticko-lázeňské Městské zastupitelstvo se usneslo zřídit ve zdejším městě meteorologicko-balneologickou stanici, ovšem s podmínkou státní subvence.⁵⁶

Když se k moci dostal v Německu Adolf Hitler, zorganizovali v Dobříši funkcionáři místní prodejny VČELA protestní akci pod heslem „Propust’te Thalmana.“ Později také

---

⁵⁴ SOkA Příbram: Zápis z městského zastupitelstva z let 1918-1938

⁵⁵ Hejnic, Miroslav: Dělnické hnutí na Dobříšsku v Proměnách času, Dobříš, 1996, s. 15

⁵⁶ Olič, Miroslav: Dobříš město na zlaté stezce. Praha, 1998, s. 129

organizovali protestní akci a sbírku na pomoc bojujícím ve Španělsku. Sociální demokraté a komunisté uspořádali společnou protifašistickou demonstraci. Byla zde snaha komunistů o zřízení tzv. Lidových front, které by spolupracovaly na širší bázi ostatních stran. Národní socialisté a sociální demokraté však tuto nabídku odmítli. V Dobříši byla dne 15. 5. 1934 založena odbočka Podpůrného a vzdělávacího spolku příslušníků bývalého 102. pěšího pluku Stodruhák. V 1. světové válce padlo 12 000 příslušníků tohoto pluku, u něhož byli dobříšští občané.

Protinacistické akce a pocit ohrožení se přesto pozitivně promítlo v městském zastupitelstvu, které se názorově utkávalo. Jedním z konkrétních projevů společného postupu je žádost Karla Čapka, který pobýval ve svém domě nedaleko Dobříše Na Strži. 31. prosince 1935 požádal městské zastupitelstvo o přidělení domovského práva německému spisovateli Thomasu Mannovi, který byl pronásledován nacisty. Nebylo asi náhodné, že v následujících zápisech městské rady je zaznamenáno, že městská rada dává souhlas také německému spisovateli Lionu Feuchtwangerovi. Dále pak rakouským občanům dr. Stidremu, Baštonu a Františce Belvínovým, prof. Kvíčalovi. Zvláště aktivně se podílel na těchto událostech starosta města Ing. A. Scharf, který byl v roce 1942 odvezen s rodinou do koncentračního tábora.⁵⁷

O tom, že hospodářská krize na Dobříši byla vleklá a těžko řešitelná svědčí zápisy z městského zastupitelstva z dalších let. Ještě v roce 1935 musela městská rada řešit, které nouzové práce má zařadit do plánu. A tak od 28. 6. pracovalo na úpravě Riegrova náměstí a Rosovické ulice až 114 dělníků za 8 Kč denně. V dalších měsících se počítalo s prací pro 75 dělníků za 7 Kč denně a 42 dělníků po 10 Kč za den. Hospodářská situace byla špatná. Městské zastupitelstvo se rozhodlo zaslat dopis Národnímu shromáždění a Ministerstvu vnitra o drahotě cen denní potřeby.⁵⁸

Městské zastupitelstvo rozhodlo o nástavbu prvního patra s příslušenstvím. V chudobinci čp. 433. stavitel Horák musel zaměstnat na stavbě výhradně místní dělníky a živnostníky. Městské zastupitelstvo se také rozhodlo vydláždít průtahy státní silnice přes město Dobříš (náměstí a Pražská ulice). Na dobříšském náměstí byly také postaveny dvě benzínové pumpy Nafta a Mobilol. Kromě těchto byly dvě ještě na křižovatce a jedna v ulici Pražské. Dne 2. 11. 1936 byl dokončen most přes brod u parní pily na cestě k židovskému hřbitovu. Obecní zastupitelstvo se dne 21. 6. 1937 rozhodlo provést rekonstrukci chodníků na Riegerově náměstí a k zámku jako nouzové práce pro nezaměstnané. Na Dobříši se také konal VI. Sjezd kamarádů benešovských, bývalých příslušníků 102. pluku rakousko-uherské armády. Okresní

---

⁵⁷ tamtéž

⁵⁸ SOkA Příbram: Zápisy městského zastupitelstva 1918-1938

péči pro mládež byla otevřena poradna pro matky a děti do věku 6 let v Rosovické ulici čp. 64. Dne 6. 7. 1937 byl slavnostně vysvěcen kostel českobratrské církve evangelické za hojného zájmu občanů i radních. Akce se dokonce účastnili i komunisté. Za tři dny poté byla v Dobříši zřízena politická expozitura jako odbočka okresního úřadu v Příbrami pro soudní okres dobříšský. Úřadovat se začalo hned 1. srpna v domě manželů Korbelových čp. 219. Budova byla adaptována 45 000 korunami. Nájemné ročně činilo 18 500 tisíc a manifestační oslava občanů se konala 19. srpna téhož roku, kdy bylo konečně několikaleté úsilí dobříšských radní korunováno úspěchem. V Dobříši byl uspořádán Den motorismu. Závod kolem města tzv. „Dobříšský okruh“ motocyklistů a sidecarů. Po čtyři dny také hostoval ve městě cirkus „WOLFONSÚV.“ Na počátku roku 1938 bylo ve městě provedeno několik velkých smělých loupežích. U Fáhnů bylo ukradeno mnoho párů rukavic a byl vykraden i nový konfekční sklad Matlachův čp. 48.⁵⁹

Ve druhé polovině let, kdy se Československu ještě nepodařilo překonat hospodářskou krizi, a Československý stát se dostal do bezprostředního ohrožení německým nacismem. Pořádaly se ve dnech Španělské občanské války demonstrace pod heslem „Boj za Madrid - Boj za Prahu.“ Politické složky ve městě začaly spolupracovat. To se projevilo na společné prvomájové demonstraci, které se účastnili komunisté, sociální demokraté, legionáři a další.

Na Dobříši během roku 1938 začali přicházet českoslovenští občané, hledalo se nouzové ubytování, uprchlíků postupně přibývalo. Ubytovali se různě po podnájmech a přechodně naplnili sál hotelu Na Knížecí. 8. 5. 1938 bylo slavnostně otevřeno Masarykovo sanatorium v Dobříši pro choroby vnitřní a nervové. V květnu byla také dokončena budova orlovný Čs. Orla v Dobříši. Konala se zde školní slavnost 54. narozenin prezidenta Dr. Edvarda Beneše.⁶⁰

Když v průběhu podzimních měsíců roku 1938 bylo ohroženo Československo a narůstalo bezprostřední válečné nebezpečí, nalezlo to svůj výraz na veřejném jednání městského zastupitelstva, dne 8. září 1938, kdy vystoupil Jan Plevka (za KSČ) a předložil návrh komunistů, aby byla zaslána rezoluce prezidentu republiky Edvardu Benešovi s požadavkem obrany země. Návrh byl jednomyslně přijat a starostou A. Schartem podepsán a odeslán. Mobilizace se stala na Dobříši skutečnou demonstrací rozvahy a odhodlanosti. Po vyhlášení mobilizace 25. září 1938 odjížděli dobříšští muži vlaky ke svým útvarům.

Události 29. září 1938 byly ve městě chápány jako zrada. Po Mnichovu zůstalo jakoby všechno při starém včetně zadlužení městské pokladny. V této době se ve městě zvýšila zaměstnanost. Poněkud jiná byla situace v oblasti politické. Již v prosinci 1938 byla rozpuštěna komunistická organizace ve městě. Dne 21. ledna 1939 oznámila Okresní politická

⁵⁹ Průša, Oldřich: Historický kalendář: města Dobříše, Dobříš, 2008, s. 129

⁶⁰ Průša, Oldřich: Historický kalendář: města Dobříše, Dobříš, 2008, s. 130

expozitura v Dobříši, že komunisté pozbývají funkce v místním zastupitelstvu. Okresní politická expozitura zakázala mimo jiné i přednášky o českém odboji za první světové války. Byly povoleny jen akce kulturní a bez jakéhokoliv politického podtextu. Politická scéna se zploštila, byla založena Strana práce, kde se sešli sociální demokraté a lidé nalevo. Oficiálně zahájila činnost i strana Národní jednoty, kde se sešli agrárníci a část pravicově smýšlejících občanů. Před shromážděním občanů vystoupil Msg. Stašek, tehdejší předseda kulturní rady této strany. Hovořil o nutnosti spolupráce s Německem a o možnosti, že Mnichov bude v budoucnu „Šťastným Mnichovem.“ Následující vývoj prokázal jeho omyl. V době okupace byl Msg Stašek uvězněn Gestapem.^{61 62}

---

⁶¹ Dioszegiová, Iva: Karel Čapek na Strži, 2001, s. 24-25

⁶² Hejnic, Jaroslav: Dělnické hnutí na Dobříšsku v proměnách historie, rok 1982. s. 3-16

6. Náboženské poměry

Obdobně jako v jiných částech republiky docházelo i na Dobříši po první světové válce k anticírkevním projevům a to zvláště proti katolické církvi. Aktivní v tomto směru byli socialisté, komunisté, ale i národní demokraté. Sympatiemi k církvi nepřekypoval ani Sokol a místní legionáři. Nezdá se však, že by místní výstřelky měly význam v souvislosti s úpadkem katolické církve. Při sčítání lidu v únoru roku 1921 se k náboženskému vyznání hlásilo 3 031 katolíků, evangelíků 30 a příslušníků nové „Československé církve husitské“ bylo 20, bez vyznání bylo 44 a k židovskému náboženství se hlásilo 115 občanů.

Patronátní právo při obsazování fary zůstalo knížeti Josefu Colloredo-Mansfeldovi. V praxi vypadalo tak, že biskup sestavil seznam a patron si vybral vhodného kandidáta. V srpnu 1920 byl děkanem zvolen Josef Nádvorník, který byl velmi agilní a zajistil opravu farní budovy a kapliček sv. Anny, sv. Jáchyma a sv. Tekly. Byly postaveny nové kříže za cihelnou a při cestě do Brodců. V roce 1923 byly zavěšeny dva nové zvony od firmy Richarda Herolda z Chomutova, první vážil 383 kg a druhý 205 kg.

Velkou událostí byla také návštěva pražského arcibiskupa ThDr. Františka Kordáče 26. května 1923. Dostavili se starostové Dobříše a Staré Huti a shromáždili se lidé z blízkého i dalekého okolí. Nechyběl ani Josef Colloredo-Mansfeld a zástupce lidové strany František Havlíček a dostavili se také zástupci židovské komunity. V letech 1928–1929 se v Dobříši konaly oslavy sv. Václava a představitelé katolické církve se pravidelně zúčastňovali například výroční vzniku Československé⁶³ republiky a narozenin T. G. Masaryka. V září v roce 1934 byla sloužena mše na dobříšském náměstí, a to na památku bitvy na Drině (srbská fronta na počátku první světové války).

Celkově můžeme říci, že 20. a 30. léta znamenala pro evangelické církve rozvoj a konsolidaci. Přibývalo věřících, sympatie sklízela i u socialistických stran, a to i u komunistů. V roce 1937 došlo na svátek Mistra Jana Husa k otevření kostela. Projekt stavby vypracovala firma Tejc z Brna a stavbu řídil stavitel Horák z Dobříše. Tehdy měla už „Československá církev husitská“ 180 členů. Znamenalo to i jisté zvýšení vlivu, slavilo se například i výročí bitvy u Lipan, kde byli přítomni i komunisté.⁶⁴

Duchovní správu vedl Bohuslav Černík, farář z Rybníků. V roce 1932 byl odhalen pomník Mistra Jana Husa a před evangelickým kostelem byla v témže roce umístěna deska na paměť

---

⁶³ Olič, Miroslav: Dobříš město na Zlaté stezce, Dobříš, 1998, s. 132

⁶⁴ Olič, Miroslav: Dobříš město na Zlaté stezce, Dobříš, 1998, s. 133

prezidenta T. G Masaryka. I po zahájení bohoslužeb v kostele nebyl ustanoven v Dobříši farní sbor, ale pouze kazatelská stanice příslušející k Příbrami.⁶⁵

Vlivnou skupinou bylo na Dobříši židovské obyvatelstvo. Přes každodenní styk s ostatními občany ve všech oblastech společenského života tvořili zvláštní kategorii. Existovala tzv. Náboženská obec izraelská v Dobříši, která měla svou německou školu. V roce 1899 byla zrušena na výrazný nátlak místního zastupitelstva, neboť prý odcizovala děti národnímu českému celku. Židé měli také svůj starobylý hřbitov, k němuž roku 1877 přistavěli zděnou hradbu ze strusek starohuťských železáren. Novou synagogu si židé vystavěli v letech 1903–1904 na místě domu čp. 68, který židovská obec koupila od manželů Trumpetových za 9 200 korun. Projekt stavby je dílem architekta Aloise Richtera z Prahy. Vlastní stavbu řídili zedničtí mistři František Kadlec a Václav Havlíček z Dobříše. Náklady na stavbu činily 55 tisíc korun.⁶⁶

Židé byli také činní jako místní podnikatelé, a to zvláště pro Dobříš a jeho okolí klíčové odvětví rukavičkářství. Ve třicátých letech byla na Dobříšsku tato faktorství:

Frankel-Hermann	Vítězslav Lionel
Schwarz-Leder	Josef Gluck
Anna Polláková	Julius Porges
Rudolf Fahn	Regina Lionová
Richard Frankel	Jindřich Bohm
Adolf Porges	Rober Schwartz

Přísežným znalcem pro obor šití rukavic a předsedou obvodní komise pro domácí práce pro okresy Příbram Hořovice byl Jindřich Hermann.

Židovské osídlení je doloženo od roku 1645. Roku 1675 zde žily dvě rodiny, ve 20. letech 18. století to bylo již 7 rodin. Během osmnáctého století počet rodin stoupal a v roce 1880 žilo na Dobříši 180 osob. Vrcholu dosáhl počet obyvatel v roce 1900, kdy židovská komunita dosáhla na Dobříši 243 osob. V roce 1930 žilo na Dobříši 89 osob. Rabínský úřad byl od roku 1926 neobsazený. Náboženská obec existovala na Dobříši od 1. poloviny 18 století, po druhé světové válce nebyla obnovena. Židovské ghetto na Dobříši nebylo, židovské rodiny žily rozptýleně mezi ostatními občany města. Příslušníci židovské obce dobříšské byli od 2. poloviny 19. století činní v obecní a okresní samosprávě. Svědčí to o dobrém soužití s většinou obyvatel města. Členy obecního zastupitelstva byli Jakub Rotter, Marek Levinský,

---

⁶⁵ tamtéž, s. 133

⁶⁶ Salač, Karel: Dějiny Židů na Dobříši, Dobříši. 1932 s 13.

Bernard⁶⁷ Levinský a Josef Beck v 70. až 90. letech 19. století. Na začátku 20. století je vystřídal Filip Keller, Alfréd Bondy, Alexandr Frankel, Hynek Schwarz a Markus Kindl.

Po státním převratu v říjnu 1918, kdy se měnily volební řády, kandidovali židé samostatně, ale také na kandidátce jednotlivých stran. V období let 1918–1923 byl členem městské rady Emil Arnstein za sociální demokracii, v době 1923–1927 Eduard Bleier, v letech 1927–1932 MUDr. Richard Frankel za sociální demokracii. A za samotnou židovskou kandidátku byl zvolen Jindřich Hermann a Rudolf Fahn. MUDr. Richard Frankel byl zvolen prvním náměstkem starosty města Dobříše. Markus Levinský byl členem okresního výboru.

Vedle dobročinného a pohřebního bratrstva je v Dobříši ještě Dámský dobročinný spolek založený v roce 1867. Předsedkyně toho spolku byly: Eleonora Becková (1865–1869), Anna Levinská (1869–1892), Klára Kellnerová (1892–1914) a Anna Poláková (1914–1920). V letech 1920–1924 vedl prozatímně záležitosti spolkové Eduard Bleier. V roce 1924 převzala předsednictví Gabriela Guthová. Bylo to v době, kdy spolkový majetek byl předcházející válkou znehodnocen. Po neúnavné péči se podařilo veškerý majetek zachránit. V roce 1929 ujala předsednictví Růžena Frankelová

Zdejších 12 faktorských rodin dávalo zaměstnání asi dvou tisícům ženám z Dobříše a okolí. V roce 1920 vydával rukavičkářský průmysl přes 5 milionů korun na mzdy. Přes 80% na Dobříšsku ušitých rukavic se vyváželo do Anglie a Ameriky.⁶⁸

Soupis rodin židovské náboženské obce v Dobříši z konce roku 1930:

Dobříš: Bleirová Arnošta, Bloch Adolf, Bloch Jakub, Bohm Jindřich, Bondy Otto, Bandyová Františka, Elischaková Matylda, Eisner Hynek, Eisner Ludvík, Bienefeld Ludvík, Frankel Josef, Frankel Richard, MUDr. Fahn Rudolf, Gluck Josef, Grossmann Julius, Glucková Alžběta, Hermann Jindřich, Germannová Hermína, Fleischmanová Růžena, Katz Bohumil, Katz Karel, Krása Otto, Kaufmanová Růžena, Kosiner Josef, Klinerová Leopoldina, Lebeder Leopold, Lionová Regina, Meisner Eduard, Novák Leopold, Novák Otto, Oppenheim Bedřich, Oppenheim Šimon, Polláková Anna, Porges Julius, Rubín Samuel, Poláková Františka, Schwarzbergová Kamila, Sternová Zdenka, Schwarz Emil a Wiesnerová Hermína.⁶⁹

---

⁶⁷ Salač, Karel: Dějiny Židů na Dobříši, Dobříš, 1932, s. 14

⁶⁸ Malý, Ladislav Nový průvodce po Dobříši a okolí, 1928, s. 29

⁶⁹ Salač, Karel: Dějiny Židů na Dobříši, s. 1-15

7. Školství na Dobříši

V roce 1856 byla škola již trojtřídní, řídícím učitelem byl Václav Jabulka. V roce 1863 městská rada požádala, aby dosavadní triviální škola byla na Dobříši změněna na hlavní. Žádosti bylo vyhověno. Vyučovat se v nové dvoupatrové budově začalo v roce 1864. V roce 1882 byla dobříšská škola rozdělena na čtyřtřídní chlapeckou (364 žáků) a čtyřtřídní dívčí (376 žákyň).⁷⁰

Dosavadní stav budovy byl nevyhovující, a proto obec koupila Steinfeldovský dvůr a na jeho místě měla být vybudována nová budova. Do té doby se některé třídy umísťovaly do soukromých domů. V letech 1896–1897 byla získána potřebná povolení od zemských orgánů a stanoven rozpočet 102 tisíc zlatých. Z toho 12 tisíc daroval kníže Colloredo-Mansfeld, zbytek bylo získáno půjčkou od Zemské banky na 4 % úrok. Dobříšská škola byla otevřena dne 28. září 1899. Stará budova byla dána pokračovací škole. V roce 1888 povolil Zemský výbor království Českého a Ministerstvo kultury zřízení Průmyslové školy. Do začátku první světové války ji navštívilo přes 2 200 osob.

Zprávy ze školské oblasti jsou velmi zajímavé a odrážejí nejen život ve městě, ale i vlivy politické situace na výchovu mládeže. Hned po první světové válce bylo provedeno oddělení měšťanských škol od škol obecných, takže od té doby měla každá svého správce. V prvních letech Československé republiky byl nedostatek aprobovaných učitelů, takže vyučovali i učitelé plně neaprobovaní.⁷¹

Ve dnech 2. 1. – 17. 3. 1918 byla pro nedostatek topiva budova školy uzavřena a vyučování přerušeno. Šlo o válečnou aprovizaci celkem 114 q školního uhlí, které bylo rozděleno rodinám. 4. 10. uspořádala škola pouze pro žactvo interní slavnost k vyhlášení státní samostatnosti Československé republiky. Žáci a žákyně darovali na Zlatý poklad republiky 30 g zlata a 656 g stříbra. Dne 30. 3. 1919 bylo vše odesláno do sběrného centra v Praze. V roce 1920 byla zahájena pravidelná výuka francouzštiny. Od toho roku až dodnes byl začátek školního roku ustanoven na 1. září. Zákonem ze dne 23. 7. 1923 se na všech měšťanských školách v ČSR zavádějí dva nové předměty: občanská nauka a výchovné ruční práce - 2 hodiny týdně.

Výnosem zemské školní rady ze dne 13. října 1923 byli vyčleněni z dobříšských škol žáci z Voznice. V této obci byla zřízena jednotřídka jako expozitura. Dle statistiky z roku 1925 navštěvovalo obecnou chlapeckou školu 155 žáků a dívčí 157 žákyň. Chlapecká měšťanská měla 236 a dívčí 157 žáků. Setkáváme se zde s určitou péčí o chudé žáky, kdy byly například

⁷⁰ Olič, Miroslav: Dobříš město na Zlaté stezce, Praha 1998 s. 91

⁷¹ Olič, Miroslav: Dobříš město na Zlaté stezce, Praha 1998 s. 130

půjčovány zdarma učebnice, kterých měla školní knihovna ve skladě 13 tisíc kusů. Před Vánocemi dostávali někteří žáci oděv a obuv, jednalo většinou o 30 až 35 žáků. Průmyslová škola měla často finanční problémy a musela proto žádat městské zastupitelstvo o podporu i pro pořádání odborných kurzů.

17. 12. 1924 škola uspořádala zvláštní slavnost u příležitosti odchodu dlouholetého prvního ředitele školy Františka Friče na zasloužený odpočinek. V rámci slavnosti bylo vysloveno oficiální poděkování za jeho letité učitelské služby všemi kolegy i nadřízenými školskými úřady.⁷²

Zajímavé je, že byl uskutečněn pokus o spolupráci se slovenskými školami. Na konci školního roku 1925 navštívilo Dobříš 32 slovenských učitelů. Byli uvítáni Ludvíkem Kopáčkem a prohlédli si zařízení zdejších škol. Následovala ještě prohlídka parku a zahrad s obvyklým projevem s vlasteneckou náplní. V roce 1927 získala škola nový pozemek, který byl využívá jako školní hřiště. V důsledku kruté zimy -25 až -30 stupňů Celsia bylo ve dnech 15. 2. – 10. 3. 1929 vyučování přerušeno a škola uzavřena. Do činnosti školy se promítala i velká hospodářská krize, která zasáhla tento kraj. Žáci byli vyzváni, ve školním roce 1933–1934, aby svým obnošeným šatstvem podělili chudší žáky. 8. 3. 1936 učitelé a žáci dobříšských škol uspořádali školní divadelní představení Medvídci pana prezidenta. K 10. 5. byla na Dobříši uspořádána oslava ke Dni matek, každá z dobříšských škol vypravila svůj vůz do alegorického průvodu městem, škola vypravila vůz Hold matce vlasti. V roce 1936 bylo založeno Rodičovské sdružení. Žactvo bylo pojištěno proti úrazu. Konala se také oslava 54. narozenin prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše.⁷³

Z ředitelů dobříšských škol byl nejvýznamnější osobností František Frič. Do důchodu odešel v roce 1923 a to po mimořádně bohaté školní a veřejné činnosti. Když dovršil 70 let, městská rada mu uspořádala slavnost, na které rada Ludvík Kopáček vylíčil jeho život a působení v okrese. Starosta města František Klouda oznámil jeho jmenování čestným občanem. 17. 3. –1. 4. 1939 byla škola obsazena okupačním vojskem.⁷⁴

---

⁷² Gašpar, Petr: Almanach ke 100. výročí založení 1. základní školy v Dobříši, 1999 s. 3

⁷³ Olič, Miroslav: Dobříš město na Zlaté stezce, Praha 1998 s. 131

⁷⁴ Gašpar, Petr: Almanach ke 100. výročí založení 1. základní školy v Dobříši, 1999 s.39

8 Obyvatelstvo Dobříše

Sociální skladba obyvatel v období po roce 1918 je velmi pestrá. Informace čerpáme hlavně ze sčítání lidu, které se konalo v rámci Československa v roce 1921 a 1930. Jeden z obecných trendů, který lze vypožorovat, je postupná urbanizace. Obyvatelstvo se přesouvá z venkova do měst. Tento proces začal již v druhé polovině 19. století. Dobříš je také město, ve kterém převládá malovýroba a velcí zaměstnavatelé se tu nevyskytují, kromě velkostatku Josefa Colloredo-Mansfelda.

Město kolem roku 1860 překročilo hranici tři tisíce obyvatel, vzrůstalo pak už jen pomalu. Během první třetiny dvacátého století dochází ve městě ke stagnaci. Můžeme to dokladovat na číslech. v roce 1900 žilo 3593 obyvatel, v roce 1921 3258 obyvatel a v roce 1930 žilo ve městě 3558 obyvatel. Takže na konci třicátých let dosáhlo město necelých 4000 obyvatel. Přesto v tomto období prodělávala Dobříš významný rozvoj daný výstavbou infrastruktury, docházelo také k modernizaci města a zavádění kanalizace a zpevňování cest. Počet domů byl v roce 1921 525 a v roce 1930 na 753 domů. Tyto čísla nám ukazují na velký stavební rozvoj města. Z národnostního hlediska představovala Dobříš většinovou českou obec. K češtině jako k obcovací řeči se přihlásilo 3553 obyvatel. V roce 1930 je znát nárůst o třicet osob. Kromě Čechů žily na Dobříši také minority, které nebyly příliš významné a hlásily se k německé a židovské národnosti. Počet židovských obyvatel neodpovídá, protože se většina z nich hlásila k československé národnosti, přičemž počet německých občanů byl v roce 1921 6 a v roce 1930 12. Byli to především zaměstnanci statku Coloredo-Mansfeld. Jednalo se o administrativní síly. Mozaiku etnického složení však doplní židovské obyvatelstvo, které se však hlásilo k československé národnosti. Židovská menšina sice ještě na konci 19. století hlásila k Němcům, ale tlak české většiny je donutil uzavřít německou školu, na kterou zde bylo mnoho stížností, jak vyplývá ze zápisu městského zastupitelstva té doby.

Nejpočetnější sociální skupinou bylo dělnictvo, na něž v roce 1930 připadalo 43% obyvatel (včetně zřízenců se tento počet zvyšuje na víc než polovinu). Dělníci byli definováni jako námeznní síla, která pracovala manuálně a neřídila práci jiných. V úřadech a jiných nevýrobních institucích byly k dělníkům řazeny osoby zaměstnané úklidem, topením, posílkami nebo mechanickým rozmnožováním spisů. Přejchod od dělnictva k jiným sociálním skupinám tvořili domácí dělníci a zřízenci Obě tyto kategorie byly při sčítání lidu poprvé zvlášť vyčleněny až v roce 1930.⁷⁵

Nádeníci, kteří reprezentovali spolu s rodinnými příslušníky 6,6% obyvatelstva, byli najímáni na denní mzdu, často střídali zaměstnavatele. Přibližně tři pětiny pracovaly

---

⁷⁵ Průcha, Václav: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1.díl, s. 371

v zemědělství a lesnictví z dalších oborů především ve stavebnictví a průmyslu stavebních hmot. Typickým rysem nádeníků byl sezónní charakter jejich práce. V zemědělství dle sčítacích operátů pracovalo 225 občanů z toho bylo 180 dělníků a dělnic, kteří pracovali v lese i v zemědělství. Největším zaměstnavatelem byl velkostatek Dobříš, kde pracovalo 125 dělníků a dělnic. Ženy byly často využívány na sezónní hůře placené práce. Z 37 rolníků bylo 29 majitelů hospodářství, tři domkaři, tři nájemci rodinných příslušníků.⁷⁶

Rozsah obdělávané zemědělské půdy nebyl příliš velký jednak Dobříš obklopovaly lesy a podstatou část zabíral Colloredo-manfeldský velkostatek. Ve třicátých letech se na poměrech v dobříšském zemědělství příliš mnoho neměnilo. I přes pozemkovou reformu zůstal Colloredo-manfeldský velkostatek největším zaměstnavatelem v zemědělství. Tam také ubylo nejvíce pracovních míst. Je to jednak vinou pozemkové reformy, ale také vzniku vojenského prostoru v Jincích, kam byl obyvatelům zakázán přístup a dřevo nemohlo být používáno k těžbě. Celkově se zmenšil počet dělníků o 42 a dělnic o 9. Počet majitelů hospodářství se nezměnil, přibýlo rodinných příslušníků zaměstnaných přímo u hospodářů, ale ubylo kočích a služek. Na Colloredo-manfeldský velkostatek se vázal i pivovar, pila či starohuťské železárny. Průmyslová struktura vznikla na Dobříši již před 1. světovou válkou 271 dělníků, z nich největší počet 82 osob našlo práci na pile, dalších 37 v železárnách, 10 v pivovaru a dva v lihovaru. Zbytek našel uplatnění ve městě u živnostníků či jinde v okolí. 11 žen bylo zaměstnáno také na pile.⁷⁷

Oproti roku 1921 se zvýšil počet dělníků na 375, ale snížil se počet zaměstnanců na pile na 65, přibýlo asi 150 míst, protože na Dobříši začal podnikat pan Beldík (smaltova) a továrnu zde otevřel p. Dohnal. Z větších závodů lze jmenovat ještě městský elektropodnik a cihelnu.

Odvětvová struktura učňovského dorostu se lišila od ostatních námezdních pracovníků, protože byly soustředěny hlavně v řemeslech. Typickým příkladem profesí s velkým podílem učňů byli například pekaři, řezníci, stavební řemeslníci, krejčí, číšníci a další obchodní povolání. Sociální postavení učňů bylo různorodé. Časté případy byly, kdy se učeň připravoval na povolání u příbuzných nebo se řemeslo dědilo z otce na syna. Výjimkou ale nebyla také práce, která trvala 12 až 17 hodin mnoho učňů pracovalo za spropitné a mladiství často neměli volno ani v neděli. Často docházelo i k fyzickým trestům.⁷⁸

Domácí dělníci pracovali doma nebo v najatých místnostech a používali obvykle vlastní výrobní nástroje, nebo je měli pronajaty. To byl také častý příklad faktora a šišky rukavic.

---

⁷⁶ SOkA Příbram sčítací operáty z roku 1921 pro okres Dobříš, město Dobříš

⁷⁷ Národní archiv Praha: sčítací operáty z roku 1930 pro okres Dobříš, město Dobříš

⁷⁸ tamtéž, s. 373

Pro Dobříš a jeho okolí byla charakteristická domácí výroba rukavic a mnohé rodiny si takto přivydělávaly. Regionálně byla domácí výroba rozložena velmi nerovnoměrně. Udržovala se hlavně na vesnicích a v malých městech, nebo v hustěji osídlených podhorských krajích. Téměř polovina domácích dělníků pracovala v různých textilních oborech.

S dělnictvem tyto domácí dělníky sblížovaly sociální podmínky a ekonomická závislost, kdy podnikatel faktor dodával surovinu ke zpracování a odebíral od nich hotové výrobky. To vedlo k velké závislosti. Značná část lidí zaměstnaných výrobou rukavic pracovala doma, ale nebylo výjimkou, že pracovali i v dílnách faktorů.

Tvořili tak jednu z nejnuznějších vrstev žijícího obyvatelstva. Ačkoliv šičky pracovaly často více jak 10 hodin denně ve zdravotně závadném prostředí, byly jejich příjmy hluboko pod průměrem mezd továrních dělníků. Problémem byl také zvláště u šiček problém solidarity a to nejen mezi jednotlivci, ale i mezi sociálními podskupinami dělníků. Domácká rozptýlená výroba nepřála politické aktivně a členství v odborech mezi šičkami bylo věcí neznámou.⁷⁹

První stádium výroby rukavic bylo vydělávání a barevné kůží rukavičkářských. A tato výroba se postupem času přenesla částečně do Prahy. Na Dobříšsku zbylo málo dělníků, kteří dojížděli do samostatných střihařen v Praze. Druhým stádiem, tj. je vlastní šití rukavic. Toto je závislé svým vývojem na faktorství. Pro faktory se pracuje za mzdu. A faktoři byli odkázáni na podniky jinde usídlené, byli proto finančně omezeni na sebe a neměli dostatek finančních nebo hmotných prostředků. Nepravidelnost v zaměstnávání a hospodářská slabost zdejších podnikatelů měla za následek, že v poválečné době bylo na Dobříšsku stále méně dokonale školených šiček (dělnic). Za to však bylo zde spousta dělnic neodborných, při čem mužové procesu výroby se neúčastní. Při tom však zahraniční trh kladl stále vzrůstající požadavky na jakost a bezvadnou provedení i a tak se stalo, že část rukavičkářské průmyslu se přestěhovala jinam do Chebu, Opavy nebo do Krušnohoří. V neposlední řadě přispělo k této nelehké situaci rukavičkářského průmyslu snaha států v Západní Evropě (Německo, Belgie, Skotsko atd.), které vybudovaly i nový rukavičkářský průmysl nebo jej zdokonalily. Dalším nedostatkem bylo stanovisko živnostenských komor, že totiž faktorské živnosti jsou živnostmi svobodnými, nikoli řemeslnými. To má za následek vznik neohlášených „divokých“ faktorů, kteří v dobách konjunktury konkurují nízkými cenami na úkor jakosti zboží. Tímto stavem je poškozováno místní obyvatelstvo, zejména živnostnictvo, které je odkázáno na kupní sílu místních obyvatel. Jenom na Dobříšsku je totiž šitím rukavic

---

⁷⁹ tamtéž, s. 375-6

zaměstnáno 2500 dělnic. Z toho na Dobříši 196 šiček rukavic, pracovalo se u různých faktorů. A rukavičkářskému průmyslu chybí řádně školený personál.

Ve třicátých letech narůstá na Dobříši počet žen, které se zabývají šitím rukavic. Je jich 325, klesá ovšem počet faktorů.⁸⁰

Faktory rukavic bylo na mzdách vyplaceno 1930 4 011 000, 1934 1 900 000, 1935 1 600 000, 1937 5 212 000 a za rok 1938 4 423 000 korun. Švadlena od ušití páru na stroji dostala deset nebo dvanáct krejcarů. Šičky obdržely materiál a na stroji za štěpku 4-15 krejcarů. Zejména v dobách hospodářských krizí byla důležitá péče o nezaměstnané. Různé formy podpory poskytoval částečně stát, částečně domovské obce, podpůrné a charitativní spolky a organizace. První zákon o státní podpoře byl přijat v prosinci 1918. V roce 1921 byl nahrazen novým zákonem, který vycházel z mezinárodně uznaného gentského systému. Podle kterého byla podpora zaručena pouze zaměstnancům organizovaným odborovými organizacemi. Podpory pak byly vypláceny odborovými organizacemi s přispěním státu.

Překážkou k rozvoji byl také nedostatek kapitálu. Po zaplacení daní, povinných dávek, které zvyšovaly ještě obecní přírážky k daním. Po vzniku Československa byly podniky nuceny vyvážen do ciziny, kde se na zboží uplatňovala vysoká cla. Průmysl na Dobříšsku to jen s obtížemi zvládal a hutě ve vesnici Stará Huť se díky těmto událostem zastavily úplně. Po válce se ve městě spíše rozvíjejí drobní živnostníci spolu s menšími podniky. V jednotlivých odvětvích se živnostníci sdružovali do jednot, sdružení společenstev a to umožňovalo účinnější prosazování společných zájmů vůči jiným subjektům.⁸¹

Ohraničíme-li sféru drobného živnostenského podnikání pěti činnými osobami je možno odhadnout, že na začátku hospodářské krize působilo v ČSR bez domácké výroby kolem 550 tisíc živnostníků. Velká většina z nich pracovala buď sama, nebo jen s jedním učněm, případně se členy rodiny. Celkově poskytovaly drobné živnosti práci více než milionu lidí a obživu přinejmenším dvěma milionu lidí.

Nejvýznamnější složkou drobného podnikání byla řemesla, mezi nimi počtem pracovníků zaujímali pět předních míst krejčí a švadleny, obuvníci, řezníci a uzenáři, truhláři, kováři a podkováři. Malovýroba byla sice zatlačována ale na Dobříši si zachovávala dominantní postavení. Typickou doménou drobného podnikání zůstávali sklenáři, klempíři, malíři pokojů, řezníci, nebo cukráři. Malou konkurenci velkého průmyslu pocítovali např. řezníci, cukráři, kominíci, sklenáři, košíkáři, apod. Šířily se a prosperovaly obory spjaté s technickým pokrokem a opravářenskou činností.

---

⁸⁰ Národní Archiv Praha: sčítací operáty z roku 1930 okres Dobříš

⁸¹ SOkA Příbram AM pamětník kniha města Dobříše

Odlišná byla situace v řemeslech, kde drobné podnikání muselo čelit tlaku soukromé nebo družstevní velkovýroby. Klasickým příkladem bylo v tomto obuvnictví ruinování Baťou, vedle něhož je možné jmenovat i další živnosti od krejčích až k mlynářům, pekařům či cvočkářům. Některé živnosti také měnily svou náplň práce, přecházely od výroby k opravárenství Stanovíme-li hranici mezi řemeslem a průmyslem závod s dvaceti činnými osobami, pak připadlo na řemeslo 35% a na průmysl 65% pracovníků výrobních živností. Daleko nižší koncentraci pracovní sil lze pozorovat v obchodním podnikání, kde tři čtvrtiny činných osob byly soustředěny v obchodech s 1 až 5 zaměstnanci. Jen o málo větší rozsah měli hospody. Na Dobříši bylo 32 obchodníků a 13 faktorů, kteří zaměstnávali podstatou část žen ve městě. Povolání šička bylo mezi chudšími obyvateli velmi častým. A šitím rukavic si přivydělávala téměř každá chudší žena ve městě. Mezi faktory byly také jako majitelky či spolumajitelky uváděny ženy totéž se dá říci i u živnosti obchodnické. Obchodník bydlel většinou nad svým obchodem a zaměstnával své příbuzné. Totéž lze říci i o pekařích či řeznících. Horší výdělky měli obuvníci i krejčí, kteří často zaměstnávali své příbuzné, ale nebylo výjimkou, že ženy pracovaly jako šičky rukavic. Obuvníků bylo 22 a i s pomocníky jich bylo celkově 32. Další početně zastoupenou profesí byli krejčí. Majitelů bylo 16 i s pomocníky 20. Další řemesla byla zastoupena méně: hostinští, 12 učen 7, pekař 7, učen 15 služby 2, tesař 5, truhlář 7, učen 3 řezníků 7, učeň 5 služka 3, sadař 4, učeň 3 služka 1 kovář 3, učeň 2, dámská krejčová 4, učen 3, zedníci 3, učen 4, koláři 4 učen zámečnický 3, učen 1, knihtiskař 1, povozník 1, pokrývač 3 a 1 učeň, malíř pokojů 2 a učni 2, knihtiskař 1, povozník 2, vlastní závod 5, majitel továrny 3, pokrývač 3 a učen 1, kožišník 2, kloboučník 1, modistka 1, klempíř 1, oprava strojů 1, bednář 1, stavitel 2, kominík 1, cihlář 1, strojní zámečnický 2, lakýrník 2, bednář 1, košíkář 1, hodinář 2, učni 3, kameník 1, knihkupec 1, kloboučník 1, hrobník 1, soukromník 30. Celkově našlo na Dobříši v živnostech zaměstnání 360 osob.⁸²

V roce 1930 bylo: obchodníků 58, učen 15, služka 3, faktor 11, služka 1, obuvník 16, krejčí 14, učni 2, pekaři 7, učňů 9, služby 3, tesař 1, truhlář 6, dělník 1, řezníků 7, učňů 9, kovář 2, zedník 4, klempíř 2, bednář 3, kameník 2, malíř 3, učni 2, knihkupec 2, učen 1, drogist 2, strojní zámečnický 2, dělník 1, sklenář 3, učen 2, holič 5, učen 2, hodinář 2, učeň 2, autodoprava 5, řidičů 5, modistka 1, samostatná švadlena 5, tesař 1, lakýrník 7, košíkář 1, stavitel 3, kominík 1 učen 1, povozník 2, mechanik 1, knihtiskař 1, hrobník 1, majitel cihelny 1, majitel fotografického závodu 1, učen 2, majitel elektropodniku 1, soukromníků 65. Oproti roku 1921 se počet se zvětšil na 22 obchodů se smíšeným zbožím, hokynářů, sadařů. Naopak

⁸² SOkA Příbram: Sčítací operáty z roku 1921 pro okres Dobříš město Dobříš

neustále se snižoval počet faktorů firmy se spojovaly. Oproti roku 1921 jich na Dobříši působilo 11. Méně bylo také obuvníků o 8 a krejčích o 4, kteří se museli potýkat se zostřenou konkurencí tovární konkurencí, kupříkladu se zlínským Baťou. Ubylo tesařů 2 a truhlářů 3. Naopak přibýlo samostatných švadlen o 4 hostinští o 2, holiči o 3, knihkupec o 1 kameník o 1, strojní zámečnick 2 stavitel o 1.⁸³

Vznikly také nové závody elektropodnik, fotografický závod, továrna p. Dohnala. Výrazně také přibýlo soukromníků o 35. Dobříši se zlepšovala dopravní dostupnost, živnost zde provozovalo 5 autodopravců a svými autobusy a vozy zajížděli jak do Prahy či Příbrami, tak bylo zavedeno dopravní spojení s jižními Čechami. Z Dobříše se jezdilo i do malých vesnic v okolí jako Borovice či Županovice. Oproti roku 1921 našlo v živnostech zaměstnání 378 a zaměstnanost se tedy zvýšila o 18 osob.

V roce 1921 je na Dobříši úředníků 62 a úřednic 18, úředníků 15 zaměstnává velkostatek Dobříš. Zbytek pracuje ve státní správě či v drobnějších podnicích. Další profese jsou učitelů 12, učitelek 12, strážmistrů 5, lékaři 4, lékárník 1, hajní 3, sestra 1, soudce 1, notář 1, právník 1, voják 1, kněz 1, katecheta 1 rabín, 1 zvěrolékař 1.

Oproti roku 1921 se počet úředníků zvyšuje. Jsou to zvláště lidé, kteří pracují v Praze jako magistrátní úředníci či u soukromých podnikatelů - úředníků 85 a úřednic 12, učitelů 14, učitelek 6, strážmistrů 8, hajní 5, lékař 4, sester 4, lékárník 1, zvěrolékař, 1 soudce, 1 právník, 2 zvěrolékař, 1 notář, 1 architekt, 1 voják, 1 kněz, 1 katecheta, 1 rabín a 1 zubní technik 1.

Zvyšuje se také počet pomocného zdravotního personálu a to o 4 osoby přibývá zubní techniků. Úředníci a učitelé byli také velmi často zastoupeni ve vedení města a významné pozice si udrželi i vedení dobříšských spolků. Celkově se zvýšil počet duševně pracujících lidí o 12.

Dobříšskou společnost na přelomu 19. a 20. století charakterizuje PHDr. Karel Salač, který napsal: „*Společnost Dobříšská byla v těch letech roztržena na několik kast. Nejvyšší vrstvou byli státní úředníci, u sodu, berního úřadu, úředníci dobříšského velkostatku, včetně okolních lesních a nadlesních. Obojí se mezi sebou škorpili. Úředníci velkostatku záviděli státním jistější postavení, a větší a bezpečnější penzi, uniformy, tito opět panským naturální byty a jiné požitky a příjmy. Po kastě úřednické následovala měšťanská. Byli to majitelé dobříšských statků, z nich právo honitby dělalo dobré kavalíry. Zvláštní kastou byli židé. V době mého dětství bylo tu přes 40 faktorů, většinou židů, kteří dostávali do továrníka z Prahy práci a rozdělovali ji švadlenám z města a okolí. Židé drželi vždy pohromadě a pokládaly se za „lepší rodiny.“*“

---

⁸³ Národní Archiv v Praze: Sčítací operáty z roku 1930 pro okres Dobříš město Dobříš

Další kastu tvořili řemeslníci, drobní úředníci a zřízenci. Páριοvé (chudina) byli obyvateli chudé čtvrti „Malé strany“, byli to polní a lesní dělníci, pradleny, šičky rukavic. Kromě Malé strany bydleli též v Rosovické ulici. Kastovnictví se uplatňovalo i v místních hospodách. Příslušníci nejvyšších kast navštěvovali knížecí hospodu (Na Knížecí). Ta byla pověstná svou výbornou kuchyní, jejíž sláva sahala daleko za hranice dobříšského okresu. Jít dopoledne na „gábl“ a přečíst si noviny bylo známkou blahobytu. Do vedlejšího hostince u Bílého Lva chodili řemeslníci a menší úředníci. Jinou oblíbenou místností těchto občanů na náměstí hospoda U Hájků. Tam se popíjelo Doubkovo liteňské světlé a černé. Oblíbený hostinec byl také v Občanské besedě. Vesničané přijíždějící do města na trh chodili k Henovým nebo k Vojířovým. Malostranští holdovali Gabrinovu moku ve třech hospodách U Bumbů, Na Kuklíku a Na Růžku.“⁸⁴ Hypotézu o maloměstském způsobu života nám potvrzují i pasáže s díla Jindřicha Kloudy Jak se mluví a mluvívalo na Dobříši. Obyvatelstvo města Dobříše dělí se, jako snad v každém malém městě, na několik vrstev. Prvenství mívá vždy stav úřednický a můžeme si zcela upřímně říct, že i nejmenší jeho člen má svoje, zvláště privilegované postavení, alespoň se tak domnívá. Je to sice velmi maloměstské, ale zde na Dobříš pravdivé.

Měšťáci jsou majitelé selských usedlostí, kterým by v jiném zámožnějším kraji, neřekli že jsou opravdu zámožní, ale u nás platí, již za boháče. Jsou to také někteří příslušníci starých rodin, našem městě již před sto lety usedlými. Vedle toho je zde řada majitelů menších usedlostí rolnických, kteří se také přizívají příležitostnou sezónní řemeslnou prací. Z obchodníků a řemeslníků zdejšího města jsou jen někteří skutečně zámožní. Většina obyvatel je však z řad dělníků a drobných řemeslníků a obchodníků. Značný počet žen se živí šitím rukavic a to jak po domáckou, tak v dílnách. Šití rukavic je na dobříšskou jediným významným průmyslem, který přesahuje lokální trh. V menší míře je zde zastoupeno zpracování železa, které provádí několik podnikatelů, kteří zaměstnávají větší počet dělnictva. Dále je zde v provozu parní pila, pivovar, lihovar a velkostatek. Projevil-li se některý rok nedostatek zakázek pro šičky rukavic, nebo přestalo-li se pracovat na pile, v lese či Havlíčkově cihelně. Tak to pocítili finančně všichni řemeslníci ve městě. Zemědělství je přímo ve městě slabé, protože okolí města tvoří ze tří čtvrtin jenom lesy. A půda je v některých místech kamenitá a málo úrodná. Nejlepší půda patří Colloredo-mansfeldskému velkostatku a několik měšťanům. Proto zde snad je hojně rozšířen chov koz, husí králíků a jiných zvířat. Někteří obyvatelé chodili do lesa na obdělávku, a to je na práci k vysazování stromů, aby si oddělali paletu, které je pak opravňuje po celý rok volnému přístupu do lesa. Na sběr lesních plodin a drobného dříví k domácímu otopu. Někteří obyvatelé hledali obživu

---

⁸⁴ Salač, Klement: Dobříš před padesáti lety, Příbram 1940, s. 16-18

i jinde zvláště pak v Praze, odkud vždy v sobotu a neděli se vraceli k rodině. Obyvatelé z města náměstí a horní části města, které směřuje k Příbrami a Rosovicům hleděli, jaksi z vysoka⁸⁵ na občany z Malé strany.⁸⁶

Důležitým stimulem pro další rozvoj maloměsta bylo napojení na dopravní síť – hlavně železniční a silniční. Oproti větším městům si na Dobříši vrstvy řemeslníků a živnostníků udržely zásadní vliv. Pocházel z nich také úřednický personál místní správy a velkostatku. Úředníci často vycházeli ze starých dobříšských rodin, jako příklad nám může sloužit rodina velkostatkáře Rudolfa Neumana bývalého starosty a majitele hospodářství a domu, po kterém jeho nemovitost převzala manželka se synem a dcery se věnovaly úřednickému povolání. Jedna byla úřednicí velkostatku a druhá učila na místní dívčí škole. Příklad této kariéry byl na malém městě častý. Děti majitelů domů na náměstí měšťanů a statkářů se věnovaly úřednické kariéře. Výjimkou nebylo ani to, že potomek úředníka pracoval na velkostatku jako jeho otec. V maloměstském prostředí nebyli také drobní řemeslníci a živnostníci vystaveni tak silnému konkurenčnímu tlaku tovární velkovýroby, nedošlo tak k dramatickému propadu.

Protože na Dobříši neproběhla výrazná urbanizační vlna a růst obyvatelstva i domů byl pozvolný, mohly se v ní dlouho udržet staroměstské prvky, které se daly snadno opticky rozpoznat. Na Dobříši dlouho přežívala stará sídelní forma, kdy hlavní náměstí bylo centrem obce, kde také sídlily nejvýznamnější dobříšské rodiny. Na jedné straně bylo pro každého přístupovým místem, na kterém se odehrávaly důležité události v životě obyvatel, jako např. shromáždění, projevy, či slavnostní průvody. Na druhé straně vyjadřuje svou architektonickou uzavřeností také sociální jednotu, zde žijící živnostensko-řemeslnické elity.

Ze vzpomínek PHDr. Karla Salače vyplývá, že ve městech vznikala území, která se lišila jak způsobem zástavby a demografickým složením, tak také profilem bydlících. Ze sčítacích operátů z let 1921 a 1930 jasně vyplývá, že se na maloměstě udrželo členění dle čtvrtí a to přetrvává hluboko do čtyřicátých let. Čtvrtě, které jsou obývané dělnictvem a těmi nejhudším leží v oblasti Na Kole a v ulicích okolo rybníka Koryto. Vnější rozdílem je i vzhled domu, velikost pozemku, zahrady, bezprostřední okolí domu, úprava údržba, apod.⁸⁷ Úředníci a bohatší lidé živnostníci bydleli na Masarykově třídě.

Jednotlivé čtvrti vykazovaly poměrně komplexní sociální strukturu, část živnostníků bydlela ještě v okolí svých podniků nebo byli přímo majiteli domu a bydleli tedy přímo v nich. Jednotlivé části vykazovaly vyhraněnější sociální charakter a krystalizovaly v nich specifické formy bydlení pro určité majetkové skupiny a prostorová separace v nich se

---

⁸⁵ Klouda, Jindřich: Jak se mluví a mluvívalo na Dobříši, rukopis, 1948

⁸⁶ tamtéž

⁸⁷ Musil, J: Sociologie soudobého města. Praha, 1967, s. 161-2

výrazně nezmenšila. V tom je vidět kontinuita z rakousko-uherského období. Úřednické a živnostensko-řemeslnické vrstvy lze k ním řadit např. i učitele, nebydleli výlučně na okraji města, nýbrž stále ještě v jeho centru. Úředníci velkostatku a někteří dělníci bydleli na Zámeckém náměstí v domech Colloredo-Manfelda, které se nacházelo naproti dobříšskému zámku.⁸⁸

Jedním z důvodů bylo, že prudký růst bytové výstavby začal až ve dvacátých letech a na Dobříši se udržela kontinuita života živnostensko-řemeslnických rodin. Při podrobnějším územním rozboru bylo možné na Dobříši najít ve jejím středu na Riegerově náměstí výrazný počet rodin z horních a středních vrstev.⁸⁹

Uvnitř tohoto náměstí však existovaly sociální rozdíly. Ve více generačních domácnostech se dá říci, že živnost nebo povolání přecházelo z otce na syna či na zetě. V Masarykově ulici, která vedla směrem do Prahy bydleli židovští faktoři, majitelé domů, rolnických hospodářství a živnostníci.

Po vzniku samostatné Československé republiky a zavedení rovného všeobecného hlasovacího práva se změnila pozice elit ve městě. Staré elity, které tvořili zaměstnanci soudu, úředníci, zaměstnanci velkostatku, faktoři, bohatí rolníci, musely poustoupit. Souviselo to z demokratizací veřejné správy, a také s pozemkovou reformou, která oslabil velkostatek, a obecnou nechutí společnosti ke starým „rakouským pořádkům“. Ve městě se začal prosazovat takzvaný střední stav. Hlavními rozlišovacími znaky jsou pak sociálně-hospodářská kritéria. Nemůžeme proto začlenit do středního stavu příslušníky nejchudších sociálních skupin, osoby závislé s průměrnou či podprůměrnou životní úrovní, stejně jako příslušníky opačného pólu, nejbohatší velkopodnikatele. Mezi těmito dvěma mlýnskými kameny stojí střední stav. Charakteristický je pro něj střední příjem a na to navazující mírný blahobyt, přičemž ekonomické existence majitele firmy závisí na osudu podniku. Vazba na jednu rodinu či osobu podnikatele je také jedním ze znaků středního stavu. Střední stav však nikde netvořil homogenní jednotku, byl naopak velmi rozmanitý a mnohotvárný.

Do této sociální skupiny, pro kterou se používá pojmenování inteligence, patřili úředníci, různí jiní duševní pracovníci v zaměstnaneckém poměru a samostatně činné osoby ve svobodných povoláních.

Tendence rostoucího zastoupení úředníků a dalších duševně pracujících se mezi obyvatelstvem prosazuje již od 19. století. Bylo to způsobeno mnoha faktory větší mnohotvárnosti a složitosti společenského života, záměna individuálního podnikatele manažerským aparátem, obrovské rozměry některých podniků, jejichž chod se neobešel

---

⁸⁸ SOkA Příbram sčítací operáty z roku 1921 pro okres Dobříš, město Dobříš

⁸⁹ tamtéž

bez celé hierarchie administrativních sil, personální nároky na správu dynamicky rostoucích měst, růstu armády a budování školství, zdravotnictví a aparátů politických stran, odborových organizací, družstev i jiných sociálních institucích.

Rodiny inteligence a úřednictva se lišily do starých živnostensko-řemeslnických rodin. Ve sčítacích operátech lze najít zajímavé informace. U příslušníků svobodných povolání či úředníků došlo na rozdíl od živnostensko-řemeslnických rodin k oddělení sféry osobního života a povolání. A to znamenalo, že rodina v živnostníků má často odlišnou strukturu rodiny. Živnostník měl často v rodině ještě pomocníky, tovaryše, či učně. A tzv. vzdělanostní vrstvy zakládaly svou prestiž na vzdělání, když to živnostník nebo řemeslník převážně na penězích.

Důležitým vodítkem odpovídajícího životního stylu občana na malém městě bylo zaměstnávání služebnictva. Služebná byla na malém městě otázkou prestiže. Žádný lékař, lékárník, právník či bohatší živnostník nezávisle na stáří a rodinném stavu nemohl získat adekvátní postavení bez zaměstnávání služebné. Ze sčítacích operátů je patrné, že se často jednalo o dívky z nejhudší vrstev. Ženy pocházely většinou z dobříšského nebo příbramského okresu. Nejčastěji byly z venkova. Nebylo ani výjimkou, že pocházely ze Sedlčanska či z jižní Čech, nebo z velké Prahy. Často se jednalo i o neprovdané příbuzné nebo vzdálené sestřenice. Typické pro rodinné poměry na maloměstě bylo, že manželka živnostníka nebo úřednictva či inteligence zůstávala doma a starala se o rodinu. Byla to hlavně matka jeho dětí, manželka drobného živnostníka, která zřejmě pomáhala manželovi i v podniku, ale ze sčítací operátů nebo ze zachovaných pamětí to není jasné. Společné tedy pro oba typy rodin byla přítomnost služky či hospodyně. Nejčastější povolání žen byla šička nebo služba (služka, hospodyně, které sloužily po domech živnostníků). Těchto žen po domech sloužilo 75.⁹⁰

Upořádané rodinné poměry byly zřejmě nepsanou podmínkou pro úspěšnou komunální politiku. Úspěšný muž totiž, ať už to byl komunální politik nebo živnostník či příslušník svobodného povolání, býval velmi často společensky aktivní. Členství v některých spolcích bylo ve městě ukázkou prestiže a postavení.

Představitel komunální politiky byl veřejně známou osobou. Někteří z komunálních politiků se začali o politiku zajímat v mladém věku a nebylo výjimkou, že se na dobříšské radnici ale i ve veřejném prostoru realizovalo několik generací politiků tak, jak přecházelo řemeslo z otce na syna nebo z tchána na zetě, často spolu se zděděným majetkem přešel na potomka vliv a vážnost. V souvislosti, že zastáváním postu starosty by z aspektu sociálně-

---

⁹⁰ SOkA Příbram: Sčítací operáty z roku 1921 pro okres Dobříš, město Dobříš

profesní skladby malého města musí poukázat na fakt, že všichni starostové zvolení po první světové válce byli živnostníci a jejich rodiny bydlely ve městě po generace. Občanskou angažovanost profesorů, právníků a lékařů mužů lze brát jako jeden z charakteristických rysů dobříšské společnosti. S narůstající rolí vzdělání ve společnosti rostla také prestiž učitelů ve společnosti a to jak v očích voličstva, tak i v samotné řemeslnicko-živnostenské elitě. Středoškolský učitel, který byl absolventem univerzity, byl na počátku dvacátého století ale i v jeho první třetině váženým mužem a tedy vhodným pro post radního, a také pro vedení spolků. Co bylo zvláštností Dobříše, byl vliv Colloredo-Mansfeldského velkostatku na chod radnice a veřejný život.

Změny probíhaly ve městě postupně. Staroměstská-řemeslnická elita se dělila o moc nad městem s příslušníky svobodných povolání úřednictva, technické inteligence a mnohde se i prolínala. Úspěšná kariéra v dobříšské lokální politice nebyla vždy závislá na dlouhodobém pobytu ve městě. Z hlediska národnostního byli do dobříšského zastupitelstva voleni Češi.. Jak vyplývá, ze zjištěných údajů zasedali po první světové válce na radnici i dobříšští Židé, příkladem nám může být i MUDr. Herman dlouholetý zastupitel za sociální demokracii. Vzácností nebylo, že se městský radním stala osobnost, která z Dobříše nepocházela a neměla tedy v maloměstském prostředí žádné vazby.

8.1 Panský a pokladenský lékař MUDr. Blažej Prusík

MUDr. Blažej Prusík se narodil 29. 11. 1884 ve Výrově u Kralovic v plzeňském kraji. Střední školu vystudoval v Klatovech, kde v r 1905 maturoval. Lékařskou fakultu navštěvoval v letech 1905-1910.⁹¹ Před první světovou válkou se také výrazně profesionalizovala příprava na lékařské povolání na Lékařské fakultě. Pro lékaře bylo významné, že se zakládaly profesní lékařské komory.⁹² Po promoci nastoupil na místo v zemské nemocnici v Olomouci, kde byl až do konce roku 1913. V době jeho působnosti vypukla válka na Balkáně, odkud přicházely zprávy o nedostatku lékařů. A proto jako pravý vlastenec se nerozpakoval, a odjel spolu s jinými lékaři na Balkán, kde působil letech 1912-1913.

---

⁹¹ SOkA Příbram: Osobní pozůstalost MUDr. Blažeje Prusíka, s. 2

⁹² Fasora, Lukáš: Člověk na Moravě v první polovině 20. století, 2006, s. 219

Dr. Blažej Prusík se velmi dobře uplatnil a jeho práce byla velmi ceněna. Dvakrát pobýval na ženském oddělení v Berlíně a celý rok 1914 strávil u slavného internisty profesora Thomayera, odkud pak přišel jako výborně vyškolený lékař na Dobříš, kde se usadil jako panský a pokladenský lékař na Colloredo-mansfeldském velkostatku. Musel v chudém prostředí prorážet s moderní medicínou a zatlačovat mastičkářství a šarlatánství.⁹³ Povinnosti lékařů vedle široké škály povinností preventivních (prevence epidemií, očkování aj.), hygienických (čistota vody, veřejných místností, výroba a prodej potravin, školní hygiena a hygiena bydlení) a osvětových zahrnovaly dozor nad porodními bábami, nemocnicemi a jinými zdravotními zařízeními a bezplatné léčení úředně uznaných chudých. V případě vypuknutí epidemií měl lékař povinnost zahájit léčení všech nakažených.

Veliký problém po první světové představovala tuberkulóza. Jakkoliv se na tuto nemoc soustřeďovala pozornost jednotlivých odborníků i lékařských organizací, příkladem může být i Československý vědecký spolek proti tuberkulóze.⁹⁴ Totéž platilo také o dobříšském kraji se potýkal zvláště s tuberkulosou, která pokosila celé rodiny a hlavně mladé lidi. Dobříšsko známé jako kraj s vyvinutým rukavičkářským průmyslem se potýkalo s nemocemi, které se táhly ruku v ruce s tímto náročným povoláním. Nedostatečné hygienické podmínky a také více než 12 hodinová práce, které často šičky absolvovaly denně na strojích, se podepisovala i na jejich zdravotním stavu. Při práci trpěly zvláště oči, metlou byla již zmíněná tuberkulóza. Velmi časté bylo také onemocnění průdušek a nebo bolesti zad. Zdraví švadlen také nebyvalo nejlepší. Po válce a rozpadu Rakouska-Uherska došlo k mnoha změnám, k nimž patřila i změna statutu obecních a obvodních lékařů, kteří podle zákona o zestátnění a zdravotní politice z roku 1920 se dostali do služeb státu. Jejich platy se příliš nezlepšily a základem obživy zůstali u mnohým často soukromá a pokladenská praxe, ale byly hlouběji definovány jejich povinnosti.

Problémem byl také alkoholismus, který řešilo velmi často také obecní zastupitelstvo, které argumentuje, že nestřídmé pití ohrožuje a ničí rodinné vazby. Tímto argumentem se také snaží zastavit narůst dobříšských hostinců, který byl na konci dvacátých let markantní. Doktor Blažej Prusík jezdil po celém okolí. Byl vyhledáván nemocnými až z Mníšku, Knínska od Příbrami, až po Hostomice a Jinců. Postavení lékaře a jeho vliv na malém městě vzdělání, rozhled a důvěra, kterou si získal mezi lidmi svou obětavou službou předurčovaly Mudr. Blažeje Prusíka také k činnosti v rozmanitých dobříšských spolcích jako je Sokol, Okrašlovací spolek, Červený Kříž a také k povolání zastupitele. Doktor Prusík byl

---

⁹³ tamtéž, s. 208

⁹⁴ tamtéž, s. 209

dlouholetým členem dobříšského zastupitelstva za sociální demokracii.⁹⁵ Zde řešil problémy obce, které souvisely s jeho povoláním, jako byla obnova dobříšského vodovodu a nebo kanalizace, či stavba zpevněných cest. Snažil se také zlepšovat postavení nezaměstnaných. Doktor Blažej Prusík zemřel v roce 1953.

8.2 Ředitel měšťanské školy František Frič

František Frič, první ředitel zdejší měšťanské školy se narodil v roce 1857 na Kocandě, osadě vzdálené asi půl hodiny od Rokycan, otec byl rolníkem. Když prošel obecnou školu, navštěvoval podreálku v Rokycanech a reálku v Plzni, na níž maturoval v roce 1874. Vystudoval strojní obor Vysoké školy technické v Praze, ale po vojenské službě nastoupil jako učitel. Od roku 1878 je podučitelem v Pičíně ještě téhož roku vykonal učitelské zkoušky na učitelském ústavu v Pičíně. V roce 1881 byl jmenován řídícím učitelem v Nové vsi pod Pleší. A v roce 1889 se stal ředitelem měšťanské školy v Dobříši, tehdy druhé školy toho druhu v okrese, kde působil skoro 25 let a stejnou dobou byl správcem zdejší průmyslové školy pokračovací. Na odpočinek odešel v roce 1923. František Frič byl vzdělaný a těšil se úctě a vážnosti nejen učitelů, kteří s ním spolupracovali ale i u širokého občanstva. Téměř od počátku svého působení byl František Frič typ člověka, který byl činný kulturní a politické oblasti ve městě. V samosprávě Dobříše pracoval František Frič až do roku 1919, kdy zde zastával ve správě obce a okresu většinou funkce ve školských a financích komisí. Po převratu byl zvolen předsedou místní školní rady a byl jím až do roku 1925.

Činný byl ale i v jiných oblastech známé byly jeho přednášky o zemědělství strojích. Jiné přednášky byly z oboru národohospodářského a týkaly se zvláště spojení peněžnictví, školství a řemesel. V různých obdobích svého života byl František Frič i členem rozmanitých dobříšských spolků v roce 1911 se stal předsedou Občanské záložny, učitelské Budče, pěveckých spolků Zvonař a přátelé Hudby, pokladníkem Občanské Besedy, vzdělavatelem Sokola, předsedou Okresního osvětového sboru, pokladníkem Okresní péče o mládež. Činnosti v Občanské záložně se vzdává roku 1932, byl zvolen čestným předsedou. Dožívá se

---

⁹⁵SOKA Příbram: Osobní pozůstalost Mudr. Blažeje Prusíka, s. 1-10

vysokého věku a v roce svých 75. narozenin byl jmenován čestným ⁹⁶občanem města. v Dobříši žil až do své smrti v roce 1937.

8.3 Hoteliér a podnikatel František Heinz

Rodina Františka Heinze přišla na Dobříš roku 1837 z Prahy. Otec Antonín Heinz byl pražským měšťanem, který si téhož roku pronajal Hostinec na Knížecí. Stal se v roce 1860 prvním starostou hostinského společenstva a zastával tuto funkci až do roku 1869, kdy byl také zvolen do obecního zastupitelstva a posléze i do městské rady. František Heinz se narodil v prosinci 1849, za kmotry mu šli Josef Nesvadba, knížecí a dobříšský sládek a Aloise Hennové, která byla dcera dobříšského lékárníka a manželka primátora města Josefa Kropáčka.⁹⁷

Hostinský Antonín Heinz zemřel v 69 letech. A po jeho smrti se živnosti hostinské Na Knížecí ujal čp. 78 jeho syn František, který živnost vedl se svou matkou Aloisií. Pak si pronajal ještě hostinec u Bílého Lva čp. 77. Při obou hostincích byly zřízeny hostinské zahrady. V hostinci Na Knížecí byl upraven sál a scházely se tam dobříšské spolky. František Heinz se oženil s Marií Barborou Pechovou, jenž byla dcera dobříšského měšťana a majitele Domu řeznicko-uzenářského Františka Pecha čp.30. Smlouvou z dne 5. října 1894 koupili manželé dům čp. 37 na náměstí dobříšském, kde byla zřízena Smíchovská restaurace, protože se tam čepovalo Smíchovské pivo. Nástupce Antonína Henze jeho syn František ještě více pozvedl popularitu svých rodinných podniků. V roce 1882 byla zřízena okresní silnice Mníšek-Řevnice. Hoteliér František Heinz zařídil pohotově spojení mezi těmito městy povozním expresem. Když bylo na Dobříši v roce 1897 zavedeno železniční spojení, neváhal František Heinz a zavedl k nádraží dopravu omnibusem, který přijížděl k jednotlivým vlakům. V 80. letech 19.století se na dobříšských silnicích objevují pražští cyklisté na vysokých kolech. Začaly se objevovat první automobily turistický ruch ve spojení s osobní dopravou se

---

⁹⁶ Osobní pozůstalost Františka Dohnala dobříšského kronikáře: učitel František Frič, s. 138-147

⁹⁷ Kopáček Ludvík: 100 let heinzova rodu, Dobříš 1937, s. 12-14

plně rozvinul až po roce 1918. Před rokem 1918 byl hotel Františka Heinze vyhledáván kruhy pražského sokolského prostředí (Dr. Scheiner, Dr. Urban a další).⁹⁸

Po válce se dostalo Františkovi Heinzovi zvláštního vyznamenání. První poválečnou sobotu po převratu navštívil jeho hotel první prezident Československé republiky T.G. Masaryk a zůstal zde na svačinu s celou rodinou. Zde se také scházel výkvět pražské společnosti. „Velká politika“ se nevyhnula ani Dobříši Heinzův hotel si oblíbili českoslovenští politici, zavítali jsem: Dr. Švehla, Dr. Šrámek, Dr. Rašín a Dr. Kramář. Po roce 1918 se tu setkávala celá politická pěťka. Pražští politici se mohli v klidu věnovat svým politickým záležitostem. Projednávala se zde i prezidentská volba v roce 1927⁹⁹ A hlavně Dr. Antonín Švehla rád k Heinzovým do hotelu zajížděl. U Františka Heinze se také vyučili někteří dobříšští hostinští jako Jan Klinot nebo Matěj Olmer.

František Heiz před převratem zastupitel byl i předsedou živnostenského cechu. František Heiz byl velmi váženou osobou a stal se také náměstkem starosty a předsedou chudinského výboru.¹⁰⁰ František Heinz kromě své podnikatelské aktivity byl i velkým vlastencem a stál u zrodu mnoha dobříšských spolků, do kterých se také naplno zapojuje. Kromě vlastnictví domu čp. 37 patřil do vlastnictví rodiny ještě dům čp. 110 na Pražské ulici v Dobříši. František Heinz byl také činný v městském zastupitelstvu, pokladníkem v Sokolu, zakladatelem odbočky československých turistů.

Z manželství Františka a Marie Heinzových se narodily tři děti. Dcera Marie (nar. 1888), která si vzala velkoobchodníka Františka Radu z Prahy. Druhým dítětem byl JUDr. František Antonín Heinz nar. 1891, který navštěvoval akademické gymnázium v Praze, vystudoval práva a pracoval jako koncipient u zemské politické správy v Praze.

Třetím dítětem manželů Heinzových byla dcera Otýlie narození v roce 1899, která se provdala v roce 1919 v Dobříši za ing. Adolfa Scharta, technického úředníka železáren ve Starého Hutí u Dobříše, který byl synem Adolfa Scharta strojířem státních drah.¹⁰¹ Ing. Adolf Schart vystudoval vyšší strojní průmyslovku v Praze, poté nastoupil do Starohuťských železáren. Po první světové válce byl zvolen předsedou závodního výroby za správní a technický úsek. Ředitelem železáren byl ing. Georg Drunberg, se kterým Adolf Schart vedl spor o modernizaci železáren. To vyvolalo spor s ředitelem, který žádal jeho omluvu. K tomu nedošlo a závodní výbor se postavil za Scharta. Ten následně podal výpověď a ještě v roce 1922 ze železáren odešel.¹⁰² V dalších letech byl se svojí manželkou, dcerou majitele hotelu

---

⁹⁸ tamtéž, s. 14-19

⁹⁹ tamtéž, s. 20

¹⁰⁰ tamtéž, s. 21

¹⁰¹ Stíny protektorátu, Dobříš 1992 s. 6-7

¹⁰² tamtéž, s.6

Heinz v Dobříši, spoluprovozovatelem hotelu. Manželé Schartovi převzali v srpnu 1927 hotelovou a hostinskou živnost v domě čp. 37. František Heinz žil až do roku 1935 v domě v čp. 490, při státní silnici v Příbrami

Manželé Schartovi převzali v srpnu 1927 hotelovou a hostinskou živnost v domě čp. 37. Ing. Adolf Schart byl také veřejně činný a to v obecním zastupitelstvu a v roce 1931 se stává starostou za Národně socialistickou stranu. Byl také aktivní v Sokole, stal předsedou okrašlovacího spolku, podílel se také na různých dobročinných sbírkách. Aktivně se zapojuje také do boje proti fašismu. Stává se také iniciátorem pomoci německých antifašistů, kterým poskytuje domovské právo.

9. Dobříšský velkostatek

Sotva lze pochybovat o tom, že ze všech elitních sociálních skupin společnosti byla v Rakousku-Uhersku skupina šlechty nejvýznamnější. Aristokracie zastávala nejvyšší státní místa. Šlechtě byla věnována systematická pozornost a pronikla i na nejvyšší místa průmyslového a bankovního podnikání, a to s úspěchem.

Republika zrušila všechny šlechtické výsady. Aristokratické tituly nesměly být v oficiálních dokumentech užívány a do státních služeb, včetně diplomacie, byla aristokracie přijímána jen zřídka. Mnohdy se zapomíná, že moc předlitavské šlechty měla pevnou základnu především v jejich obrovském pozemkovém vlastnictví. A přitom z Předlitavska byla její pozemková držba v Českých zemích největší. Tato hospodářská moc spočívala v absolutním monopolu na půdu, který byl pozemkovou reformou zrušen a který byl vůbec nejtvrďší zákonem hospodářského života republiky. Od pozemkové držby byly odvozeny i další výsady. Kdyby republika zrušila jen šlechtické výsady a tituly a nesáhla zároveň na hospodářskou podstatu moci aristokracie, pak by učinila pro její omezení i v sociální politické sféře málo a šlo by pouze o opatření formální. Doopravdy omezit i politickou moc mohla jen pozemková reforma.¹⁰³

Jednoznačná moc aristokratického velkostatku nebyla zlikvidována. Byla však v postatě omezena. I tak došlo v otázce sociálních elit o zásadní přelom epochálního významu, který zasáhl do skladby společnosti Českých zemích víc než jiné. Zároveň zachování nemalé části pozemkového majetku a jeho náležitostí umožnily aristokracii dále žít jako jedné z elitních skupin společnosti, zachovat si tak svou důstojnost a způsob života a jistou míru autority ve společnosti, byť ve skromnějších poměrech. Na druhou stranu přinesla pozemková reforma problémy, jak velkostatku, tak samotnému obyvatelstvu, které bylo na něm závislé.

Colloredo-Mansfeldský velkostatek byl určující hospodářskou silou, která ovlivňovala život města Dobříše a jeho okolí i po pozemkové reformě. Dobříšský velkostatek se před pozemkovou reformou skládal z 24 037 hektarů. Vedle značného lesního bohatství měl kníže ve vlastní režii dvory Dobříš, Bukovou, Kotenčice, Dlouhou Lhotu, Obořiště, Lubenice, Svaté Pole, Suchdol a Trnovou. Pronajaty byly dvory Bytíz, Slovanská Lhota a dvůr Stěživ. Zábor lesů byl proveden mimo vlastní Dobříšsko, a sice v revírech Dobřív a Strašnice. Z většiny zabraných lesů byly vytvořeny vojenské střelnice a cvičiště Československé armády.

---

¹⁰³ Kárník, Zdeněk. České země v éře první republiky díl první. Praha 2000 s.489

V rámci pozemkové reformy bylo drobným rolníkům přiděleno 3 390 hektarů půdy. Zbytkovým statkářům připadlo 605 hektarů. Při revizi pozemkové reformy bylo knížeti vráceno kolem 4 tisíc hektarů pozemků. Celkem zůstalo v záboru přes 10 tisíc hektarů veškerého druhu půdy. Kvůli zaplacení dávky z majetku musel Josef Colloredo-Mansfeld prodat kolem 6 tisíc hektarů půdy, lesů a polí na Dobříšsku, a to hlavně Václavu Marovi, Jaroslavu Richterovi, Emilu Kučerovi, Františku Pokornému a Václavu Palivcovi. Rovněž byl Josef Colloredo-Mansfeld nucen odprodat dobříšskou pilu Středočeskému dřevařskému průmyslu a manželům Eiflerovým statek Dlouhá Lhota. Dobříšský pivovar byl prodán Středočeskému pivovaru. Pila byla znovu koupena v roce 1929 a pivovar v roce 1931. Zabrány byly původně i železárny, ale ty byly opět vráceny, a to na nátlak místních dělníků, protože se obávali zrušení podniku. Po pozemkové reformě a všech navazujících transakcích zůstalo dobříšskému velkostatku 8 430 hektarů, z toho připadalo na lesy 7 520 hektarů a 212 hektarů na zemědělskou půdu. Dobříšské panství však i přes svoje ztráty zůstávalo i po pozemkové reformě jedním z nejdůležitějších hospodářských činitelů. Vedení velkostatku projednávalo samostatnou koupi o celkové výměře 6 800 hektarů za 16 milionů korun soukromé společnosti Herbs a Šulc a spol. Okresní správní komise však protestovala proti této koupi. Jak je vidět, tak se Dobříšský velkostatek ve 30. letech stabilizuje, ale již záhy je postižen hospodářskou krizí stejně jako jeho okolí.

Zemědělské půdy měl velkostatek 262 hektarů, které byly soustředěny okolo dvou dvorů Dobříše a Trnové. Z toho bylo 157 hektarů polí, 92 hektarů luk a 13 hektarů pastvin. Průměrný výnos u žita býval 18–22 q, u ovsa 20–22 q, u pšenice 25–27 q, u ječmene 25–28 q. Výnos u brambor se pohyboval mezi 150–200 metrickými centy z hektaru, u krmné řepy to bylo 450–500 q. Hlavním zaměřením velkostatku byl chov užitkového dobytka. V obou dvorech bylo chováno asi sto dojnic (původně z Zakarpatské Ukrajiny). S průměrnou dojitostí 2 600 –2 700 litrů ročně mohly oba dvory mít přírůstek 400 selat. Zaměstnáno na velkostatku bylo průměrně asi 68 pracovních sil, a to včetně správy. Mezd bylo vypláceno ročně kolem 330 000 korun, ovšem včetně naturálií.

Lesy příslušející k dobříšské části Colloredo-Mansfeldského velkostatku zaujímaly skoro 8 tisíc hektarů a byly rozděleny do tří revírů: Chouzavá, Mansfeld a Svatá Anna. Stále byly ovšem znatelné škody způsobené bekyní mniškou ve 30. letech. Tehdy bylo zničeno kolem 2 500 hektarů lesa. Postiženo bylo celkem 39 % celkové zalesněné plochy. Další škodu způsobovaly mrazy v dubnu. V době, kdy řádila mniška, bylo denně zvláštními vlaky odváženo 20 až 40 vagonů dřeva. Z toho velká část putovala do Pirny v Německu. Tato kalamita trvala více jak dva roky. Některé kultury byly opětovně vysazovány až čtyřikrát.

Výdaje na zalesňování činily 250 až 350 tisíc korun ročně. Těžbou dřeva bylo zaměstnáno kolem 130 dělníků, jejichž mzda za výkon byla v průměru 11,45 korun za 1 metr hroubí.

Zajímavé jsou i stavy zvěře a výše povoleného odstřelu. Ve 30. letech se průměrný stav srnčího pohyboval kolem 180 kusů vysoké zvěře, 250 kusů virginských jelenů a 240 daňků. Pro rok 1935 byl stanoven tento odstřel: vysoká 30–40 kusů, daňčí 8–10 kusů, jelenů bylo 40–50, srnčí 15–20 kusů, zajíců 458, králíků 154, bažantů 252 kusů, tetřevů 6, tetřívků 5 a sluk 146.¹⁰⁴

K roku 1936 měl Josef Colloredo-Mansfeld k dispozici výnos z rybníků, které zůstaly po reformě (odprodej Dlouhé Lhoty, ztráta 22 rybníků o rozloze 82 hektarů). Celkem zbylo 182 hektarů. Všechny byly v nadmořské výšce 340–411 m, dobré bonity s delší vegetací příznivou pro růst planktonu téměř všude na Dobříšsku. Tomu napomáhaly zúrodňující plochy. Rybníky byly trojího typu: hlavní, kde se chovala tržní ryba, výtažní pro chov násady a takzvané komory pro přezimování násady. Mezi nejdůležitější hlavní rybníky patřily: Vackův (18 hektarů), Sychrov (19 hektarů), Nový rybník u Obořiště (21 hektarů), Strž (17 hektarů), Papež (18 hektarů) a největší Starohuťský (38 hektarů). Mezi výtažní rybníky patřily: Pařezitý (6 hektarů), Přívazí za Lhotkou (2,7 hektarů), Koryto (8 hektarů). Jako komory lze uvést Příkop u Obořiště a Svatopolskou komoru. Další rybníky se nacházely na Voznicích a tři v Tušimickém lese.¹⁰⁵

Ve městě byly zřízeny sádky ve výměře 0,12 hektarů, a to pod hrází rybníka Papež. Kromě kryté budovy sádecké s dvěma řadami takzvaných haltýřů (nádrže, z kterých se prováděl odprodej ryb) a bylo zde ještě také obydlí pro porybného. V rybnících se chovaly tyto ryby: hlavně kapr hladký, křížený občas s blatenským nebo hlubockým kaprem. Násadu si na panství odchovávali sami, a to i ryby takzvané vedlejší - štiky, líný a candáty.

Průměrný celkový přírůstek činil u výtažních rybníků 57–144 kg na hektar za rok, u hlavních potom 68–280 kg. Umělým příkrmením se přírůstek zvyšoval. Roční produkce byla něco přes 200 metrických centů.

Pivovar v Dobříši leží za nádražím s pilou poblíž rybníka Papeže. Pivovar byl vystavěn v roce 1879 byla sem přenesena výroba z pivovaru, který stával nedaleko zámku blízko rybníka Koryto. Pivovar byl do roku 1909 pronajat a pak ho velkostatek provozoval ve své vlastní režii. V roce 1919 byl dobříšský pivovar prodán a však od roku 1931 je opět pivovar získán a spojen s velkostatkem.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ kolektiv autorů Josef Colloredo-Mannsfeld 17.11.1866 – 17.11.1936, 1936, s. 132

¹⁰⁶ tamtéž

V pivovaru byly ve třicátých letech provedeny tyto rekonstrukce: rekonstrukce hvozdu 75 846 korun. A také jsou opraveny kvasné kádě, ležácké sudy a transportní nádoby jsou postupně nahrazovány novými. V roce 1913 bylo v dobříšském pivovaru 24 tisíc hektolitrů piva. Ve třicátých letech však výstavba pivovaru upadá. V roce 1933 na 12 100 a v roce 1934 11 700 Kč. Jednak je zde velký konkurenční tlak zvláště z pivovarů z Prahy a hospodářská krize zasáhla kraj v plné síle, což vede k omezování výroby a špatným výdělům místních dělníků.¹⁰⁷

V pivovaru byl zaměstnán sládek, 2 úředníci, 22 dělníků a 2 zřízenci. Několik hostinců patřilo přímo k panství, a to v Dobříši hostinec Na Knížecí, Na Prachandě, v Příbrami, pak Na Rychtě a na Březových Horách – Valdek a Třemešná, a pak hostince v obcích Hříměždice a Obecnice. Pivo bylo dodáváno i do okolních hostinců.

V dobříšském pivovaru pracovali dva úředníci, dva zřízenci a 22 dělníků.

Parní pilu na Dobříši zřídil velkostatek v roce 1858. V roce 1909 na Štědrý den pila vyhořela, v příštím roce byla vystavěna na téže místě zděná pila opatřena opět dvěma kotly a ve strojovně pily byl postaven nový parní stroj dodaný z knížecích železáren ve Staré Huti. V budově strojírny byla zařízena elektrická centrála, která zásobovala elektrickou energií nejen vlastní podniky a budovy velkostatku, ale i celé město Dobříš.¹⁰⁸

Pilnice byla vybavena čtyřmi rámovými pilami s potřebnými pomocnými stroji, bednárna a sušárna řeziva byly rozšířeny a nově zřízena byla i pařírna na bukové řezivo. V období let 1919 – 1929 byla pila ve vlastnictví tehdy zřízené společnosti, která vlastnila i jiné pily v okolí. V roce 1929 byla výroba na Dobříši zastavena a zpětnou koupí ji získal majitel velkostatku Josef Colloredo-Mannsfeld. Provoz v ní byl opět zahájen, ovšem za úplně jiných poměrů, kdy měl velkostatek problém zajistit dostatek dříví. Dříví se sváželo na pilu koňskými potahy jednak svými a také najatými. Protože zbylé lesy velkostatku nebyly schopny dodat pile potřebné dříví, proto se muselo nakupovat i v okolí. Pilnice byla v roce 1934 nově upravena a v provozu byly ponechány pouze tři rámcové pily. Pila je vybavena vzorně zařízenou brusírnou. Z výrobků pily byly známy zvláště borové fošny a prkna, která šla na vývoz. V poslední době se však začalo prodávat i podřadnější řezivo úzké smrkové i borové se slabším hraněným dřevem, které nacházelo odbyt zvláště na stavby dřevěných vilek a chat. K pile patřila i hoblárna, kde se vyráběly na hoblovacích strojích palubková prkna. Pila v roce 1936 zaměstnávala 5 úředníků, 2 zřízence a 60 dělníků.¹⁰⁹

¹⁰⁷ tamtéž autorů Josef Colloredo-Mannsfeld 17.11. 1866 – 17.11. 1936, 1936 s. 180-1

¹⁰⁸ Olič, Miroslav: Dobříš město na Zlaté stezce, Praha 1998 s. 123

¹⁰⁹ kolektiv autorů Josef Colloredo-Mannsfeld 17.11. 1866 – 17.11. 1936, 1936 s.162

10. Spolkový a kulturní život na Dobříši

Volný čas byl pro obyvatele záležitostí posledních dvou století a ani v první polovině dvacátého století nebyl pro každého jedince samozřejmostí.

Vztah k volnému času se měnil celá staletí. Ve středověku je čas rozdělován vyzváněním zvonu.svolávající věřící k modlitbě a k bohoslužbám. Čas rolníků se lišil v tom, že zde měli vliv přírodní živly. Čas kupců byl řízen lineárně a na rozdíl cyklického času rolníků. Pro všechny zde však byl čas k práci a čas k modlitbě.¹¹⁰

Pojetí času se neustále vyvíjelo. Jinak ho vnímal člověk středověku a jinak člověk z dvacátého století. Změnu přinesla až průmyslová revoluce, která začala prosazovat nové pojetí času, nezávisle na přírodě. Vynález elektřiny a žárovky, který posunul lidské hranice a možnosti. Umožnil získat člověku volný čas pro sebe. Nejdůležitější faktorem bylo ale zkracování pracovní doby. To vedlo k tomu, že čas trávený doma se prodlužoval a nebylo již nutné trávit ho doma.

Za den pracovního klidu je roku 1905 zákonem určena neděle z důvodů tradičně náboženského a za první republiky bylo přidáno i sobotní odpoledne. Ne každý člověk jej v této době však měl. To se týkalo hlavně lidí pracujících v zemědělství. V jistém smyslu se to týkalo i malých živnostníků, kde konkurence byla velká. Proto se volný čas u některých profesí prosazuje jen pozvolna. V tomto ohledu měli dělníci výhodu, protože jim byla určena osmihodinová pracovní doba a dávala jim tedy prostor pro trávení volného času. Česká společnost, a platí to i pro obyvatele města Dobříš, v mnoha směrech navazuje na období Rakouska-Uherska. Pro první republiku bylo charakteristické, že se uvolnil společenský a spolkový život.¹¹¹

Spolky byly seskupením občanů, kteří tím mohli ovlivňovat své okolí. A prosazovat zájmy svých členů. Vstoupení do spolků mohlo mít i politické konotace. Účastníci Sokola se hlásili k českému živlu a Československé republice, Orel měl zabarvení katolické. Pozadu nezůstávali ani Hnutí dělnických jednot, které se vydělilo ze Sokola a ideově působilo na své členy, kteří byli sociálnědemokratického smýšlení. Za první republiky bylo běžné, že si politické strany zakládaly své vlastní spolky tělovýchovné, dramatické, hudební, zájmové, apod. Zpočátku se zakládaly spolky spojené s ekonomickými silami a různá družstva.¹¹²

---

¹¹⁰ Lenderová, Milena: Dějiny každodennosti, Praha 2009 . 272 s.

¹¹¹ Lenderová, Milena: z Dějin české každodennosti Praha 2009.. 272 s.

Spolky pořádaly různé sportovní a kulturní akce a podílely se tak na vytváření života ve veřejném prostoru, který vyplňoval. Členem spolku býval člověk celý život a provázel ho od kolébky do smrti.

Spolkový život se na Dobříši začal rozvíjet v souvislosti s hospodářským rozmachem průmyslové společnosti. Při jeho zkoumání je nutné mít na zřeteli charakter města a to ovlivnilo i typ spolků. Pro Dobříš jsou charakteristický dlouhodobý vliv Občanské Besedy, posléze Sokola, Hasičského spolku a Okrašlovacího spolku. Čtveřici doplňuje pěvecký spolek Zvonař. Nejstarším spolkem byla Občanská Beseda následovaná Sokolem.

Nejsilnější postavení, jak již bylo výše v textu naznačeno, měl nepopíratelně dobříšský Sokol, který spojoval tělovýchovnou, zájmovou a kulturní činnost. Organizoval cvičení dětí, mládeže a dospělých. Konkurence ve městě byla velká a spolkový život byl velmi pestrý. Mnohdy si i spolky konkurovaly. Jisté soupeření bylo ve městě vidět zvláště mezi Orlem a Sokolem. Spolkový život kontinuálně navazuje a je jedním z faktorů, který vyplňuje veřejný prostor. Vliv a důležitost spolku v obci lze charakterizovat početností spolku, ale také bylo nesmírně důležité, zda v jeho čele stála významná osobnost. Být jednatelem spolku bylo na malém městě otázkou prestiže. A na aktivitě členů se také ukazovalo, jak je která rodina významná a jaký má na své okolí vliv. Spolky totiž neměly jen kulturní vliv, ale docházelo v rámci nich také k politizaci a ovlivňování svých členů. Iniciativa k založení spolku vycházela vesměs od osob, které měly na základě svého sociálního statusu vliv na politický a socio-kulturní ráz maloměsta a které byly formovány recepcí velkoměstských vzorů, od starostů, učitelů, bohatších řemeslníků a obchodníků a v nespolední řadě od přistěhovalců – lékařů, lékárníků, právníků či soudců.¹¹³

Namísto zřizování úplně nových spolků se v maloměstském prostředí často zřizovaly odbočky již existujícího spolku. Bylo to také mnohdy mnohem jednodušší a praktické, protože odpadly věci jako vypracovávání stanov.¹¹⁴ Výhodou bylo také tlhnutí Dobříše k hornické Příbrami. Totéž probíhalo ve vesnicích v okolí Dobříše, do níž se šířily odbočky již existujících spolků. Příkladem může být Sokol nebo živnostenská komora nebo i politická strana. Spolky se vyznačovaly silnou společenskou mobilizační rolí. Spolkový život měl mnohdy vliv i na politické smýšlení členů a některé spolky si také konkurovaly dobrým příkladem je „Tělovýchovná dělnická jednota,“ která v poválečných letech zaznamenala překotný rozvoj. Spolky často také suplovaly sociální systém. I když zde byl problém v nárazovosti a záleželo na aktivitě a vynalézavosti členů, byly tyto charitativní akce často

---

¹¹³ Fasora Lukáš: Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948, Brno, 2006, s. 38

¹¹⁴ tamtéž, s. 39

plesy velmi oblíbené. A snaha vyřešit nekřiklavější sociální problémy byla velmi chvályhodná.

O divadelnictví bylo na Dobříši velký zájem a zvláště vyhlášené bylo dobříšské sokolské divadlo, které bylo aktivní zvláště ve dvacátých letech. Mezi veřejností byly oblíbené vlastenecké hry, zájem byl i o přednášky.

Zájem byl i o kinematografii, která tehdy byla velmi mladým způsobem zábavy. Na Dobříši fungovalo kino. Při Sokolu návštěvnost bývala obrovská a hrála se i představení pro děti.

Občané Dobříše trávili svůj volný čas i sportem, který měl na Dobříši velkou tradici. Rozvíjí se sportovní kluby, které přinášejí do města povědomí o moderních sportech. Významnou roli hrál i klub turistů. Chození do přírody a navštěvování pamětihodností se stalo velmi oblíbenou zábavou. Turistický ruch, který se rozvíjel ve městě a jeho okolí, měl blahodárny vliv i na místní živnostníky již od konce devadesátých let 19. století. To souvisí s rozvojem dopravních tepen a jak v osobní, tak i ve veřejné dopravě. Osobní automobilová doprava zažila boom právě v éře První republiky, kdy se ve městě a jeho ulicích objevovaly pražští návštěvníci, a turistika jim sloužila jako relaxace a odpočinek.

Velmi významným byl pro město hasičský sbor, který chránil občany před živelnými pohromami, zvláště před požáry, které bývaly časté. Velmi oblíbená byla také mezi občany hasičská cvičení.

Velmi oblíbené byly ve městě různé oslavy výročí významných historických osob. Protokol ze dne 22. června nám podává správu o Přípravě oslavy Mistra Jana Husa. V předvečer Mistra Jana Husa jakožto i léta minulá byly pořádán průvod městem k sokolovně, kde bude z balkonu dekorovaného transparentem, přednesena přednáška o Mistru Janu Husovi. Po ukončení přednášky byla zapálена hranice na náměstí, u níž pak byla zazpívána hymna „Kdož su boží bojovníci.“ K poslechu hrála hudba. A slavnosti se účastnily všechny spolky a organizace ve městě. Sraz byl v půl osmé v zámecké aleji, kde se průvod sešel. Konec a začátek průvodu tvořili lidé oblečení v krojích. Symbolický význam měla také vybraná cesta průvodu. Průvod se ubíral ulicí Pražskou, pravou stranou Riegerovým náměstím, ulicí Kostelní, Příkopy, nádražní, náměstím kolem radnice, kolem občanské besedy, zpět ¹¹⁵k radnici, k Sokolovně, kde byla zahájena přednáška. Během průvodu byla zapálена hranice na vrchu Větrník, kde vyslaná stráž hasičská udržovala oheň. Potom se rozešel průvod kolem tribuny řečnické, načež zazpívaly místní zpěvácké spolky. Slavností proslov pronesl pan R. Novák předseda vzdělávacího spolku župy pražské sokolské. Po proslovu zpěvácké spolky, sbor

---

¹¹⁵ SOKA Příbram: TJ Sokol Dobříš Dramatický a zábavný odbor 1918-1923

a občané města hymny národa českého, průvod se rozešel a slavnost byla ukončena. Hlavní pořadatelé průvodu byli pan Navařil Mikuláš a Rybák Ladislav. Současně při příchodu jednotlivých spolků byli vybráni z jejich středu. Zajímavé bylo, v jakém pořadí byli zástupci spolků a politických stran řazení. Dle postavení, které v průvodu jednotlivé spolky zaujímaly se dal vysledovat jejich vliv na veřejnost a veřejný prostor ve městě. Sestavení průvodu, který šel městem: v čele stála sokolská stráž, ženy a děti v krojích, dále zpěvácké spolky, spolek dobrovolných hasičů, řezníci a živnostníci, různé politické organizace, průvod byl uzavírán členy Sokola..¹¹⁶

Pomník Mistra Jan Husi v Dobříši byl postaven v červenci 1932. Dobříšský rodák Jan Škvára, absolvent sochařské školy v Hořicích, byl ochoten městu Dobříš zdarma vytesat sochu mistra Jan Husa. Město svým nákladem opatřilo kámen a ten nechalo dopravit do Dobříše. Nabídka Jana Škváry byla přijata městskou radou dne 22. července 1932 a současně bylo usneseno převzít záštitu nad slavností, Odhalení pomníků, která se měla konat 4. září 1932. Na zakoupení pomníků přispělo město 500 korun.

K účel zřízení tohoto pomníku se ustanovila skupina složená ze zástupců městské rady, Tělocvičné Jednoty Sokol, Okrašlovacího spolku a zástupců církví československé-evangelické. Místo k postavení pomníků bylo situované při silnici Dobříš-Příbram v hořejší části náměstí. Potřebný obnos byl brzy vybrán mezi občany a přivezen kámen.

Slavnostní odhalení pomníku byla stanovena na neděli 4. září 1932. Práce bylo plno, jedna s úpravou místa pro ostavení pomník a také s rozesíláním pozvánek. Vlastní slavnost započala v neděli 4. září. Od deseti hodin dopoledne se ubírali účastníci na seřadiště do zámeckého stromořadí. V 10 hodin byl zahájen průvod. V jeho čele kráčela školní mládež s celým učitelským sborem, za nimi děti a členstvo Sokola, dále hudba, za kterou šla městská rada. Slavnosti se zúčastnili zástupci církví československé-evangelické s profesorem Dr. Krejsou, pěvecký kroužek Jeroným z Prahy, dále členstvo církve československé. Z Dobříše, Příbrami, a Nové Vsi pod Pleší se svými kněžími a praporem, Dámský odbor Ústřední matice školské, pak následovala dlouhá řada spolků a korporací a občanstva. Průvod svou početností byl pořadateli pěkně řízen.¹¹⁷

V průvodu šli též členové Podpůrné Jednoty, Sboru dobrovolných hasičů, legionáři a další. Čelo průvodu bylo již na Komenského náměstí, kdežto konec průvodu se vydával teprve ze stromořadí u zámku. Kolem pomníku padlých na Komenského náměstí utvořili účastníci průvodu mohutný kruh a z hlubokého ticha zazněl chorál „Kdož přebýváte v skryších“

¹¹⁶ SOKA Příbram: TJ Sokol Dobříš Dramatický a zábavný odbor 1918-1923

¹¹⁷ SOKA Příbram: TJ Sokol Dobříš Dramatický a zábavný odbor 1918-1923

předvedený pěveckým kroužkem Jeroným. Když chorál dozněl, zahrála hudba husitský chorál „Kdož jste boží bojovníci.“ Poté byla k památníku položena kytice květín, jako pietní vzpomínka na padlé ¹¹⁸hrdiny. Poté se již průvod ubíral po náměstí k místu postavení pomníků. Během této doby zpustil se vydatný liják, který však účastníky průvodu neodradil a jenom školní mládež byla odvedena do Sokolovny. U pomníku utvořili lidé kruh a na řečnicko tribunu vystoupil starosta města Dobříše Ing. Adolf Schart a ve své řeči ocenil význam Mistra Jan Husa pro český národ a význam odhalení jeho pomníku pro město Dobříš. Poté zazpíval zpěvácký spolek Zvonař a Přátelé hudby z Dobříše chorál „Bože velký, Bože všech.“ Potom vystoupili na tribunu náčelník Sokola Dr. Alois Kliner a představil shromážděným řečníka, profesora Husovy evangelické fakulty Praze Dr. Krejzu a požádal ho, aby se ujal slova. Ten vyzvedl velký význam slavnosti pro celé město a celý kraj a zmínil se o životě a působení a následcích smrti Mistra Jana Husa. Po projevu Dr. Krejzy byl pomník odhalen za zvuku písně „Hranice vzplála“ položena k pomníkům kytice květů. Předseda komitě a náčelník dobříšského sokola Alois Klier poděkoval všem, kdo se zasloužili morální nebo hmotnou podporu přispěli k postavení pomníku. A i ku zdu slavnosti a jeho odhalení a požádal starostu města, aby pomník převzal do ochrany města Dobříše. Starosta Adolf Schart slíbil jménem městské rady, že bude město o pomník pečovat a žádal přítomné, aby každý byl ochráncem tohoto pomníku. Zdůraznil, že pomník nebyl postaven nikomu navzdory. Po proslovu starosty města zazpíval pěvecký kroužek Jeroným chorál „Kdož jste Boží bojovníci“ a hudba zahrála státní hymnu a tím byla slavnost ukončena. Téhož večera konala v sále Sokolovny slavnostní akademie.¹¹⁹

V každoroční oslavu se měnil také vznik Československé republiky 28. října z protokolu odboru kulturního vyplývá, že celá oslava se nese v duchu spontánní úcty a holdu prezidentu TGM a republice. Slavnost byla zahájena průvodem školní mládeže a občanstva s hudbou v čele, který se seřadil v zámku v lipkách a šel k pomníkům padlých, kde byla pronesena slavnostní řeč a státní hymna.¹²⁰ Nacionalismus se stal nejdůležitějším mobilizačním činitelem vědomí vlastní slabosti či síly. Oslava 28. října nebo Husových dnů – oslava národních svátků byla demonstrací síly. Oslavy měly vždycky také symbolický význam – ať už se jedná o jubileum místního spolku či narozeniny ředitele školy nebo výročí založení

---

¹¹⁸ Osobní pozůstalost Františka Dohnala městského kronikáře v Dobříši Pomník mistra Jana Husi Dobříš, s. 88-89

¹¹⁹ SOKA Příbram: Archiv města Dobříše č Zápisy o schůzích pro Žižkovy oslavy, Husovy oslavy kulturní odbor. od 19.9. 1924 do 25.9. 1924, 1924-26 číslo inventáře 24, číslo knihy 24

¹²⁰ SOKA Příbram: Archiv města Dobříše č Zápisy o schůzích pro Žižkovy oslavy, Husovy oslavy kulturní odbor. od 19.9. 1924 do 25.9. 1924, 1924-26 číslo inventáře 24, číslo knihy 24

republiky či oslava prezidentových narozenin. Byly výrazem jednoty, velikosti, jistoty a pořádku.

Rituály uvítání, politických řečí, barevných praporů, uniforem, slavnostních zpěvů národních písní či akceptování přísné hierarchie představovaly standart slavnostní kultury. Vrcholem maloměstské sváteční dramaturgie bylo uvítání významné osobnosti či zástupce státu, která na Dobříš zavítala. Komunální politik starosta nebo radní byl mužem, který se také podílel na činnosti kulturního života ve městě. Ať už to bylo odhalování pomníků, účast na divadelních představeních nebo různých slavnostech, odhalování veřejných staveb nebo účast na pohřbu významné osobnosti. Jako příklad můžeme uvést návštěvu prezidenta T.G. Masaryka a jeho dcery Alice nebo návštěva dohodové mise v roce 1920.

Součástí kultury občanských vrstev byly procházky po parcích či promenádách. Na Dobříši byla také taková místa. Na procházky se chodilo do Alejky. To bylo lidové pojmenování pro stromořadí na Mírovém náměstí do roku 1936 (Riegerově náměstí). Dříve patřilo dobříšské korzo po Alejce k dobříšské neděli, jako návštěva kostela. Nedělní procházky po Alejce se konaly i v zimním období.¹²¹

Nejzajímavější podzimní atrakcí ve městě bývaly výlovy místních a okolních rybníků. Výlovy byly velmi oblíbenou atrakcí zvláště pro děti. Dobříš jich v okolí měla pozeňnaně stačí připomenout rybník Koryto nebo Huťský. Na signál porybného, daný trubkou, čekalo spousta kluků, nejen malostraňáků, ale i dospělých chlapců, kteří čekali na dokončení výlovu. Když byl totiž dokončen oficiálně výlov rybníka a posledním zátahem velkou sítí vrchní porybný, ještě potvrdil signál trubkou, v nejhorších šatech nebo jen ve spodkách se vrhli do vody a bahna lovili a hledali zbylé ryby, kterým se podařilo uniknout z velkých sítí. Většinou se nachytaly jen plevelné ryby (bělice a okouni). Toho lovu se účastnily nejen děti ale i mnozí dospělí.¹²² Na některých výlovech býval občas přítomen i Josef Colloredo-Mansfeld s manželkou. Alois Rys si vzpomíná, jak záviděl „malostraňákům“, kteří se účastnili výlovu a on jako syn z lepší rodiny nesměl. Na podzim se také pálily ohně a pekly brambory. Při pálení suché bramborové natě na podzim byl vůbec pro děti nejoblíbenějším ročním obdobím. Kluci z malého města byli vůbec blíže přírodě, jak říká autor: „byli jsme lovci, chodili jsme na pstruhy, raky v potoce v „Jezírkách“, Brodcích.“ Takový kluk musel umět spoustu věcí. Nejen dobře běhat, skákat lest po stromech přes ploty, ale také se vyznat ve stopách v plížení ve speciálních technikách při lovech pstruhů. Trávení volného času bylo u dětí ovlivněno ročním obdobím a život se odehrával venku. Děti znaly spoustu her, které prováděly venku např. kuličky se těšily zvláštní oblibě. Her s kuličkami bylo několik. Rys

¹²¹ Kadlec, Petr: Dobříš v proměnách, Dobříš, 2009, s. 26

¹²² tamtéž 36-37

uvádí pikanou - obyčejnou pro začátečníky. Každý z hráčů dal do společné řady 1-2m od „kamby“ několik kuliček. Postupně ve stanoveném pořadí se kuličky pikaly do kamby. Kdo trefil do kamby kuličku, vzal si a mohl pikat ještě jednou. Další hrou byla pikaná pro pokročilé. Postup je ze začátku stejný, ale kuličky trefené do kamby se v ní nechávaly a vyhrával ten, kdo trefil všechny. Velmi oblíbeným byl špaček. K tomu byl potřeba špaček, kulatý kus dřeva dlouhý asi 8 cm a 3-4 cm na obou stranách zašpičatělí. A palestra, tj. prkýnko dlouhé si 15-20 cm široké asi 6 cm na jedné straně zúžené do rukojetí. Při hře se špaček položil na zem a na jedné straně se podložil, aby druhý konec směřoval vzhůru.¹²³

Potom se palestrou prudce shora uhodilo do špičky směrem vzhůru. Tímto úderem dostal špaček rotaci a vyletěl obloukem vzhůru asi do výše 1 m. Než dopadl na zem bylo nutné ho dalším úderem pátky odpálit určeným směrem. Z místa dopadu se pak pokračovalo dál.

Podobně oblíbenou hrou byla káča z kulatého dřeva seříznutého do špičky široká asi 3-5 cm a vysoká vždy o něco víc. Do špičky byl zaražen kovový cvoček, co se dával do podrážek bot, aby víc vydržely. Káča se roztočila na zemi a šleháním biče se jednak udržovala její rotace a jednak se poháněla určeným směrem. Ta počáteční rotace se dala jí dala buď prsty jedné, nebo současně obou rukou a nebo bičem. Přitom se provázek biče na káču navinul do zářezu ve směru hodinových ručiček. Pak se káča postavila na zem, přidržela jedním prstem v kolmé poloze a druhou rukou rychlým vodorovným pohybem biče se káča roztočila. Potom se už jen švihalo bičem. Podobnou dětskou hrou bylo honění kola. Stačilo k tomu kolo, asi 20 cm dlouhý klacík, nejlépe odřezek silné lísky. Potřebná kola se prodávala velmi levně v každém hokynářském krámku.¹²⁴

Snad nejčastěji se hrálo na uviděnou, předchůdce dnešní hry na pikolu. Děti ji hrály na náměstí, kolem soudu - vydržely to celé hodiny. Čím bylo dětí víc, tím to bylo lepší. Kde se ale děti shromažďoval? Nejvíce na školním hřišti (tzv. „školák“). Zde jsme se scházely po vyučování k provozování všech dětských her. Odtud se také prováděly výpravy do okolních zahrad, od Krásů, až po lékárnu.

Když se konečně přecházely dlouhé podzimní dny, přišla pro děti toužebně očekávaná zima. Chodilo se především bruslit a to na rybník Koryto, který byl chráněn vysokými stromy z hráze rybníka Papež a hlubokou strání od staré fabriky před severními nepříjemnými větry. Zde se hrál „ledňáček.“ To byla vlastně honička přes celou šířku Koryta, když Ledňák někoho chytil, musel mu ten při dalším tahu pomáhat. Často se jezdilo také na sáňkách. Jezdilo se po silnici, od lipek až k mostu.¹²⁵

---

¹²³ Rys, Josef: Dobříš paměti kdysi, Dobříš, 2009, s. 18

¹²⁴ tamtéž 37-39

¹²⁵ tamtéž 37

Tradičním druhem zábavy, která měla staletou kontinuitu, byla procesí. Vždycky, když byla z luk svezena sena a obilí ještě nedozrálo ke žnám, vzniklo období několika týdnů, kdy všichni, kteří měli něco společného se sedlačením, si mohli odpočinout. To byla období procesí. Z Dobříše bývala vypravěna procesí dvě: na Svatou Horu a k Svatému Janu pod Skalou u Berouna. Přes Dobříš však chodila všechna procesí, která mířila na Svatou Horu od severu a severovýchodu a to nejen z okolních vesnic, ale i z Prahy ze severních Čech i z Moravy a dokonce i ze Slovenska. Podle zámožnosti a vzdálenosti a velikosti obce to někdy býval jen malý hlouček, ale někdy také mohutný průvod s několika set poutními vozy – žebříňáky, upravenými prkennými lavicemi pro vezení lidí a často šla i muzika. Na vozech se vezli jen starší poutníci. Přes každou obec šli ale pěšky všichni. Vpředu byl nesen kříž, potom soška panny Marie nebo jiného svatého se skupinou družiček okolí, potom kněz s ministranty a potom poutníci s muzikou. Asi uprostřed průvodu šel vyvolávač, který vždy dopředu vyvolával verš písně, který se měl zpívat. Po něm pak celé procesí tento verš za doprovodu hudby zpívalo. U každého kostela a kapličky, kříže nebo sochy svatého, který byl při cestě procesí, se celé procesí zastavilo, pokleklo a pomodlilo se, a potom pokračovalo v cestě. Na Dobříši se procesí zastavovalo před kostelem sv. Šebestiána a u křížku na konci města. Každé procesí byla velká událost a to jak pro děti, tak i pro chudé občany. Ještě zajímavější byl druhý den - jeho návrat. To už účastníci procesí nešli pěšky, ale vozy ozdobené chvojím a věnci projely tryskem a muzika přitom vesele hrála.¹²⁶

Kromě těchto procesí do známých poutních míst, jako byla v kraji Svatá Hora, byla v tento předžňový čas pořádána podobná místní procesí – do polí z Dobříše se chodilo do Záluží, do Brodců nebo ke sv. Anně. Obyvatelé dobříšského podnikali každý rok poutě na Svatou Horu u Příbrami, do skal u Berouna, kde žil sv. Jan a o neděli po sv. Anně v červenci se konalo každoroční procesí ke kapli sv. Anny. Mimo obyvatel Dobříše chodili také lidé z Rosovic, Kotečnic a Obořiště. O tomto nedělním odpoledni bývalo v lese kolem kaple rušno. V lese u silnice stály stánky, na nich prodávali dobříšští trhovci, pro děti cukrovinky, limonády a pivo v láhvích. Našli se tu i okurkáři s naloženými okurkami a nechyběl zde sud s okurkami. Kdo měl, napil se okurkového láku.¹²⁷ Mládež pobíhala po lese trhala jahody, maminky chodily a hledaly houby, aby byla druhý den dobrá polévka. A muži zas vysedávali v hloučcích, mezi sebou hovořili scházeli se známými. Tak plynulo nedělní odpoledne. Po půl páté se vše shromáždilo okolo kapličky. A po kázání a vykonané modlitbě, průvod se opět seřadil a účastníci procesí se rozloučili se známými a odcházeli do svých domovů. Průvod šel na krátkou pobožnost do kostela. Po pobožnosti týž průvod zamířil

---

¹²⁶ SOKA Příbram: Osobní pozůstalost kronikáře Františka Dohnala

¹²⁷ tamtéž

do města. Cílem byl vždycky nějaký kříž nebo kaplička v polích. Náplň byla stejná jako u procesí na Svatou Horou, tj. vyprošení dobrých žnín. Chodilo se vždy ve všední den dopoledne.¹²⁸

V každém malém městě byl kostel, který byl vysvěcen některému svatému jako patronu. Každý rok v den svátku tohoto patrona byla uspořádána slavnost - pouť. V kostele byla slavná mše a odpoledne pak taneční zábava. V tento slavný den přijeli nejen všichni rodáci žijící jinde, ale i všichni přátelé a známí z blízkého a dalekého okolí a zejména mládež, která si chtěla zatancovat a seznámit se. Ve městě se sešla spousta přespolních lidí. Toho přirozeně využívali i v očekávání dobrých obchodů místní živnostníci, drobní obchodníci, kramáři, někdy byly dokonce přítomny i kolotoče, houpačky, střelnice a písničkář. O poutích byly k dostání cukrová vata, kyselá okurka, perníková srdce, turecký med, frkačka. Oblíbeným byly také kouzelné obálky, prodávaly se horoskopy a někdy byla přítomna i kartářka.¹²⁹

Stejně významné byly ve městě i výroční trhy. Výroční trhy měly pevně stanovené termíny určené dle církevních svátků. Trvaly zpravidla několik dní. Ve větších centrech přestaly brzy postačovat, a proto přivívali další.¹³⁰ Na Dobříši se konaly vždy 7. prosince bylo to proto, když bylo založeno město, dostalo od krále různé výsady a privilegia mimo jiné i právo užívat městský znak a pořádat výroční trh. Stalo se tak v den sv. Tomáše, a proto si dalo do znaku sv. Tomáše a na jeho svátek se tedy konal každoročně tento slavný trh. Trh měl dvě hlavní části. Trh na zboží a trh na dobytek. Trh na dobytek byl na tržišti, které bylo v prostoru mezi hospodou Slovankou a jatkami. Byly s povolením úřadů na sv. Františka 9.3. a v pondělí po sv. Trojici v květnu, na sv. Markétu 13.7. a na sv. Michala 29.9., dušičkový 5.11. a na sv. Michala 21.12. V roce 1906 přibýly ještě dva.

Trhy se konaly vždy na náměstí. Kolem soudní budovy byly stánky trhovců se zbožím. Trhovci za to, že měli postavený krámk se svým zbožím, museli zaplatit poplatek. Trhy na dobytek se konaly dne 28. ledna a 27. srpna. Výroční trhy na zboží i dobytek konaly se na náměstí, kde byla tehdy ještě stromořadí. Stromy byly vysázeny v roce 1910. Stánky trhovců stály na náměstí a kolem soudní budovy někdy v letech 1896-8 byly dobytčí trhy přestěhovány na vyhrazené¹³¹ místo. Sedláci z celého kraje se sjížděli, aby prodávali svůj přebytečný dobytek (koně, hovězí dobytek, prasata a drůbež), anebo naopak kupovali, co potřebovali k doplnění svých stájí. Trh se zbožím se pak konal na náměstí. Z tohoto trhu mělo město značný příjem jak přímo z poplatků kramářů, tak nepřímo i z tržeb místních

¹²⁸ Rys, Alois: Dobříš kdysi (paměti), Dobříš 2009

¹²⁹ tamtéž

¹³⁰ Lenderová, Milena: Dějiny každodennosti dlouhého 19. století, 2001, s. 39

¹³¹ Osobní pozůstalost Františka Dohnala městského kronikáře

obchodníků zejména hospod. Přijeli také knínští ševci a kartáčníci, keramici s nádobím z Hostomic, Štěchovic i Bechyně, provazníci z Příbrami, tkalci plátna až z Podkrkonošští, i soukeníci z Humpolce. Krámů bývaly dvě řady podle aleje od Kašprů až k Besedě. Další dvě řady od synagogy až k hostinci na Knížecí někdy i před školou. Někdy se stávalo že hádky trhovců byly ukončeny pořádnou pranicí. Jednou dokonce došlo i na nože. Vzniklo to tím, že na území knínských ševců, či vlastně vedle nich se utábořil konkurent. Přijel s nákladním vozem plných bot a hlasem, který se rozléhal po celém náměstí vyvolával „Lidičky všichni sem! Franta Strnad z Prahy už je tady! Tak dobré a levné boty, jako jsem vám přivezl, jste ještě neviděli“. Skutečně boty byly levnější než knínské. A kvalitu bot dokazoval tím, že občas některou botu, kterou namátkově vybral rozřízl a ukazoval z kolika vrstev je vyrobená a jak silná je podrážka. Zkrátka František Strnad strh všechen obchod na sebe a obuvníci z Knína neprodali nic. Ti si jindy zle nadávali a konkurovali si, ale teď se všichni spojili. A nejdříve začali Strnadovi nadávat, když to nepomohlo vytáhli nože a vrhli se na Frantu. Ten včas seskočil z vozu a po honičce kolem soudu a skrz celý jarmark se zachránil na radnici. Jeho pomocník však neměl takové štěstí. Byl přistižen a připíchnut za ucho na dveře radnice. To bylo první seznámení Dobříše s Baťou.¹³² Na trzích nabízeli prodejci ze širokého okolí¹³³ pestrou paletu svého zboží, především řemeslnické výrobky. Trh byl také specifickým místem setkávání místních lidí.

---

¹³² tamtéž, s. 25-26

¹³³ Rys, Alois: Dobříš kdysi paměti, Dobříš, 2009, s. 22

10.1 Dobříšské hospody a hostince

Hostinec představoval pro maloměstskou dobříšskou společnost stejně důležité místo jako náměstí, ať už se jedná o zakládání nových spolků či debatu o politické situaci a nebo spolkových shromáždění. Většinou se tyto důležité věci odehrávaly v hostinci.

Hostinští často patřili k důležitým postavám, které se často angažovali v politickém a kulturním životě města. Příkladem tohoto člověka byl František Heinz, který byl činný v různých dobříšských spolcích, jako byl např. klub turistů, Sokol nebo Okrašlovací spolek.

Tak také v hospodě se lidé setkávali a řešili zde své problémy. Hostince se často také členily jak sociálně, tak i politicky. Nářky městského zastupitelstva, které se snažilo počet hostinců regulovat, narážel na nepochopení nadřízených úřadů, které argumentovaly zvláště rozvíjejícím se turistickým ruchem. Městskému zastupitelstvu se nelíbil zvláště alkoholismus a také konkurence místním hostinským. Je pravda, že v roce 1927 mělo město Dobříš 19 hostinců a k nejvýznamnějším patřil Hotel Heinz. František Heinz rozšířil hostinec a zřídil povozní expres, jenž denně dopravoval zboží z Dobříše a okolí do Řevnic a zpět, který zanikl v roce 1897, kdy byl spojen dobříšský okres železnicí Praha-Dobříš. Na Dobříši bylo zřízeno nádraží, k němuž František Heinz zavedl dopravu omnibusem, jenž z nádraží do města vozil lidi od jednotlivých vlaků.

Město Dobříš bylo od konce 19. století vyhledávaným místem odpočinku, díky tomu vznikaly pracovní příležitosti v terciální sféře. Dobříš se v letním období stávala vyhledávaným cílem turistů, zejména díky okolním lesům.

Dvoupatrová budova byla v této době moderně vybavena a byla vyhlášena také svou kuchyní. Hotel poskytoval svým hostům značný komfort. Pokud město Dobříš navštívil nějaký významný host, byl ubytován v tomto hotelu. V roce 1907 přesídlil do restaurace Na Knížecí ze Smíchovské restaurace. A když se před první světovou válkou rozmohl automobilismus, dávaly si zde přední pražské rodiny „dostaveníčka“ a o svátcích a nedělích jezdily na obědy, svačiny a večere. Heinzův hotel byl vyhledáván i kruhy pražského sokolského prostředí Dr. Steiner, Dr. Urban a jiní.

Po válce Heinzův hotel navštívil i prezident T.G. Masaryk. Často se zde scházeli i čeští politikové: Dr. Švehla, Dr. Rašín, Dr. Kramář. Na jednání sem přijížděla i politická pětka. V roce 1927 se zde projednávala i prezidentská volba. V roce 1927 získal budovu čp. 490.

Dne 14. března 1903 obecní zastupitelstvo projednalo žádost pana Kadlece bytem, čp. 163 v ulici Dlouhé povolení o zřízení hostince. A od 1. září 1903 byla panu Václavu Kadlecovi

povolena živnost hostinská a při Hostomické silnici bylo uvažováno o zřízení kantýny, protože trhy tam pořádané byly hojně navštěvovány.

Hostinci se říkalo na Marjáně a již v roce 1923 se připomíná hostinec „Slovanka.“ Velmi rušno zde bývalo o trzích. To se zde scházelo mnoho kupců. A koňských handlířů a ne jeden uzavřený obchod končil právě při skleničce v této nejmladší dobříšské hospodě. Hostinským se stal po otci Jan Kadlec a hostinec jeho rodina provozovala až do roku 1948.¹³⁴

Pivnice Kuklík patří mezi nejstarší hospody na Dobříši. Název Kuklík se dochoval z dávných časů a znamená límec husitského bojovníka, který ho chránil před deštěm a prachem při práci v poli. Při hostinci býval též kuželník a tanečník sál. A často zde hostovaly různé loutkoherecké společnosti. V domě čp. 340, kde se provozovala živnost až do roku 1949, který vlastnil pan Karel Kadlec, byl také divadelní sál a hrávali zde místní ochotníci. Restaurace Na Růžku byla zřízena na konci 19. století v místech prvního dobříšského tržiště na dobytek. Říkávalo se zde na Farním nebo i na Kozím plácku. Bývala to vyhlášená restaurace Liteňská a později Plzeňská, vždy podle pivovaru, který podnik zásoboval..

Hostinec Na Knížecí - v roce 1785 zde byl zřízen panský hostinec odtud zvaný Na Knížecí, který provozovala rodina Heinzova. Hostinec stal záhy velmi populární a to nejen na Dobříši, ale i v Čechách i v zahraničí. K hostinci patřila zahrada, kulečník i rozsáhlé stáje. Bývala tu i známá stanice dostavňkové trati Praha-České Budějovice a až do postavení nové dobříšské sokolovny v roce 1919 zde byl největší taneční a divadelní sál ve městě. V nájmu rodiny Heinz byl až do roku 1907, a pak byl stále pronajímán. V přízemí byly hostinské místnosti, jak se dříve říkalo „Formanka“ a pilkař, v prvním patře byl taneční a divadelní sál a hostinské pokoje. Vchod do dvora zdobila pěkná pozdně barokní brána. Živnost hostinská zde byla zrušena v roce 1949.

Restaurace Sokolovna je nejstarším dobříšským hostincem. Odedávna zde bývala hospoda zájezdní a náležela k dobříšskému panství. Počátkem 17. století byla v majetku Pešíků. Během let měnila hospoda majitele a říkalo se zde např. U Krásů. V roce 1919, když toto zařízení koupil od dobříšského velkostatku Sokol, to již byla restaurace u Bílého Lva. Hostinec u Bílého Lva se stal centrem kulturního života ve městě. Bývala zde zahrada s kuželníkem, hostinské pokoje a tenisové kurty. Kromě velkého sálu zde byl i vedlejší malý sál, který byl využíván jako loutková scéna. Směrem ke kulturnímu domu stávala další hospoda čp. 78 říkalo se zde U Vojířů. Byla navštěvována zvláště o dobříšských trzích přespolními a chodilo se zde na vyhlášenou polévku. V této části náměstí stojí také dům

---

¹³⁴ Průša, Oldřich: Z historie restaurace „Slovanky“ (nepublikováno, nestránkováno)

čp. 70, ve kterém byla restaurace Beseda. Tento dům byl koupen a v roce 1863 zde byl ustanoven nejstarší dobříšský spolek Občanská Beseda. V tomto spolkovém domě byl zřízen v prvním patře divadelní a taneční sál a v přízemí pak hostinec.¹³⁵ V přilehlé zahradě se konaly časté koncerty a soutěže v koulení o ceny. Na dlouhý¹³⁶ čas se stala Beseda centrem kulturního života města, až jej vystřídala nově vystavěná dobříšská sokolovna. V budově besedy provozovaly svou činnost různé dobříšské spolky jako např. Zpěvácký spolek Zvonař, vznik zde i dobříšský Sokol a divadelní představení zde hráli různí místní ochotníci. Posledním hostincem, tedy spíše kavárnou, byla v čp. restaurace Slávie. Ta vznikla v někdy ve dvacátých let minulého století. Kavárna měla dámskou obsluhu a později ji hospodský Kunštrnk vedl jako restauraci. Hrály se zde karty, bylo zde možno zahrát si i kulečnick a také zde byly v provozu hrací automaty. Podnik byl zrušen v roce 1949.

Ještě před železničním přejezdem vlevo je velká patrová budova bývalý hotel Haway, který byl postaven ve dvacátých letech 20. století, kdy do Dobříše a jeho okolí přijížděli zvláště pražští hosté. Přispěl k tomu i rozvoj automobilové dopravy silniční sítě. A postavení železniční dráhy, která je zde od roku 1897. Hotel Haway stojí nalevo od železničního přejezdu. Na zahradě se pořádaly pro zákazníky¹³⁷ různé koncerty a velmi oblíben byl také kuželník.¹³⁸

Vpravo stojí dům čp. 280. Zde byl hostinec, kterému se říkávalo U Krasů a později Na Příkopech. I zde bývala zahrada, kde se koncertovalo a scházeli se zde ti nejchudší z města. Od Dukelského náměstí až po rybník papež se zde na Dobříši říkalo na Malé Straně. V čp. 430 od třicátých let 20. století sídlila kavárna, která měla přiléhavý název Madon s ženskou obsluhou. Další hostinec stával na dobříšské plovárně. Byl vybudován Sokolem ve dvacátých letech.

Pokud se týká personálního obsazení hostince, potom v malých podnicích většinou pracoval jenom majitel a jeho příbuzní: žena, děti nebo vzdálení příbuzní. Ve větších hostincích, ke kterým na Dobříši patřil například Hotel Heinz byli zaměstnání také členové rodiny, ale byl tu i cizí personál: dva číšníci, vrchní, kuchařka, kočí a noční hlídač. Hoteliér Heinz svázel také lidi od dobříšského¹³⁹ nádraží.

---

¹³⁵ Depozitum dobříšského muzea. Kopáček, Ludvík Dobříšské pivovary..

¹³⁶ Depozitum dobříšského muzea..Pinc, Pavel Dobříšské živnosti hostinské

¹³⁷ Zápisy o schůzích městského zastupitelstva z let 1919-1938

¹³⁸ Kronika města Dobříš z let 1918-78 neúplná Depozitum městského muzea V Dobříši

¹³⁹ SoAK Příbram: Sčítací operáty

10.2 Občanská Beseda

Nejstarším a důležitým spolek, který byl na Dobříši založen v roce 1860 byla Občanská Beseda. Tento typ spolku patřil k nejstarším v Čechách. Jméno Beseda znamenalo původně rozpravu, zábavu a přeneseně pak společnost, spolek a konečně také i místo, kde se česká společnost a spolky shromažďovaly k zábavě.

Spolek podporoval tehdejší starosta Jan Kopáček a lékař dr. Josef Brož, kteří podali žádost o vzniknutí vlasteneckého spolku. Úmrtí starosty Kopáčka a odstěhování lékaře Brože oddálilo činnost Besedy o tři roky. Pořízení budovy, kde by se mohl spolek usídlit, stál nemalé finanční prostředky. Do čela spolku se postavili Jírovec Rudolf, truhlář, Kašpar Matěj, koželuh, Klouda Karel, statkář, Krása Jan, perníkář, Krása Václav, kupec, Krása Jan, perníkář, Kropáč Josef, mlynář, Soudek František, mistr zednický. Tito mužové koupili dům č. 70 na Riegerově náměstí v Dobříši za cenu 4 000 zlatých.

Dne 22. září konala se schůze, kde se ustanovil způsob, jak budou přijímáni noví členové a také se začaly odebírat časopisy Národní listy, Plzeňské noviny, Humoristické listy. Byla zřízena besední knihovna a položeny základy Zpěváckého spolku. Roku 1864 byl přestavěn sál a přikoupena zahrada. Naproti ve dvoře byl postaven kulečník. Na Občanskou Besedu byla vázána i Občanská Záložna. Z besedních vystoupení a zábav je nutné poukázat na velkolepý ples, který byl uspořádán na počest císařových narozenin 20. srpna. Tehdy měla společnost 70 členů. Rozšiřoval se počet tiskovin, které spolek odbíral. Velmi oblíbený byl časopis Květy. Pořádávaly se také charitativní plesy. Od počátku založení Besedy byl zvláště aktivně činný divadelní odbor.

Z dalších činností je nutné uvést, že se v prostředí Besedy zrodil nápad zřídit tělovýchovnou hasičkou jednou Sokol, který byl založen v roce 1868. Besední knihovna se rozrůstala a v roce 1869 měla již 29 knih.

Besední život začal na počátku 70. upadat. Byla zde snaha změnit spolek na Řemeslnicko-občanskou Besedu. Z četných příčin a to zejména, že některým se zdál spolek příliš národní. Občanská Beseda oproti 60. letům čítala v roce 1880 jenom 21 členů. Ale právě na počátku 80. let se začala činnost spolku obnovovat. Počet knih v knihovně byl 250 a na počátku roku 1881 stoupl počet členů z 21 na 250. A tento rok bylo uskutečněno 21 schůzí a 4 osvětové přednášky, které si vzali nestarost místní učitelé.

Ve spolku se také uvažovalo o vzniku samostatného hasičského sboru v Dobříši a to zejména proto, že se v roce 1885 Sokol změnil ve spolek tělovýchovný. V 90. letech začal

spolkový život opět klesat roku 1892 ¹⁴⁰měl spolek opět jen 47 členů. Počet členů na počátku 20. století byl 62 členů. Občanské Besedě totiž konkurovaly mladší spolky např. Sokol a tak se její činnost zaměřila spíše na Besední knihovnu. V roce 1906 byla besední knihovna vyhlášena za knihovnu veřejnou, počet svazků byl 744. Nárůst fondu pokračoval a na počátku roku 1913 měla knihovna 2 042 svazků. V Občanské Besedě se zrodila většina dobříšských spolků a jednotlivé své úkoly předala spolkům novým. V roce 1919 byla Občanská Beseda obnovena. Živoří však až do roku 1931, kdy ¹⁴¹zaniká.

---

¹⁴¹ Pozůstalost Františka Dohnala městského kronikáře v Dobříši. C Beseda s. 19-86

10.3 Sokol-tělovýchovné spolky

Sokol byl ve městě Dobříš založen 1. listopadu 1868, kdy 6 zakládajících a 31 činných členů zahajuje v místnostech Občanské Besedy činnost. V následujícím roce bylo zakoupeno první nářadí: hrazda, bradla, kůň, koza, lešení a žebřík. Při Sokolu byla ustanovena vlastní kapela. Kapelníkem byl Jan Kindl, jenž vedl 24 hudebníků, kteří měli svůj kroj. Hudba nesměla chybět při žádném sokolském podniku. Pro finanční zabezpečení Jednoty se pořádaly věnečky, plesy a šibřinky. Dobříšský Sokol byl jednou z prvních venkovských Jednot. Sokol byl nejstarším tělovýchovným spolkem na Dobříši. Vznik Československé republiky v roce 1918 zlepšil podmínky pro činnost dobříšského Sokola. Růst počtu členstva i na venkově vyústil ve zřizování poboček dobříšského Sokola.¹⁴²

Vliv Sokola na život města byl neobyčejný a v různých dobách silný. Nejtěžší krizi prožívá v 90. letech 19. století. Avšak vliv a význam spolku ve městě vzrůstá a to nejen díky postavení nové sokolovny, ale i na jiných akcích např. oslavy významných historických osob, jako byl Husův nebo den vzniku ČSR republiky. Během času se stal dobříšský Sokol největším spolkem ve městě v jeho čele se střídaly význačné osobnosti města Dobříše jako např. Dr. Salač, hodinář František Tichota, starostové Schart a Rys. Sokol zasahoval svou soustavnou výchovou a to od tělocviku pro mládež, až po výlety, pravidelné sokolské šibřinky, taneční hodiny, vzdělávací akce a spoluorganizování slavnostní, jako byly Husovy oslavy a další, až k ochotnickému divadlu. Dobříšský Sokol také provozoval s velkým úspěchem první dobříšský biograf, členové se věnovali i loutkovému divadlu, hudebním zábavám, výstavám. V průběhu času se kulturní záběr dobříšského Sokola rozšiřoval. a proto se stal přitažlivým pro osoby s nerůznějšími zálibami a zájmy.

K obnovení sokolské činnosti v Dobříši došlo 5. března 1918, kdy se konala první schůze správního výboru. Starostou byl zvolen Leopold Salač a pod jeho vedením začíná Sokol opět pracovat. 29. září byl uspořádán slavnostní večer, při kterém bylo vzpomenu 50. výročí trvání Tělovýchovné Jednoty. Oslava se konala v hotelu Na Knížecí. Zde také sehrál dramatický soubor na podzim téhož roku své první představení. Sál nestačil náporu diváků, a tak ještě v prosinci byla pronajata stará synagoga, kde byl zřízen divadelní sál. Dne 1. listopadu se konala členská schůze, kde se jednalo o zřízení Národní stráže pro obvod národní rady příbramské. V čele stáli V. Bozděch a četař Josef Klinot. Úkolem stráže bylo zajistit ochranu majetku a prohlídka osob na nádraží. Na rozloučenou ,s nyní již volnými Srby

---

¹⁴² SOkA Příbram: Zápisy z protokolu tělovýchovné jednoty Sokol 1912-1918

a Rusky, byl dne 9. listopadu uspořádán večírek a do místních obchodů Sokolové dali pokladničky založené na sbírání milodarů ve prospěch fondu pro rodiny padlých legionářů.

Obnovení státní samostatnosti bylo oslaveno dne 8. listopadu, kdy si na Dobříši připomněli Bitvu na Bílé Hoře.¹⁴³

Dne 19. listopadu jednalo ve schůzi správního výboru o zřízení odbočky Sokola ve Staré Huti a bylo také usneseno zřídit funkci hudebního referenta, kterým byl jmenován František Malík, odborný učitel. Ve dnech 1. a 8. prosince se hráli sokolští ochotníci hru „Noc na Karlštejně.“ Čistý výnos akce byl 678,90 korun a rok 1918 byl zakončen Silvestrovskou zábavou. Na listopadové schůzi se také projevilo protiněmecké smýšlení členů Sokola. „*Znění dopisu Sdělujeme Vám, že nehledě k vašemu přípisu ze dne 2 listopadu zaslanému naší Jednotě jsme se usnesli, že p Fleischmann bude vyloučen poněvadž se nacházíte se v našem státě samostatném československém, v němž nemohu se brát, žádné ohledy. Vylučujeme Vás proto, ne že jste Židem, nýbrž proto, že jste Němcem, posíláte dítky své do německý škol, doma němčíte a dobíráte výhradně německé časopisy, atd. V Dobříši dne 3. listopadu.*“ p. O. Fleischman byl rehabilitován a přijat za člena dobříšského Sokola v roce 1923.¹⁴⁴ Tak jako v Československu se krátce po převratu projevilo protiněmecké cítění i na malém městě. Být Němcem se v maloměstském prostředí neodpouštělo a nebylo to přípustné ani v členství v místních spolcích. Na Dobříši nebyly zaznamenány známky antisemitismu, jako v sousední Příbrami, a to proto, že Židé se již v roce 1909 přihlásili k české národnosti a pod tlakem českého prostředí byla zavřena i německá židovská škola. Dobříšský Sokol přijal po převratu i spoustu členů a to zvláště úředníků, kteří tím manifestovali svou příslušnost k Československému státu.¹⁴⁵ V Československu totiž ve snaze zachovat fungující státní aparát převzal c. k. správu a zachoval i ty, kteří v aparátu sloužili. Krom toho všudypřítomný nacionalismus, který působil v průběhu posledních 30. let ovlivnil i úředníky.¹⁴⁶

Dne 5. ledna 1919 jednali zástupci Sokolu s majitelem dobříšského velkostatku. Dne 14. ledna byla podepsána smlouva, podle které byl koupen od velkostatku hostinec U Bílého lva a stará synagoga za 65 tisíc korun. Dne 14. ledna, kdy se konala valná hromada, měla velmi povznášející průběh. S nadšením bylo vzato na vědomí, že okres dobříšský poskytne příspěvek 30 tisíc korun a město Dobříš 10 tisíc na stavbu Sokolovny. Byla také vzdána poslední čest památce padlých ve světové válce.

---

¹⁴³ tamtéž, s. 71-72

¹⁴⁴ Zápisy z protokolů Tělovýchovné jednoty Sokola v Dobříši 1912-20

¹⁴⁵ tamtéž

¹⁴⁶ Fasora Lukáš: Člověk na Moravě v první polovině dvacátého století, 2006, s. 56

Při spolkových volbách byl starostou Sokola zvolen profesor Ludvík Salač a náměstek Václav Taks, náčelníkem byl Václav Bozděch. Na následující výborové schůzi byl zvolen ještě jednatel František Dohnal a pokladník JUDr. František Heinz a správcem domu se stal V. Bartoš. Dále byl ustanoven odbor vzdělávací a sbor u dobrovolných hasičů byla zapůjčena menší místnost. V únoru byly předloženy první plány sokolovny a 3. července bylo započato se stavbou. Položení základního kamene se účastnilo asi 6 tisíc občanů. Oslava tato se konala za hojné účasti venkovských Jednot a ostatních spolků.

V předvečer 5. července uspořádala se velká oslava Mistra Jana Husa s přednáškou R. Nováka, přičemž hudba hrála směs národních písní „Zlatá Praha“, načež zazpívaly členové spolku Zvonař Smetanovo „Věno.“ O půl jedenácté byl dán povel místním náčelníkem sokolské jednoty k pochodu, průvod se ubíral s prapory městem k staveništi sokolovny, kde byl rozestavěn následovně: Kolem řečnické tribuny a základního kamene byly postaveny děti a dámy v kroji, po stranách základního kamene sokolská stráž. Po pravé straně rozestavěny čtvercem do náměstí cizí jednotky sokolské, místní členky, řezníci. Po levé straně: Zpěvácký spolek Zvonař, Ústřední Matice školská a hasiči. Čelnou stranu zaujímali lidé, kteří měli ve městě politickou či hospodářskou moc, nebo to byly významné cizí osobnosti. Na prestižní místo zde zaujalo živnostnictvo, cizí hosté a politické organizace. Uvnitř čtverce řetězem místní sokolská jednota, v kruhu pak lidé, co zastupovali místní nebo státní správu, městská rada, a zástupcové okresního výboru. Oslavu položení základního kamene zakončil starosta L. Salač.¹⁴⁷

Odpoledne se pak lidé sešli na zahradní zábavě. Dne. 21 července zalita byla do základů plechová schránka, do níž v plátěném obalu byl vložen zakládací list s podpisy architektů, zástupců úřadů a spolků. Dne 27. července podnikl na Dobříš výlet Sokol vinohradský se znamenitým svým sborem trubačským. Dne 28. října 1919 byl uspořádán běh za účelem doručení pozdravného poselství prezidentu čsl. státu na Pražský hrad. Ze zápisu vyplívá, že bylo nepěkné počasí.

Činnost sokolovna zahájila dne 25. prosince 1919, kdy byla v nové budově uspořádána Tělovýchovná Beseda, kterou provázela hudba J. Synka. Druhý den bylo sehráno divadelní představení F. A. Šubrtů „Jan Vyrava.“ Odbor začal znovu pracovat na podzim roku 1918 a rychle se dostal na předválečnou úroveň a v mnoha ohledech ji i překonal. Vždyť jen za tři roky působení na scéně v nové sokolovně bylo sehráno 50 představení, a to padesáté slavnostní 29. října 1921. Často se hrálo před vyprodaným sálem. Pro stálé příznivce divadla existovala možnost předplatného. Až do roku 1929 byl režisérem Josef Otto Novák, který

---

¹⁴⁷ TJ Sokol Dobříš Dramatický a zábavný odbor, Zápisník z let 1918-1923

za dobu své působnosti nastudoval 83 her. Z řady ochotníků alespoň několik jmen: František Fejfar, František Dohnal a Václav Dohnal. Roky jdou dál a v režii se střídají F. Stichl, Karel Honzík, Saša Volka a Jaroslav Štemberk, kteří uváděli další a další hry. V meziválečném období bylo nastudováno 155 her a odehráno na 210 představení.¹⁴⁸

Na počátku roku 1920 měl Sokol na Dobříši 255 členů, z toho 178 mužů a 77 žen. Ve valné hromadě 29. února dal ing. Schart návrh, aby v demokratickém státě, kde mají ženy hlasovací právo, mohly členky mít právo volit, v případě být voleny. Tento návrh byl přijat a stanoveno bylo založit odbočku Sokola v Obořišti. Dále bylo usneseno společně s Dámským odborem a pěveckým spolkem Zvonař uspořádat důstojnou oslavu prezidenta Masaryka, při níž by přednášel ředitel chlapecké měšťanské školy František Frič „O životě a působení T.G. Masaryka.“¹⁴⁹

Následující rok 1920 dozníval v oslavách a život v Jednotě se stále rozrůstal. Svoji činnost zahájil odbor biografický, byl uveden film Život národa. Do konce roku bylo uvedeno 55 představení, společně s divadelním odborem, který odehrál 14 představení, což značně podpořilo spolkovou pokladnu. Významnou událostí pro město Dobříš byla návštěva Československého prezidenta T. G. Masaryka, který do města zavítal 11. září 1920 a v nové sokolovně byl přítomen na divadelním představení Lucerna. Před tím však se strhl boj o postavy hry, každý chtěl hrát, zvláště pak ti, kteří o divadlo příliš nestáli. Hru měla nastudovanou i slečna Bočanová a Hrubá, ale ty nechtěly připustit hrát před prezidentem, prý ze sociálních důvodů. Bylo z toho ve městě mnoho řečí a nepříjemností.¹⁵⁰ Vzhledem k tomu, že v tento den přšelo, jezdilo tehdy přes Dobříš mnoho aut Rosovickou ulicí až k Svaté Anně tam a zpět. Protože Rosovická ulice byla úzká a pouze okresní, nebyla dlážděná, auta blátem postříkávala bílé zdi domů a okna a lidé proto hlasitě nadávali a byli nespokojeni. Druhou neděli večer přijel Masaryk se svou ženou a dcerou Alicí. Doprovázeli je Jan Masaryk na Dobříš směrem od Rosovic v autech od Sokolovny. Prezident nebyl uveden hlavním vchodem do sálu, ale malinkým postranním vchodem z předsálí z ulice a velkým předsálím do sálu na balkon. V předsálí byli nastoupeni od dveří po obou stranách učitelé, úředníci v černých fracích a šatech jeden těsně vedle druhého. Protože vchod a dveře byly velmi úzké musel prezident Masaryk jít sám a rodina jeden za druhým do sálu. Venku před sokolovnou postávalo mnoho lidí. Prezident T.G. Masaryk se na Dobříši zastavil několikrát. Kronikář Jindřich Klouda píše, že prezident se poprvé ve městě objevil těsně po svém listopadovém příjezdu do Československa, když jel k Schwarzenberkovi na Orlík. Auto zastavilo v hotelu

¹⁴⁸ Kopáček, Ludvík: Dějiny dobříšského Sokola, 1923, s. 1-15

¹⁴⁹ tamtéž

¹⁵⁰ Depozitář Muzea a Dobříše Klouda, Jindřich: Poznámka k dějinám Dobříše po roce 1918, rukopis

u Heinzů a prezident si tam zašel na kávu. Na chodníku ho potkal Emanuel Krása, účetní, a Josef Zvoníček, ředitel měšťanské školy, který hned spustil „Sláva, nazdar“. Starý hoteliér František Heinz uvedl prezidenta Masaryka do lokálu. Jiný den přijel prezident na koni v čepici bolševičce, směrem od Trnové, přes malou stranu kolem Sokolovny k Občanské Besedě. A Rosovickou ulicí ke Svaté Anně za ním jel podkoní. Ani obecní zastupitelé nevěděli, že tudy pojede. Náhodní chodci ho zdravili a prezident vždy poděkoval kývnutím hlavy. Tehdy se na Dobříši rozšířila fáma, že v lesích u Sv. Anny žije starý svržený car Mikuláš II., který utekl za Bolševické revoluce a prezident T.G. Masaryk se s ním smlouvá. Prezident T.G. Masaryk totiž často pobýval v zámku Hluboši.¹⁵¹

Spolkové odbory konaly své a ustavující schůze a sice vzdělávací, dramatický, loutkový a biografický. Biografický odbor svoji činnost započal 24. dubna a do konce roku 1920 promítlo sokolské kino 55 filmů. V Sokolovně se konaly také různé osvětové přednášky např. o Komenském, o národních českých pohádkách, Krkonoších a Českém Ráji. Přednášková činnost byla velmi pestrá a vystřídalo se zde mnoho zajímavých osobností. Dne 13. května 1920 navštívila město dohodová mise. Členové byli ubytováni na dobříšském zámku. Slavnostní a uvítací řeč přednesl J. Zvoníček. Odpoledne byla pořádána velmi zdařilá Tělocvičná beseda, která se členům mise velmi zamlouvala a vyslovili se pochvalou. Po programu byli dohodové misi představeni ing. Schart a sestra náčelnice P. Prošková. Ke shromážděnému obecenstvu promluvil MUDr. Pavel Šubert, zástupce Francie a Dr. J. Hříbar, jemuž poděkoval J. Zvoníček. Večer se konala poutavá přednáška rady JUC. F.V. Beneše „Jak zvítězila Francie“, „Jak Francie trpěla za války“ a „Zápas o Verdun“ a „Boje našich legií ve Francii.“ 23. května se členové Sokola chystali na oslavu, kdy byla oficiálně otevřena dobříšská Sokolovna. Stalo se tak při veřejném cvičení. Ke slavnosti se dostavily veškeré jednotky okrsku. O druhé hodině seřadil se velký průvod přítomných sokolů na státní silnici (u kostelíčka) a odtud pokračoval k Sokolovně, před níž uvítal průvod ing. A. Schart. Po ukončení uvítacího a odevzdávacího aktu nastoupili lidé na cvičiště, kde bylo s úspěchem převedeno veřejné cvičení za účasti hojného obcenstva. Za tím konaly se pečlivé přípravy ke stávajícímu VII. sletu všesokolskému, kterého se dobříšská jednota účastnila. 152 členů, z nichž bylo 15 mužů v krojích a 48 v obleku občanském. Dále bylo přítomno 32 žen, 26 dorostenců a 31 žáků. Dne 28. srpna účastnila se Jednota veřejného cvičení v Obořišti. Zvláště významnou událostí byla návštěva prezidenta T. G. Masaryka, který na Dobříš zavítal 11. září ze svého letního sídla v Hluboši. Prezident přijel se svou dcerou Alicí. Prezident byl vřele uvítán městskou radou a starostou Františkem Kloudou. Sokolové

---

¹⁵¹ Depozitář Muzea a Dobříše Klouda, Jindřich: Poznámka k dějinám Dobříše po roce 1918, rukopis

uspořádali při této příležitosti zvláštní sokolskou slavnost, která byla zakončena hrou A. Jiráska Lucerna.¹⁵²

Jednota také uspořádala dne 6. října přednášku Jana Šimši o hypnóze. V březnu 1921 se konal na Dobříši Dětský den a zdařilo se i okrskové cvičení. Počátkem roku 1921 měl dobříšský Sokol již 300 členů, z toho 205 mužů a 95 žen. Dne 22. ledna se poprvé v nové sokolovně uspořádaly Šibřinky. Vzdělávací odbor pořádal večerní kurzy těsnopisu a 25 přednáškových večerů. Konaly se také oblíbené výlety do blízkého i vzdálenějšího okolí a to např. na hrad Karlštejn.¹⁵³

Dramatický odbor uspořádal do konce roku 1921 celkem 35 divadelních představení, 3 kabarety, 4 taneční zábavy, 2 šibřinky. Jeho příjem činil 47 982 korun a vydání 29 807 Kč.

Biografický odbor získal darem projekční stroj od Josefa Colloredo-Mansfelda a vykázal přes 70 představení, celkem vydělal 24 730 korun z něhož 15% 3602,82 korun věnoval invalidům v Dobříši a 30% 7205,62 korun státnímu úřadu pro válečné poškozence a zbývající částku odvedl do spolkové pokladny. Spolková knihovna Sokola čítala 109 svazků.

Dne 21. června 1921 byla uctěna památka 300 let od popravy staroměstské, při níž přednášeli V. Frič učitel a Ludvík Kopáček okresní rada. S nemalým úspěchem pracovat také odbor dramatický, který uspořádal 21 představení divadelních, 3 taneční zábavy a večírky a 1 zahradní slavnost. Zavedeno bylo také divadelní předplatné. Dne 10. července se konala Letní slavnost skládající se s malebného průvodu s dvěma alegorickými vozy „Prodaná nevěsta“ a Vůz cvičenců. Dne 21. srpna byl v zámeckém parku uspořádán Jiráskův večer, kde promluvil V. Vážný, okresní soudce. Sehrána byla hra Kolečka. Sokolové z Dobříše se dostali také na Slovensko a cvičení byla konána v Nitře a Komárně. Dále se členové spolku účastnili místních oslav bitvy u Zborovna a Husových oslav. Dne 3. prosince byl pořádán Mikulášský večer, při němž byla sehrána scéna Káča a Čerta a aktovka „Mikulášský mumraj“. Dne 3. února byly uspořádány oblíbené Šibřinky s rázem Cesta kolem světa.

Pokračoval rušný spolkový život, vznikaly pobočky v Rosovicích, Obořišti a Nečíní. Za novou sokolovnou bylo zřízeno letní cvičiště. Zprvu se jako zpestření cvičebních hodin objevovaly nové sporty. Začínalo se s volejbalem, házenou a později se stolním tenisem a košíkovou. Za letním cvičištěm byly za přispění Dr. Prusíka vybudovány dva tenisové kurty a ustanoven tenisový kroužek. V roce 1927 při oslavách 60 let trvání Tělovýchovné Jednoty Sokol na Dobříši pracovaly tradiční odbory: dramatický, biografický, loutkový, nový odbor hudební a jezdecký. Cvičily všechny složky a čilý byl i tenisový kroužek.¹⁵⁴ Dne 27. května

¹⁵² Depozitář Muzea a Dobříše Klouda, Jindřich: Poznámka k dějinám Dobříše po roce 1918, rukopis

¹⁵³ TJ Sokol Dobříš Dramatický a zábavný odbor, Zápisník z let 1918-1923

¹⁵⁴ tamtéž

1928 byla zaslán vylučovací nález pobočkou v Rosovicích o Václavu Žáčkovi, který je organizován ve straně lidové a kandidoval za ni do obecních voleb. Usneseno bylo, aby byl vyloučen. Konkurence mezi katolickým Orlem a Sokolem se stala běžnou záležitostí, ze zápisů vyplývá, že členové byli vylučováni. Takový člověkem byl na Dobříši byl Ernest František - sokol, který byl viděn na zájezdě v orelském kroji na Svaté Hoře u Příbrami. Chodil do cvičení zdejší Orelské jednoty. Bylo usneseno, aby byl vyloučen ze všech sokolských jednot a to jednou provždy. Dne 11. srpna 1928 sehrál divadelní odbor slavností představení k 60. výročí vzniku dobříšského Sokola. Po divadle byla volná zábava v neděli dne 12. srpna v 8 hodin byli vítáni hosti od vlaku. V 9 hodin začaly zkoušky na odpolední veřejné cvičení. V 11 hodin proběhla slavností valná hromada, na které pronesl řeč Dr. Horna. Poté následovaly projevy hostů a společný oběd. Odpoledne se účastníci oslav prošli zámeckým parkem a ve tři hodiny začalo veřejné cvičení, při kterém hrála kapela pana Synka a trubačské sbory Tělovýchovných Jednot Smíchov, Vyšehrad Žižkov, Michle, Nusle a Zbraslav. Po veřejném cvičení se konala tradiční veselice, při které účinkovaly trubačské sbory. Večer probíhal také sokolský věneček. Jednota objednala slavnostní odznaky a k prodeji byla kniha Dějiny Sokola dobříšského od místního historika Ludvíka Kopáčka. Na oslavách byli přítomni zástupci správní komise, města Dobříše a bratrské župy pražské. Nechyběly ani místní odbočky legionářů, dělnické tělocvičné jednoty, organizace národních socialistů, hasičská jednota čsl. invalidé a poštovní zřízení. Nadto bylo schváleno, aby byl odeslán holdující dopis prezidentu T.G. Masarykovi u příležitosti 60. letého jubilea dobříšské Sokolské jednoty. Dobříšští sokolové se také účastnili cvičení jiných jednot za rok 1928 to bylo otevření sokolovny v Novém Kníně, slavnosti památky upálení mistra Jana Husa a okrskového cvičení v Mníšku pod Brdy, veřejné cvičení v Hízměždicích a Hostiních a oslavy 10. výročí vzniku republiky. Divadelní odbor sehrál 3 operety a 3 hry. Pořádány byly také šibřinky, Mikulášská zábava a silvestrovská zábava a mimoto členové odboru navštívili Nový Knín a Obořiště. Zpráva biografického odboru nám ukazuje, že mezi obyvatelstvem byla oblíbená filmová zábava. Předvedeno bylo 60 filmů z toho 4 historické, několik dramát a 49 romantických, veseloher 7 a dětských filmů 3, zisk činil 16.196 korun a 50 haléřů.¹⁵⁵

Léta třicátá přinesla další rozšíření především členské základny a Jednota patří nejen k nejaktivnějším, ale i k největším v Pražské župě. Členové Sokola připravovali také pro svůj dorost župní výlety. Jeden takový se uskutečnil na jaře v roce 1936, kdy bylo naplánováno, že župní výlet bude mít za cíl nedaleké městečko Mníšek pod Brdy. Výletu se účastnilo 50 žákyň a pět vedoucích. Josef Colloredo-Mansfeld byl dlouholetým členem Sokola, a proto se

---

¹⁵⁵ tamtéž

organizátoři akce obrátili na správu velkostatku, která jim zajistila na přepravu povozy. Výlet byl spojen s hledáním pokladu. Sestra Bumbová pro ten účel sehnala knihu u bratra knihkupce Hausekra. Výjimkou nebyl ani letní tábor, který místní pro své děti pořádali. Konal se v nedalekých Županovicích a trval 10 až 14 dní a účastnilo se 22 žáků, 19 žákyň, 2 členové dorostu a 4 ženy. Každodenně přicházelo asi 15 žáků, kteří tam zůstávali až do večera. Výdaje činili 3 380 korun. Mimo to Jednota na tyto akce dostávala i dary věcné jako např. mouku, olej, atd. Oblíbená byla také pochodová cvičení. Jezdilo se na okrsková a župní cvičení. Mezi lidmi byly také oblíbené taneční večerní hodiny, které místní Jednota pořádala. Většinou v sobotu.¹⁵⁶

Vyhledávaným druhem zábavy byly také Dětské tělocvičné besídky. Pojďme se podívat na jednu z nich. Zahajovalo se hodinovým cvičením s nejmenšími. Předtím zazněly národní písně, které zazpíval dětský sbor. Pak následovala sokolská jízda, přeskoky přes koně, bradla, cvičení se stuhami. Postaveno bylo 24 řad sedadel a to prvních 8 řad po 3 korunách, druhých 8 řad po 2 korunách a 8 třetích řad po 1,50 korun. Velkou událostí byl slavnostní štafetový běh ze dne 17. března 1937, kterého se účastnilo 60 lidí, kdy na balkoně sokolovny plál oheň. Byly zde busty Tyrše a Fügnera. Štafeta se předávala na sv. Anně rosovickému náčelníku Sokola. Štafety se konaly také při oslavě státního svátku 28. října, kdy dobříšská jednota měla na starost 40 km. Akce probíhala takto: štafeta běžela přes Dobříš kolem 9-10 hodině večer do zámku. Štafeta byla uvítána sokolskou znělkou. Před sokolovnou byl stožár s československou vlajkou, u které stály dva bratři v kroji, jako čestná stráž.

14. a 15. června roku 1930 rod Colloredo-Manfeld slavil 300 let svého působení na Dobříši. Josef Colloredo-Mansfeld byl dlouholetý členem Sokola a jeho podporovatelem. proto místní Sokol nemohl na oslavě chybět. Bylo usneseno, že večer dne 13. června uspořádají tělocvičná akademie a bratr Colloredo-Mansfeld byl na ni pozván. Mimoto byla vyslána deputace tří zástupců Sokola stávající se ze starosty, I. náměstka a jednatele. Kníže Josef Colloredo-Manfeld u příležitosti svých oslav věnoval sokolské dobříšské jednotě 3200 korun na vypravení 4 činovníků na sokolský sjezd do Bělehradu. Jelikož však obnos nestačil, musela být na doplnění částky vystavena bezúročná půjčka. Dne 25. června se ho účastnilo 5 mužů a 3 ženy. Sokolský slet trval 14 dní a Sokolové navštívili Bělehrad, Sarajevo, Dubrovník a Split. Zájezdu do Bulharska a do jugoslávského Skopje byl účasten bratr pan Jareš.

Definitivně je ustanoven herní odbor (v roce 1932), odbor zimních her (1933), tenisový odbor (1934), činnost zahájil i střelecký a sociální odbor, oba v roce 1937. Stále zůstávalo

---

¹⁵⁶ Fond: Tělocvičná jednota Sokol Dobříš. Cvičitelé sbory, Zápisy ze schůzí z let 1936-41

základní povinností účast na cvičebních hodinách, ta je v tomto období zejména u mládeže velmi vysoká. Například v roce 1936 je průměrná návštěva jedné cvičební hodiny u žáků 81, žáček 124, dorostenců 25 a dorostenek.

Dobříšská sokolská jednota patří nejen k neaktivnějším ale i k největším v Pražské župě. Definitivně je ustanoven herní odbor (v roce 1932), odbor zimních her (1933), tenisový odbor (1934), činnost zahájil i střelecký a sociální odbor, oba v roce 1937. Sedmdesátý rok dobříšské jednoty byl rokem, ve kterém se uskutečnil v Dobříši III. slet Pražské župy. Veřejné cvičení se plně vydařilo a pořadatelům se dostalo veřejného uznání. Stejně úspěšná byla i Vyhledávaným druhem zábavy byly také Dětské tělocvičné besídky. Pojdme se podívat na jednu z nich. Zahajovalo se hodinovým cvičením s nejmenšími Před tím zazněly národní písně, které zazpíval dětský sbor. Pak následovala sokolská jízda, přeskoky přes koně, bradly, cvičení se stuhami. Postaveno bylo 24 řád sedadel a to prvních 8 řad po 3 korun druhých 8 řad po 2 korunách a 8 třetích řad po 1,50 korun. Velkou událostí byl slavnostní štafetový běh ze dne 17. března 1937, kterého se účastnilo 60 lidí, kdy na balkoně Sokolovny plál oheň byly zde busty Tyrše a Fugnera. Štafeta se předávala na sv. Anně rosovickému náčelníkovi Sokola. Štafety se konaly také při oslavě státního svátku 28. října, kdy dobříšská jednota měla na starost 40 km. Akce probíhala takto Štafeta běžela přes Dobříš kolem 9-10 hodině večer do zámku ku starověké běží dorostenky od stravovny ku sv. Anně dorostenci a odtamtud do Rosovic muži a ženy Sokolovny byla ozdobena a osvětlena a členové, kteří neběželi nastoupí před Sokolovnu. Štafeta byla uvítána sokolskou znělkou. Před sokolovnou byl stožár s československou vlajkou, u které stály dva bratři v kroji, jako čestná stráž. Slibný rozvoj sokolské jednoty byl zastaven až německou okupací. Sokol se také v tomto období musel zabývat problémy, které přinesla okupace československého pohraničí. Byla odvolána pravidelná cvičení a vráceny nakoupené filmy, protože v Sokolovně byly ubytování uprchlíci.¹⁵⁷ Jednota obnovila svou normální činnost v listopadu, kdy se vrátili bratři „z vojny

Dlouhá a bohatá je i historie dobříšského ochotnického života, ve kterém hrálo prim právě divadlo pořádané sportovci. Dramatický odbor tělovýchovné jednoty Sokol byl ustanoven již v roce 1913. Předsedou se stal Leon Salaš, jednatelem František Dohnal a režisérem Jan Kamenický. V sále Na Knížecí bylo sehráno několik úspěšných her, ale první světová válka úspěšný rozvoj divadelnictví zabrzdila.

Dobříšský Sokol i přes konkurenci jiných tělovýchovných spolků jako byla sociálně demokratické Hnutí tělovýchovných jednot a potom v roce 1921 i katolický Orel. Zůstal největším dobříšským spolkem a byl hluboce oceňován i dobříšskou veřejností. Je nesporné,

---

¹⁵⁷ Zápisy biografického odboru dobříšského Sokola z let 1931-38

že k jeho vlivu přispěli významné dobříšské osobnosti jako byl rada Ludvík Kopáček PhDr. Salač nebo Ing. Adolf Schart. Je nepopiratelné, že tyto osobnosti měli vliv na veřejné mínění a mnoho dobříšských občanů inspirovaly. Sokol také konvenoval svým vlasteneckým zaměřením. A ve třicátých letech zaznamenává také bezprecedentní růst.

Hnutí tělovýchovných jednot vzniklo v 90. letech 19. století. Mateřská DTJ byla ustanovena 22. srpna 1897 v Praze, na Dobříši byla založena až mnohem později v září 1919. Prvním starostou se stal Karel Škarda, centrem dění byl Lidový dům, bývalý hostinec Na Knížecí. Tam se konaly různé přednášky, besídky i spolkové plesy. Náplň tělovýchovného programu byl podobný jako v Sokole. Pravidelně se cvičilo v pronajaté školní tělocvičně a na školním hřišti jsou pořádána veřejná cvičení. Úspěšně se představili členové místních a okolních jednot v roce 1924. V roce 1937 byla podána žádost obci o přidělení stavebního místa pro zřízení vlastního sportoviště U Stodol. Městské zastupitelstvo žádosti vyhovělo, ale k uskutečnění plánu již nedošlo.

Vznik Orla na Dobříšsku spadá do období let 1896–1908. Největšího rozmachu bylo dosaženo 30. letech. Na Dobříši byla jednota ustavena 19. května 1921. Ve dvacátých a třicátých letech se na bohatém kulturním životě na Dobříši podílel katolický Orel. Prvním starostou Orla byl zvolen František Havlíček, majitel cihelny v Dobříši. Jednota měla 200 až 300 členů a zúčastňovala se plně všech náboženských slavností a byla centrem náboženského a kulturního dění nejen v Dobříši, ale i v celém okolí. Později byly založeny také další orelské jednoty v Obořišti, Rosovicích, Bortících a ve Velkém Chlumci.¹⁵⁸

Zpočátku se cvičilo v tělocvičně dobříšské školy a na školním hřišti byla pořádána veřejná cvičení. Pestrá byla i činnost vzdělávací a společenská. Počátkem 30. let byl získán vlastní pozemek a v roce 1933 otevřeno vlastní cvičiště. Aktivita Orla vrcholí v roce 1937, kdy bylo oslaveno 15 let trvání Orla na Dobříši. V červnu téhož roku se konalo veřejné cvičení a tělovýchovná akademie. V říjnu pak byla zahájena stavba vlastní tělocvičny, rozpočet byl 52 tisíc korun. Již 15. května 1938 za velké účasti místních občanů byla slavnostně otevřena v ulici 28. října vlastní tělocvična, která byla již v pořadí třetí ve městě „Orlovna.“ Nový objekt byl plně využíván nejen k pravidelnému cvičení, ale i jako další kulturně-společenské středisko ve městě.^{159 160}

Dobříšský sportovní klub byl založen v roce 1922 na ustavující schůzi 5. července, za přítomnosti 41 členů bylo usneseno pěstovat kopanou, házenou, cyklistiku, lehkou atletiku, tenis a plavání. Prvním předsedou byl dobříšský zvěrolékař B. Sýkora, pokladníkem

---

¹⁵⁸ SOkA Příbram. Z protokolů Tělovýchovné jednoty Sokola v Dobříši

¹⁵⁹ tamtéž

¹⁶⁰ tamtéž

F. Bernášek. Zpočátku byla sportovní činnost zaměřena na kopanou. Druhým sportem, který se stal chloubou sportovního klubu byla cyklistika. Odbor vedl zkušený činovník a propagátor tohoto sportu Emanuel Kubát. Na 40 členů se účastnilo různých výletů a ti nejlepší oblékli černo-bílé tričko SK Dobříš a reprezentovali klub i město na veřejných závodech. Nejčastěji to byli tito závodníci: Kubejka, Hynek, bratři Rubínové, Petrášek, Anna Kubátová a Marie Kubátová, atd. V činnosti klubu se objevují některé nové sportovní disciplíny, jako například dámská házená (od 1923), odbíjená (od 1927). S lehkou atletikou se setkáváme pravidelně při všesportovních dnech.

Pravidelně je pořádán silniční běh Dobříš – Příbram od roku 1920, je organizován příbramským klubem. Oblíbený ve své době byl i cyklistický závod o Pohár města Dobříše. Při 15. výročí dobříšského sportovního klubu v roce 1937 byl ustanoven odbor zimních sportů: lyžování a bruslení. Zakládajícími členy byli: JUDr. František Heinz, Ing. J. Schwarz, sl. Spirová, pí Bohdanecká a Stanislav Bohdanecký, který stál u kolébky dobříšské turistiky.

První zmínka o dobříšských turistech se datuje k roku 1919. Od té doby začíná v okolí Dobříše značení turistických cest. V období před druhou světovou válkou se intenzivně turistické činnosti věnuje Stanislav Bohdanecký. Spolu s manželkou, JUDr. Františkem Heinzem a dalšími uskutečňují celou řadu peších túr a výletů i vyjížděk na kole do blízkého i vzdálenějšího okolí. Budují se další značené cesty a vydává se pro propagaci Podbrdská „Průvodce po Brdech i propagační letáky.“¹⁶¹

---

¹⁶¹ tamtéž

10.3 Hasičský sbor na Dobříši

Každé město a majitelé panství měli zpracovány různé nařízení a pokyny, jak požárům předcházet, ale i co se dá dělat, když již k požáru došlo. I Dobříš měla svůj hasební řád schválený obecním zastupitelstvem 28. prosince 1876. Ukazovalo se, že dobře vycvičené a vedené hasičské sbory, vykazovaly mnohem lepší výsledky při likvidaci požárů. Tyto okolnosti měly pak veliký vliv na zakládání sborů. V Čechách došlo k prvnímu založení dobrovolného sboru hasičů v květnu 1864.¹⁶²

I v Dobříši bylo již před lety uznáno, jak potřebný je hasičský sbor. Myšlenky se roku 1885 ujalo městské zastupitelstvo tehdejšího purkmistra Leopolda Železného. Koncem května 1885 bylo vydáno dobříšským občanům svolání, aby se přihlásili za členy hasičského sboru. A tak se dne 7. června 1885 sešlo na městské radnici 44 občanů. Schůzi zahájil městský radní Josef Pátek, který přítomné seznámil s významem a činností hasičského sboru a informativně je seznámil se stanovami zapůjčených od sborů z Nového Knína, které mohly vyhovovat i městu Dobříši. Z přihlášených 44 mužů bylo vybráno 17 mužů, kteří tvořili základ hasičského sboru jako činní členové:

1. Pátek Josef, rolník
2. Kraus Josef, učitel
3. Vaněček Václav, pokrývač
4. Kutina Jan, kominík
5. Valta Antonín, zřízenec
6. Melmuk Václav, zámečník
7. Kozohorský Josef, strážník
8. Andreis Alois, lékárník
9. Neuman Rudolf, rolník
10. Souček Jan, zahradník
11. Rys Václav, krejčí
12. Bára Karel, strojník
13. Bondy Leopold, obuvník
14. Jareš Antonín, strojník
15. Kadlec Václav, strážník
16. Vejvoda Josef, rolník

---

¹⁶² Melichar, František. 100 let požárního sboru v Dobříši, Dobříš 1985 s.8-9

17. Ružička Václav, povozník

Sbor vešel v život v řádnou hromadou konanou 13. září 1885. Dle tehdejších zvyklostí se stal předsedou purkmistr města. A byl zvolen výbor hasičského sboru ve složení: předseda Leopold Železný, místopředseda Ludvík Kopáček, velitel Josef Pátek, zástupce velitele Josef Kraus, pokladník Leopold Bondy. Sbor obdržel do začátku od města 200 zlatých na postavení ležiště a ostatních rekvizit. Od majitele Colloredo-Manfeldského panství rovněž částku 200 zlatých jako základní příspěvek na zřízení sboru. Dále pak správa velkostatku přistoupila za člena přispívaného s ročním příspěvkem 60 zlatých za podmínky, že členové sboru vycvičí a dokonale se seznámí s panskou ruční stříkačkou a dále, aby ke sboru občas docházel úředník velkostatku Josef Aleš. Dobříšský hasičský sbor po svém založení již 4. dubna 1886 vstoupil do župy Podbrdské. Sbor kromě pravidelných cvičení a vzdělávacích večerů pořádal různé zábavy, plesy a věnečky. A jeho členové se zúčastňovali i akcích ostatních spolků ve městě.

Za pomoci města se za hotelem Heinz vystavělo ležiště, na kterém se cvičilo. Během doby se ukázalo, že městská stříkačka má citelné nedostatky. Městská rada proto zakoupila v roce 1891 ruční čtyřkolovou stříkačku. Ta sloužila až do roku 1929, kdy byla sboru zakoupena motorová stříkačka. Dne 11. srpna 1895 se sbor zúčastnil Národopisné výstavy v Praze a o ní provedl besídku pro místní občany. Dne 23. června 1905 byla na Dobříši oslava 20 let trvání sboru za účasti všech sborů župy za velkého zástupu místních i přespolních občanů. V roce 1907 byl pro sbor opatřen nový vůz. 9. května 1909 byly ukončeny práce na novém vodovodu. Voda byla převáděna z několika sběrných studní v brdských lesích z prostoru Roubené studánky. Do rezervátu umístěného na kraji lesa a odtud samospádem rozváděna do města.¹⁶³

V roce 1912 byl na návrh člena sboru Proška ustanoven divadelní kroužek, bylo sehráno mnoho her jak v Dobříši, tak v okolí. Zanikl v roce 1952. Při inventarizaci bylo shledáno, že sbor má k dispozici: 2 ruční čtyřkolové stříkačky, 1 dopravní vůz, 1 berlovku, 210 m hadic, 120 košů na vodu, 2 opěrací a 6 hákových žebříků na vodu. 1 žebřík dvoukolový vysouvací, 1 ležiště, 1 lano záchranné, 1 plachtu, 18 kusů bouracího nářadí a 6 hydrantových nástavců. Dále město zakoupilo 200 m hadic a 2 navijáky. Sbor zakoupil trubku, plachtu na stříkačku a plátno na stejnokroje.¹⁶⁴

První světová válka se negativně zapsala do dějin hasičského sboru, celá řada členů postupně odcházela na frontu. V roce 1915 bylo hasičské skladiště zabráno pro skladování mouky. Rekviziční vůz byl kromě jízdy k požárům používán i k dopravě zraněných. Od roku

¹⁶³ Melichar, František. 100 let požárního sboru v Dobříši, Dobříš 1985 s.9-15

¹⁶⁴ 16-17

1915 bylo takto dopraveno do lazaretu 860 raněných vojáků. Válečná doba poznamenala i stav členstva, ke konci roku 1918 měl sbor 16 činných a 24 přispívajících členů.

Většina členů, kteří narukovali za války, se vrátila až počátkem roku 1920, sbor měl v této době 62 činných a 61 přispívajících členů. V tomto roce byla městské radě podána žádost, aby se veškerý inventář hasičského sboru vrátil na původní místo do skladiště na dvůr místní radnice, neboť náhradní sklad v hostinci Na Knížecí byl vlhký a uložený materiál se zde ničil. Žádost místního velitele Josefa Krause se však nedostala k projednávání, a proto se rozhodl rezignovat. Až po tomto apelu se městská rada začala o situaci zajímat a byla urychleně zjednána náprava. V roce 1924 zakoupil sbor 100 m hadic. V roce 1925 sbor oslavil 40 let svého trvání. Oslava této významné události trvala celý den. Slavnosti se účastnilo v hojném počtu místní obyvatelstvo a všechny sbory dobříšské župy. V roce 1926 ve dnech 14.–16. srpna byl v Dobříši uskutečněn krajský sraz hasičských žup a samaritánských kolon. 14. srpna byl proveden promenádní koncert a divadelní představení za čest hasičskou. 15. srpna v 6 hodin probíhaly zkoušky na cvičení a v 8 se začalo před školou. Účastníci byly uvítáni starostou města Václavem Rysem. Hlavní proslov pronesl velitel kraje Antonín Podzimek a člen dobříšského hasičského sboru Josef Kraus. Dopoledne se konalo sekerkové cvičení za účasti pražského dobrovolného sboru, dále cvičení samaritánských kolon. Odpoledne bylo cvičení dorostu a žen a na závěr bylo provedeno skupinové cvičení Za svobodu a vlast. Od 16:00 byl koncert. V neděli 16. srpna se konala prohlídka zámeckých zahrad a fíkovny.

S přibýváním výstroje se ukázalo, že dosavadní sklad nestačí potřebám sboru, a tak se jednalo s městskou radou o lepším umístění hasičské výstroje.

Vhodné prostory se našly v roce 1932, kdy z tehdejšího chudobince byla vybudována strážnice a skladiště pro hasičský sbor. Během doby se ukázalo, že je nutné zakoupit i novou motorovou stříkačku a bylo zahájeno jednání o koupi vhodného stroje a hlavně také zajištění potřebné částky. Konaly se sbírky, dále výtěžky z divadelních představení. Od ústředního českého svazu hasičstva sbor obdržel věcnou podporu. V roce 1929 byla zakoupena dvoukolová motorová stříkačka s výkonem 12 tisíc litrů za minutu za částku 45 700 korun. Dne 9. června 1929 se u příležitosti převzetí stroje konala oslava. Od té doby byly zásahy u požárů ulehčené, neboť odpadlo ruční čerpání vody. Stříkačka se k požárům dopravovala koňským potahem, zavěšením stroje na vůz, na kterém seděla obsluha. V roce 1937 byl od B. Blažeje z Dobříše zakoupen za částku 5 500 korun vůz Praha-Grant. Pro potřebu hasičského sboru byl přestavěn v karosářské dílně v Berouně a sloužil až do roku 1956.

V roce 1937 byla založena jinošská skupina, která pracovala až do roku 1940. Nebylo to poprvé kdy sbor pracoval s mládeží, ale vždy za nějaký čas tato činnost zanikla. V roce 1936

se do života hasičského sboru i občanů začala promítat otázka obranyschopnosti Československa a politická situace si vyžádala konání ČPO.¹⁶⁵

---

¹⁶⁵Melichar, František. 100 let požárního sboru v Dobříši, Dobříš 1985 s.8-22

10.4 Okrašlovací spolek

Koncem roku 1903 byly schváleny stanovy Okrašlovacího spolku. Prvním předsedou se stal c. k. poštovník Hynek Ryba, Zakládající členové byli: Hynek Ryba, František Heinz, František Fiala, Hynek Schwarz, František Tíseň, M. Kellner, Josef Tíseň a Josef Master.

První velkou akcí spolku bylo vysázení stromořadí na Komenského náměstí v počtu 13 lipků dne 6. 4. 1905. Následující rok byly vysázeny stromky kolem radnice a v ulici Na Nábřeží a to při Stromkové slavnosti, kdy vysadili žáci 20 lip na Riegrově náměstí.

Ku počtu Boženy Němcové dne 28. 7. uspořádal spolek velkou zahradní slavnost. „U Heinzů.“ a 1908 při Stromkové slavnosti bylo na náměstí vysázeno dalších 41 akátů. Spolek se podílel i na stavbě kašny.

Před další Stromkovou slavností se podařilo spolku prosadit v městské radě oplocení sochy Sv. Šebestiána a výsadbu dalších stromků kolem radnice a při šesté slavnosti další akáty na Alejce. O rok později byly vysázeny akáty A. Dvořáka. Roku 1914 se konala poslední valná hromada a 16. dubna téhož roku proběhla již desátá Stromková slavnost. Tu místní obecní a městské školy uspořádaly v Hostomické ulici. Každá třída zasadila svůj stromek tedy dvacet akátů, jež daroval Okrašlovací spolek. Ten se také postaral o vykopání jam a navezení země. Žáci přednesli a zazpívali vhodné písně. Stromkové slavnosti končilo provoláním jeho Veličenstvu císaři pánu třikrát „Sláva“ a zazpíváním národní písně „Kde domov můj.“ Poté byla slavnost slavnostně ukončena. V roce 1915 byla činnost spolku ukončena a spořitelní knížka s 880,56 korunou uložena v Občanské záložně.¹⁶⁶

Okrašlovací spolek byl na Dobříši obnoven až na počátku 30. let a z popudu několika občanů byla svolána 5. května 1931 do hotelu Heinz schůze a spolek znovu ustanoven. Prvním předsedou byl zvolen Josef Tesař. Zakládající členové byli František Heinz, Josef Tesař.

Za včelařský spolek byly zastoupeni František Frič, Marie Fričová, Růžena Fričová, ing. Rudolf Frič, Jan Frič, F. Frič, Ol. Frič, Bohumil Frič. Do konce roku 1931 stačil ještě spolek zakoupit a zasadit 68 stromů, které nahradily staré nebo seschlé stromy na několika místech v Dobříši. Dopomohl mu k tomu také obnos vkladní knížky. Okrašlovací spolek se stačil do roku 1932 rozrůst na 196 členů a svého vrcholu dosáhla členská základna v roce 1938, kdy měl Okrašlovací spolek 227 činných členů. Na jaře v roce 1932 byly objednány a vysázeny další tři lípy, 7 hlohů a 19 pestrých javorů. V tom samém období byly finančním nákladem ředitelstva Občanské záložny, osázeny a oploceny městské zahrady na Komenského

¹⁶⁶ Kadlec, Petr: Okrašlovací spolek pro Dobříš a okolí, Dobříš 2008 s. 3-6

náměstí. A dne 4. 2. 1932 byl okrašlovacím spolkem uspořádán přátelský večer v hotelu Heinz s výtěžkem asi 300 korun. V dubnu byla obnovena tradice stromkových slavností, které se účastnily školní děti a za dozoru učitelského sboru byly pestré javory na Riegerově náměstí. Okrašlovací spolek také přispěl finanční částkou 200 korun na stavbu Husova pomníku. Byly také navázány přátelské vztahy s Okrašlovacím spolkem a klubem Českých turistů a výsledkem bylo označení řady cest kolem Dobříše a okolí tabulkami.

Okrašlovací spolek také převzal depozitář Okresního muzejního spolku, který byl založen v roce 1912 v roce 1918 zanikl a o sbírky se staral ředitel Fára. V rámci okrašlovacího spolku, poté co mu městská rada v roce 1932 poskytla místnost v Bajerově domě, se Okrašlovací spolek zavázal starat se o tyto sbírky prostřednictvím pana Fáry.

Na počátku roku 1933 se také členové zavázali pečovat o nově založený Husův park, který vznikl kolem postavené sochy Mistra Jana Husa. Okolí bylo zbaveno starých a nemocných stromů, vykopán starý živý plot a nahrazen novým. Také byly obstarány žulové obruby a vysázeny okrasné květiny. Několik soukromích osob se nabídlo, že se postará o odstranění starého porostu a zaplatí za ně spolku 300 korun. Do toho ovšem vstoupilo město a vybídlo Okrašlovací spolek, aby úpravu prostoru vedlo ve své vlastní režii. Vedení spolku požadovalo po městské radě poskytnutí daru na zvelebení parku. Okrašlovací spolek též vybízel vedení města, aby zabránilo vykládání zboží na ulicích města. Tento apel se však minul účinkem a vše zůstalo při starém. Členové též žádali, aby byla odstraněna benzínová pumpa z Komenského náměstí, ale toho také nebylo dosaženo.

V roce 1935 si Okrašlovací spolek vytyčil cíl, a to postavení pomníků k 85. narozeninám prezidenta T.G. Masaryka. Předseda spolku starosta Adolf Schart navrhl, aby byl památník postaven na bezejmenném náměstíčku před domem pana Karneta. Stavitel Horáček s Fričem se nabídli, že zjistí dle regulačního plánu, jakou by mohl památník zabírat plochu, a připraví náčrtek nové silniční plochy. Po návrhu tajemníka Fica bylo přijato, aby se spolek spojil se svazkem okrašlovacích spolků v Praze a požádal je o radu. Po návrhu pana Jareše bylo přijato, aby se náměstíčko jmenovalo Tyršovo.

Při další schůzi bylo rozhodnuto, že nejdříve bude vysazena lípa a to 25. 3. o páté hodině. Kámen dodala ze svého lomu firma Rada a syn. První návrh byl tento velikost má být 50 cm plus 50 cm a 1m na výšku a na seseknuté ploše budou umístěna slova „85 let T.G. Masaryka 1935“.

Nakonec byl vyroben z hrubě opracovaného žulového kamene, přičemž čelní strana byla vysazena. Památník byl zadanými parametry větší. Nápis byl zachován a cena kamene byla 740 korun. Před samotnou slavností byly objednány nové stromy. Dodala je firma Walter

Chuchle. Bylo to 16 jilmů, 8 hlohů a 12 akátů, 2 kulaté javory a jedna slavnostní lípa k památníku. Samotná slavnost se konala 16. června 1935 o pouti. Městem prošel průvod s hudbou, prodávaly se odznaky, výtěžek byl použit na zaplacení kamene. Průvod došel až k pomníku padlým, kde dvě dívky v národních krojích položily kytici.¹⁶⁷

Kapitán Hollan ve výslužbě pronesl řeč a připomněl činnost T.G. Masaryka za války, zdůraznil úctu a vděk národa československého ke svému osvoboditeli a zdůraznil, že dobříšští zachovají lípu a památník v úctě. Po projevu starosta Schart převzal pomník do péče města.

Dále bylo také navrhnu to, aby byly v celém městě kudy vedla Zlatá stezka vyvěšeny informační cedule, a to také bylo provedeno. Během roku 1936 bylo vysázeno 10 lip, 12 akátů, 2 jehlanovité duby, kolem pomníku prezidenta Masaryka byly vysázeny keře a květinový záhon kolem Husova pomníku. Městská rada také po dohodě s ředitelstvím velkostatku nechala upravit prostor u sádek a postarala se o květinovou výzdobu elektrických sloupů. Dále nechala zřídit betonové obrubníky kolek okrasných stromů na Riegerově náměstí a nechala uválet silnici vedoucí městem. Dne 4. 2. 1937 se konal spolkový společenský taneční večírek, kde hrála hudba s čistým výnosem 289, 50 korun. Mezi dny 15.-17. května se připojil spolek k výstavě stodruháků, která se konala v budov školy, výstavbou výrobků z ostřížků kůže z domácího šití rukavic. Výstavu navštívilo 800 osob. Koncem roku 1937 se podařilo umístit 5 nových laviček do městského parku u Husova pomníku. A dále nechali členové spolku vytvořit fotografie z dobříšského kraje v ceně 506 korun a tabla vyrobena panem Plocem v ceně 98 korun. První tablo mělo být umístěno na Wilsonově nádraží a druhé na Příbrami také na vlakovém nádraží. Okrašlovací spolek také jednal o vyhotovení informačních cedulek, na kterých by bylo napsáno Zlatá stezka. Pro nedostatek peněz bylo od tohoto nápadu upuštěno.

Členové Okrašlovacího spolku chtěli také na Dobříši zřídit veřejné záchodky, ovšem nebyla to jednoduchá záležitost. Během let 1937-1939 posílal spolek radě dotazy ohledně této problematiky, ale byly vždy ignorovány a nebo jim bylo sděleno, že na to nezbývá prostředků. Také snaha o zřízení dětského hřiště se stala neřešitelným problémem sám starosta a předseda spolku Ing. Adolf Schart, informoval členy, že děti mají k dispozici školní hřiště a Husův park.

V roce 1938 se na Dobříši konal župní sokolský slet. Měly být vydány obrazové letáky a natočen film, ale jak to tak bývá, opět se projevil nedostatek peněz a akce byly zrušeny. Sokolský slet se však konal, okresní úřad též doporučil spolku v Dobříši vysázet „Jubilejní

---

¹⁶⁷ tamtéž s. 6-12

háj“ k dvaceti letům trvání Československé republiky. K této akci poskytlo město spolku 850 korun a pozemek na Větrníku. Okresní úřad v Příbrami měl poskytnout sazenice. Však během září akci zrušil důvodem byla těžká politická situace země.

Další významnou akci, kterou měl spolek na starosti byla budova hradu Vargače. Okrašlovací spolek měl v plánu ji zrenovovat, ale z důvodu finanční náročnosti a nezájmu velkostatku, kterému budova patřila z projektu sešlo. Přesto se jednatele spolku snažili upozornit v tisku Památkový úřad. Ten však o ni také nejevil zájem. Spolek měl v úmyslu zpřístupnit cestu k Vargači příchozím turistům a opatřit přístupovou cestu cedulemi, které by informovaly návštěvníci o této památce. Velkostatek však přístup na nádvoří zamítl z důvodu nebezpečí úrazu a cestu také nechtěl opravit. Z důvodu finanční náročnosti byl projekt o rok posunut.

Spolek se soustředil pouze na údržbu a obnovu již zasazených stromů. Další valná hromada měla být konána 17. 3. 1939, z důvodu příchodu německých vojsk do Dobříše musela být zrušena. 28.5. 1942 byl zatčen předseda spolku Ing. Adolf Schart a později je zatčena manželka s dcerou a po atentátu na Hendricha je se svou rodinou zastřelen.¹⁶⁸ 5. dubna 1943 byl spolek zrušen.

K pestrému kulturnímu životu patřila ve městě neodmyslitelně i knihovna. Vznik knihovny je spojen s nejstarším dobříšským spolkem Občanskou besedou, jejíž knižní fond byl základem pro pozdější obecní knihovnu.

Od roku 1860 se starali dobříšští občané o to s prvním starostou města Janem Kopáčkem o založení prvního dobříšského spolku Občanské besedy. Překážky, které se vyskytly oddálily povolení stanov spolku až do roku 1864.

Jedním s prvních kroků spolku bylo založení spolkové knihovny. První knihovníkem byl L. Kamenický, truhlář v Dobříši, v jehož bytě se také knihovna nalézala. Byl zvolen valnou hromadou na jeden rok. Jak dlouho tuto funkci vykonával, není možné zjistit, protože zápisy s prvních 23 let se ztratily. Ve funkci dobříšských knihovníků se vystřídala celá řada dobříšských občanů, ponejvíc učitelů.

Velké problémy byly s umístěním knihovny v samostatné místnosti. Knihovna se celou řadu let nalézala v soukromích bytech. Několikrát bylo požádáno o přemístění knihovny na radnici. Zdá se však, že žádosti nebylo vyhověno, protože za knihovníka a učitele Josefa Plota byla umístěna ve sborovně dívčích škol. Po odchodu učitele Josefa Plota do Příbrami bylo nutno zvolit nového knihovníka. Zvolen byl učitel Josef Zábranský a jeho zásluhou byla spolková knihovna Občanské besedy. Do té doby přístupna pouze členů spolku, prohlášena

---

¹⁶⁸ tamtéž 13

za veřejnou. Po provedené úpravě bylo použito jako základu 744 knih z knihovny spolku. V roce 1910 vzpomínala Občanská beseda pětiletého výročí založení. A podle knihovníka Zábranského přibýlo ve fondu 594 knih

Ještě před vypuknutím první světové války organizuje Josef Zábranský znovu celou knihovnu. A výroční správa k desátému výročí trvání uvádí, že za tu dobu přibýlo 1594 svazků. První světová válka neměla celkem vliv na činnost knihovny. Příjmy se sice značně zmenšily, ale knihovna se obětavostí občanů rozšiřovala dál.

Mezníkem ve vývoji československých knihoven, tedy i knihovny dobříšské byla první poválečná léta. V roce 1919 byl vydán knihovnický zákon, který nařizoval založení veřejné obecní knihovny v každé obci.

Po vydání knihovnického zákona byl vypracován návrh smlouvy, podle níž se zavazuje Občanská beseda vybudovat veřejnou obecní knihovnu. Občanská beseda se zavázala oddělit ze své knihovny 300 svazků zachovalých, vázaných a doporučených Osvětovým svazem v Praze a zřídit z nich samostatnou Veřejní obecnou knihovnu.

Počínaje rokem 1920 vyplácí obec řádný příspěvek 2000 korun knihovní radě, které z této částky vyplácí 400 korun občanské besedě na dosavadní Veřejnou knihovnu a 1600 na novou veřejnou knihovnu.

V roce 1921 ztrácí knihovna svého knihovníka Josefa Zábranského a na uvolněné místo je vypsán konkurz a je vybrána učitelka Janoušková, která však po roce odchází. Od roku 1922-1926 vykonává funkci knihovníka pan Václav Karnet. Knihovna je stále umístěna ve škole, kde se dělí o místo se sbírkami místního muzea. V roce 1926 přijal knihovnickou funkci Bohuslav Novák, topič. V roce 1930 konečně dostává knihovna samostatnou místnost v obecním domě tzv. „Blaisrovně“. Přesto, že umístění knihovny je zde naprosto nevyhovující, byly zde vlhké zdi a knihy velice trpěly, musela knihovna na své přemístění čekat dlouhých 14 let. Zápisy o schůzích knihovní rady jsou řadě vedeny. Až v roce 1938 vzniká 6 šestiletá přestávka a knihovna přichází o 500 svazků.¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Šťastná, Věra: 110 let Knihovny v Dobříši, 1974 s 2-3

10.5 Zpěvácký spolek Zvonař a Přátelé hudby v Dobříši

Město Dobříš mělo dva zpěvácké spolky. Jeden zpěvácký spolek Zvonař založený v roce 1868 a druhý v roce 1874, jehož zrodu stál tehdejší starosta Leopold Železný. Na ustavující schůzi bylo přítomno 33 členů. Členové spolku vystupovali při výročních slavnostních dnech či na pohřbech významným osobností. Často pořádali také hudební zábavy a masopustní zábavy, které se těšily hojné návštěvnosti. Pořádaly se také výlety do blízkých knížecích lesů, které byly doprovázeny kapelou. Členové se také zasadili, aby byly dávány hudební hodiny chudým dětem. Fungování dvou pěveckých spolků je považované za problematické. Zápisy z roku 1897 ukazují, že členové jsou si vědomi problémů, které způsobuje rivalita mezi spolky a také roztržitostí jednotlivých pěveckých sil a proto upadá zpěv vlastenecký a akce spolků nejsou navštěvovány tak v hojném počtu, jak dříve. Byla tady snaha vyřešit tento vleklý problém a to tak, že od roku 1897-98 budou spolky řízeny provizorně a společně, a to 12 členným výborem, kde pěvecký spolek Zvonař zastupují pánové Jan Dohnal, Jan Kidl, Josef Tomášek, Jan Kraus, p. Karbus a Jakub Růžička. Za spolek Přátelé hudby pan Josef Lepšík, Josef Kubíček, Antonín Seirf, Emanuel Humel, Emil Iumen a Joseff Borovička. Celému výboru pak předseda důstojný pan František Klíma dosavadní předseda obou jednot pěveckých.¹⁷⁰

Za první světové války byl spolek nucen zanechat činnosti, protože většina členů byla povolána. Pěvecký spolek se znovu obnovil dne 5. ledna 1919. Předsedou byl zvolen ředitel školy František Frič, který tuto pozici před válkou zastával. Místopředsedou byl pan Janda, místopředsedou pan Malík a náměstek sboru pan Krotl. Ve výboru byli p. Zárubová, p. Prusíková, Adolf Scharf, p. Dušek, Kadlecová Anna a p. Kraus, vrchní berní správce, a p. učitel Jedlička. Předseda vyzval ke konci schůze všechny členy k pilné práci a k svědomitému navštěvování schůzí. Dále se apelovalo k finanční pomoci místním Sokolům, k vybudování nové sokolovny. Schváleno také bylo, že zkoušky budou dvakrát v týdnu. A to ve středu a v sobotu v hostinci U Blažků ve středu bude zkouška dam a sobotu zkouška dám i pánů. Nově obnovený¹⁷¹ spolek hodlal 29. března uspořádat koncert v hotelu Na Knížecí za účasti pana J. Nováka, hudebního skladatele. Koncert se velmi podařil, byl zaslán děkovný dopis p. Svobodovi¹⁷² a na další schůzi navrženo upořádání tří večerů ísní:

---

¹⁷⁰ SOKA Příbram:Fond: Sdružené pěvecké spolky Zvonař a Přátelé hudby v Dobříši, Zápisy ze schůzí 1913-1931

¹⁷¹ tamtéž

¹⁷² tamtéž

písňě klasické, nové ¹⁷³a nejnovější. Dále se valná hromada dohodla, že bude pořádat pro pěvecký dorost bezplatnou hudební školu. Začaly se zde projevovat rozdílné názory členů spolku na jeho fungování. Ředitel a předseda spolku František Frič se přimlouval za co nejužší spolupráci s místním Sokolem. Předseda se domníval, že spolek sloučení se Sokolem neujde, ale místopředseda Janda radil, „abychom byli opatrní a nestali se jen součástí Sokola. Co nám Sokolové ¹⁷⁴dají či propůjčí, bylo jim zapláceno. Tím ovšem není zabráněno tomu, abychom jim ¹⁷⁵část svého výtěžku nevěnovali.“ Člen Malík navrhuje, aby byl utvořen komitét, který by nás zastupoval při jednání se Sokolem. Na jeho návrh je zvolen ředitel Frič, sbormistr Malík a místopředseda Krotíl. Je také s radostí uváděno, že spolek má 61 členů. ¹⁷⁶

V lednu roku 1919 zpíval spolek na svatbě členů Otýlie Heinzové a pana ing. Adolfa Scharta. Dne 29. března konal spolek ku oslavě pana prezidenta Masaryka řádný koncert za spolu účinkování mladého virtuóza na housle Jana Svobody člena jihočeského tria a skladatele Prof. Hanuše Svobody. Dne 2. února zpíval mužský sbor na zlaté svatbě člena pana Prokopa Šprysla. Dne 5. června působil sbor při uctění památky Mistra Jan Husa. Dne 6. července zpíval sbor při položení základního kamene nové sokolovny a sice Smetanovo „Věno.“ Sbor také zpíval na pohřbu otce místopředsedy pana Krotíla. Sbormistr pan Malík pořádal také bezplatný hudební kurz, který se konal každou druhou neděli. V roce 1920 měl spolek již 86 členů z toho 62 žen a 24 mužů. V únoru 1921 se koná další členská schůze, kde předseda spolku kritizoval nedostatečné docházení na pěvecké zkoušky. Na 20. březen byl naplánován koncert v sále sokolovny a zazněly na něm skladby Bedřicha Smetany „Z mého života“, Antonína Dvořáka „Z prvních písní“ a „Vyznání lásky“ v podání slečny Prušákové. Dále skladby Zdenka Tibicha „Jarní romance“ zpívanou smíšeným sborem. Bylo vytisknuto 30 plakátů velkých a 400 malých a kapacita sálu je 343 míst na stání a sezení. Dále byli členové spolku aktivní při oslavách 70. narozenin prezidenta Masaryka, který pořádala městská rada. ¹⁷⁷

Spolek se sešel až v roce 1924 bylo konstatováno, že zájem o činnost spolku byl pranepatrný. V listopadu 1921 se sešlo jen 27 členů hlavně proto, že mnoho členů neuznalo za vhodné aby se účastnilo sborového zpěvu. Spojeným pěveckým spolkům konkurovala mohutně se rozrůstající tělovýchovná jednota Sokol, která byla na Dobříši známa svým bohatým kulturním životem, který měl široký rozsah a v plné síle se projevil obavy předsedy ředitele F. Friče. Život ve spolku se obnovuje až v roce 1924, kdy se oslavuje 100 let

---

¹⁷⁴ tamtéž

¹⁷⁵ Fond Sdružené pěvecké spolky Zvonař a přátelé hudby v Dobříši. Zápisy o schůzích 1913-32

¹⁷⁶ tamtéž

¹⁷⁷ tamtéž

narození B. Smetany. Sbormistrem byl zvolen p. Jindřich Krotíl ředitel chlapecké školy. Sbormistr p. Jindřich Krotíl neustále upozorňoval, že největším problémem je nedbalé docházení na pěvecké zkoušky. Členové sice navrhovali různé postihy, ale prakticky se to míjelo účinkem. Předsedou spolku byl zvolen místo ředitele Friče pan Emil Janda vrchní berní správce, místopředsdou učitel Svoboda. Další valná hromada se konala až dne 16. dubna 1926, kdy bylo konstatováno, že pro nedostatečnou účast nemohl být předveden ani jeden koncert. A dále se opakují stížnosti na nedostatečné docházky na pěvecké zkoušky, a členové se účastní až posledních zkoušek. Předsedou byl opět zvolen pan Emil Janda a místopředsdkyní p. Prusíková, žena lékaře, a sbormistrem znovu p. Jindřich Krotíl, ředitel měšťanské školy. Po volbě následovala přednáška o Leopoldu Zvonaři, jehož jméno nese pěvecký spolek, kterou přednášel sbormistr Jindřich Krotíl. Tím bylo vzpomenuáno na výročí úmrtí Leopolda Zvonaře. Bylo také jednohlasně schváleno, aby se častěji konaly tradiční výlety. První návrh byl přes Chouzavou, ke kapli a do Nové Vsi po Pleší, zde zazpívali dvě nebo tři sborové písně. Návrh byl přijat. Dne 21. listopadu se členové spolku dohodli na zakoupení písní „Janošíkova svatba,“ které se nacvičovala na pěvecký festival pořádaný v Praze. Valné hromady konaly se velmi nepravidelně. Další až po 7 měsíců dne 27. června 1928, kdy dlouholetý předseda Emil Janda odešel na jiné učitelské místo do Prahy. Dne 29. března 1930 se bouřlivě jednalo o další budoucnost pěveckého spolku. Bylo vzpomenuáno navelké úspěchy, které spolek zažíval v 70. a 80. letech 19. století. Bylo usneseno, aby spolek vytrval dál a nelikvidoval se. Spolku to ovšem nepomohlo a stále trpěl nezájmem. V roce 1932 se musela zrušit valná hromada pro neúčast členů. Zápisy tímto rokem končí a k obnovení spolku dochází až v roce 1939.¹⁷⁸

---

¹⁷⁸ tamtéž

11. Závěr

Město Dobříš se za dvacet let trvání první republiky překotně rozvíjelo. Vzrostl počet obyvatel na 3 890 a přibýlo 212 popisných čísel. Politický život se stával pestřejším, strany jsou více vidět. Rozparcelovávají si veřejný prostor, navazují na sebe paralelními cvičebními jednotami. Ve městě Dobříš je na počátku vzniku Československé republiky dominantní stranou sociální demokracie, postupně však přichází o vliv jednak rozkolem a jednak bojem z vnitrostranickou opozicí. V létě 1920 vyvrcholí spor starosty Karla Škardy s některými zastupiteli vlastní strany. Městské zastupitelstvo je několik měsíců neusnášeníschopné. Starosta pokutuje zastupitele, ale jeho jednání nevede k žádnému výsledku. Trvale špatné vztahy byly i s vedením velkostatku (jeho spory o led rybníka Papež). Takže dochází k výměně a starostou se v srpnu 1920 stává František Klouda. Situace v zastupitelstvu se stabilizuje.

Mezitím dochází k pozemkové reformě, která zasáhne dominantní hospodářskou sílu v okolí Dobříše, a tím je Colloredo-Mansfeldský velkostatek, který je čestně rozparcelován, a je prodána pila i pivovar. Velmi citelně je cítit ztráta Colloredo-Mansfeldských lesů, které zabírá československá armáda. Podniky přestávají pracovat, pivovar je zavřen a pila funguje jen částečně, lokálně se zvyšuje nezaměstnanost. Velkostatku zůstávají železárny, to si vynucují dělníci. Bohužel se zde nepodaří udržet výrobu, jednak kvůli konci válečných zakázek a za druhé kvůli nerentabilitě. Colloredo-Mansfeldský velkostatek byl vzájemně propojenou jednotkou, která se doplňovala. Během 20. let do začátku hospodářské krize se podaří velkostatek stabilizovat, je koupena pila a zachráněn pivovar, výrobu se podaří obnovit. Jen nedosahuje předválečné produkce. Zvláště je to citelné na pile, která by měla dostatek zakázek, ale chybí jí dřevo, které se musí kupovat od nových majitelů lesů. Katastrofou je pro Dobříš a okolí uzavření starohutských železáren v roce 1926, které přinese opětovný nárůst nezaměstnanosti a radikalizaci dělníků. Obyvatelstvo muselo hledat práci mimo město a to zvláště v Praze. Zvýšil se počet dělníků a šiček a přibýlo i více volných pracovních míst v živnostech. Naopak ubylo lidí pracujících v zemědělství a to i přesto, že počet obyvatel města rostl. Byla vystavěna nouzová baráková kolonie pro dělníky. I když většinu obyvatel tvořili dělníci, město si udrželo svůj živnostensko-řemeslnický ráz.

Obecní volby v roce 1923 přinesou citelné zeslabení. Sociální demokracie ztrácí 9 mandátů jak ve prospěch komunistů, kteří vznikají v roce 1921 a získávají v těchto volbách 3 mandáty, tak i ve prospěch židů, domkařů a lidovců, kteří se stávají nejsilnější stranou a starostou je jejich zástupce Václav Rys. Ten vedl město až do roku 1932, kdy byl zvolen

nový starosta Adolf Schart. Největšími nepřáteli ve městě ve 20. a 30. letech byli komunisté a sociální demokraté, kteří bojovali o stejnou skupinu voličstva. Komunisté vyčítali sociálním demokratům defetismus a nezájem o řešení problémů nezaměstnaných. Zatímco sociální demokracie rok od roku slábla, komunisté měli až do hospodářské krize stabilní podporu 3 mandátů. Jejich vliv začal narůstat až za hospodářských těžkostí, které se ve městě projevíly. V obecních volbách v roce 1932 předstihly sociální demokraty a získali 5 mandátů a stali se spolu s lidovci druhou nejsilnější stranou na Dobříši. Komunisté se sice stali nejhlasitějšími zastánci nezaměstnaných, ale utrpěli i několik významných porážek. Byla tady snaha proniknout mezi šičky. Ale to se bohužel nepodařilo, plánovaná stávka skončila krachem pro rozpory sociálních demokratů a komunistů. Jedním z dalších důvodů byla malá organizovanost žen a také to, že se na konci 20. let domluvily s faktory na placení nemocenského pojištění – polovinu platil zaměstnavatel, polovinu šička rukavic. Byla zde také snaha vytvořit spojení levicových stran Lidovou frontu. To bylo sociálními demokraty a národními socialisty odmítnuto. Ohrožení nacismem a nárůst pravicových autoritativních režimů v Evropě zmenšovalo rozpory. Byly organizovány akce na podporu republikánské vlády. Podpora poskytnutí domovského práva na dobříšské radnici německým a rakouským antifašistům byla jednoznačná. Na obraně Československé republiky se shodli všechny politické strany.

Na Dobříši se také rozvíjel spolkový život a zvláště Sokol v této době byl nejaktivnější. Jeho divadelní a kulturní představení byla pověstná. Během 5 let odehrál asi 155 představení. A měl podporu města i samotného knížete Josefa Colloreda-Mansfelda, který byl jeho členem a finančně ho podporoval. Aktivní byl i Orel, kterému se podařilo vybudovat s podporu města svou tělocvičnu a stal se tak dalším kulturním centrem města. Proslulé byly i svatováclavské poutě či trhy. Oblibě se těšily i oslavy 28. října či Husovy dny, kterých se účastnila celá politická elita i dobříšští židé. Úspěšně se rozvíjela i československá evangelická církev, která na Dobříši v roce 1937 vystavěla svoji modlitebnu. Spolky měly nezastupitelné místo i v projevech nejhlubší hospodářské krize, kdy se různými společenskými akcemi snažily zmírňovat bídu dobříšských obyvatel. Jejich aktivita byla utlumena po roce 1938. Po druhé světové válce se spolkový život nikdy plně nevzpamatoval.

Prameny

SOkA Příbram: zápisy o schůzích městského zastupitelstva 1918-1938

SOkA Příbram: Zápisy k volbám obecního zastupitelstva v Dobříši z 15. května 1919

SOkA Příbram: Spolky v Dobříši č. 211

SOkA Příbram: Fond: Tělocvičná jednota Sokol Dobříš. Cvičitelé sbory Zápisy ze schůzí z let 1936-41

SOkA Příbram: z protokolů Tělovýchovné jednoty Sokola v Dobříši 1912-20

SOkA Příbram: TJ Sokol Dobříš Dramatický a zábavný odbor Zapisník z let 1918-1923

SOkA Příbram: Fond: Sdružené pěvecké spolky Zvonař a Přátelé hudby v Dobříši. Zápisy ze schůzí 1913-1932

SOkA Příbram: Zápisy biografického odboru dobříšského Sokola z let 1931-3

SOkA Příbram: Ústřední deník československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské: Reforma ročník VIII číslo 104 1926

SOkA Příbram: Osobní pozůstalost kronikáře Františka Dohnala

SOkA Příbram: Osobní pozůstalost Mudr. Blažeje Prusíka s. 1-12

SOkA Příbram: Pozůstalost Františka Dohnala městského kronikáře v Dobříši. C Beseda s. 19-86

SOkA Příbram: osobní pozůstalost Františka Dohnala městského kronikáře v Dobříši Pomník mistra Jana Husi V Dobříši s. 88-89

SOkA Příbram: Archiv města Dobříše č. Zápisy o schůzích pro Žižkovy oslavy, Husovy oslavy kulturní odbor. od 19.9. 1924 do 25.9. 1924, 1924-26 číslo inventáře 24, číslo knihy 24

SOAK Příbram: Archiv města Dobříše č. SOkA Příbram: Zápisy o schůzích pro Žižkovy oslavy, Husovy oslavy kulturní odbor. od 19.9. 1924 do 25.9. 1924, 1924-26 číslo inventáře 24, číslo knihy 24

SOkA Příbram: Sčítací operáty z roku 1921 pro okres Dobříš Město Dobříš

Národní Archiv Sčítací operáty z roku 1930 pro okres Dobříš město Dobříš karton číslo 1-5

Depozitář muzea města Dobříše

Kopáček, Ludvík Dobříšské pivovary..

Pinc, Pavel Dobříšské živnosti hostinské

Kronika města Dobříš z let 1918-78

Průša, Oldřich: Z historie restaurace „Slovanky“ nepublikováno neustránkováno

Literatura

- Bláha, Arnošt Inocent. *Sociologie inteligence*. Praha: Orbis, 1937 s. 433
- L. Fasora, J. Hanuš, J. Malíř, L. Vykoupil (eds.) *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. 1. vyd. Brno, Centrum pro studium demokratické kultury, 2006. 503 s. ISBN 80-7325-105-1
- Fasora, Lukáš. *Svobodný občas ve svobodné obci?* 1. vyd. Brno: Matice Moravská, 2007 381 s. ISBN 978-80-86488-43-1
- L. Fasora, Jiří Hanuš, , L. Vykoupil (eds.) *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. 1.vyd. Brno Centrum pro demokracie a kultury (CDK), 2006 387 s ISBN 80-7325-091-8
- Gilbert Felix. *Konec evropské éry: dějiny Evropy 1890-1990*. 1 vyd. Praha Mladá fronta, 2006. 654 s. ISBN 80-204-0887-8
- Jemelka, Martin. *Z havířských kolonií aneb. Jak se žilo havířským rodinám*. 1 vyd. Brno reprints, 2008. 51 s ISBN 978-80-7329-185-3
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918 – 1938). Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930 – 1935). II. díl*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 577 s. ISBN 80-7277-031-4.
- Lenderová, Milena. *Z dějin české každodennosti*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4
- Lenderová, Milena. *Dějiny každodennosti „ dlouhé 19. století“ . 1 díl. Dějiny hmotné kultury*. 1 vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice 2001. 148 s. ISBN 80-7194-414-9
- Maier, Karel. *Hospodářský rozvoj českých měst 1850-1938*. 1 vyd. Praha :Academia, 2005. 374 s. ISBN 80-200-1245-1
- Musil, Jiří. *Sociologie soudobého města*. 1 vyd. Praha: Svoboda, 1967. 320 s.
- Pargač, Jan. *Společenský a kulturní život Nymburské vesnice*. Praha: Univerzita Karlova, 1985
- Průcha, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 1 díl*. 1 vyd. Brno 2004. 578 s. ISBN 80-7239-147-X
- Šalanda Bohuslav. *Česká vesnice Široký Důl*. 1 vyd. Kolín: Vysoká škola politický a ekonomický věd, 2008. 173 s. ISBN 978-8086879-14-7

Regionální literatura

Dioszegiová Iva. *Karel Čapek na Strži*. 1 vyd. Příbram: Knihovna Jana Drdy, 2001 38 s.

ISBN 80-86240-41X

Hejnic, Miroslav. *Dělnické hnutí na Dobříšsku*, Dobříš MO KSČ, 1996. 27 s.

Hejnic, Miroslav. *Stíny protektorátu*. Dobříš, 1992

Hejnic, Miroslav. *Vzpomínka na 28. říjen 1918 v Dobříši* vydala odbočka přátel východu.

Gášpar, Petr. *Almanach ke 100. výročí založení 1. základní školy v Dobříši*, Dobříš, 1999. 98 s.

Kadlec, Petr. *Dobříš v proměnách*. 2 vyd. Dobříš: Okrašlovací spolek 2010. 224 s. ISBN 97880-254-76-89-5

Kadlec, Petr. *Okrašlovací spolek pro Dobříš a okolí*. 1 vyd. Dobříš Okrašlovací spolek. 2008

Kopáček, Ludvík. *Památník okresu Dobříšského*. Dobříš: Vydal okresní výbor Dobříšský, 1898. 180 s.

Kopáček, Ludvík. *100 let Heinzova rodu v městě Dobříši*. Praha, 1937. 26 s.

Kopáček, Ludvík. *Z historie náb. Obce izraelské na Dobříši*, Dobříš, 1914 25 s.

Kopáček, Ludvík. *Dějiny Sokola dobříšského*. Dobříš vyd. Antonín Tuček v Dobříši, 1923. 91 s.

Kubát, L. *Z dějin evangelia v Dobříši a okolí*. Praha: V Horák, 1937. 31 s.

Malý, Ladislav. *Nový průvodce po Dobříši a okolí*. Dobříš: knihkupec V. Hausekr, 1928. 64 s.

Malý, Ladislav. *Příbramsko a Dobříšsko*. Příbram: Okresní školní výbor v Příbrami, 1930. 349 s.

Melichar, František. *100 let požárního sboru v Dobříši*. Dobříš: ZOZ požární ochrany, 1985. 41 s.

- Olič, Miroslav. *Dobříš město na Zlaté stezce. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Maroli, 1998. 184 s. ISBN 80-902513-2-3*
- Průša, Oldřich. *Historický kalendář města Dobříše 921 – 1986.1 vyd. Dobříš: Městský úřad Dobříš, 2008. 245 s. ISBN 978-80-254-3621-9*
- Rys, Alois. *Dobříš- kdysi, Dobříš 2009. s. 39*
- Kolektiv autorů. *Josef Colloredo-Mannsfeld 17.11. 1866 – 17.11. 1936, Praha 1936. s 301*

12.Seznam příloh

Příloha č. 1 tabulka s výsledkem voleb

Příloha č. 2 Rozdělení mandátů v obecním zastupitelstvu

Příloha č. 3 sčítací operáty

Příloha č. 4 plán města Dobříše

Příloha č. 5 Pila velkostatku Dobříš

Příloha č. 6 Pivovar v Dobříši

Příloha č. 7 František Heinz

Tabulka č. 1 výsledky voleb

Volby	Komunisti	Sociální demokraté	Čs. Národ. socialisté	Lidovci	Živnostníci	Národní demokraté
Obecní, rok 1919		928	241	209	311	218
Do poslanecké sněmovny, rok		759	153	265	181	288
Do senátu, rok 1920		731	125	250	163	276
Obecní, rok 1923	224	348	279	448	242	
Do posl. sněmovny, rok 1925	157	376	449	417	284	133
Obecní, rok 1927	196	266	493	401	304	67
Do poslan. sněmovny, rok	190	415	552	371	229	124
Do senátu, rok 1929	153	371	473	327	202	109
Obecní, rok 1932	413	295	407	407	104	130
Do národ. shromážd., rok 1935	509	233	388	429	189	155

Zdroj Olič, Miroslav Město na zlaté stezce, Dobříš 1998

Tabulka č. 2 rozdělení mandátů

Rozdělení mandátů v Obec. Zastupitel.	Komunisté	Sociální demokraté	Čs. Nár. socialisté	Lidovci	Národní demokraté	Živnostníci		
Rok 1919		15	4	3		5		
Rok 1923	3	6	4	7		4	domkaři 3	židé 1
Rok 1927	3	4	7	6		4	agrárníci 2	fašisté 3

Zdroj: Stanislav, Polák: Podbrdský sborník 1982

Příloha č. 3 sčítací operáty

Jméno a příjmení: **František Heinz**

Rok narození: 1849

Sociální postavení otce živnostník nar. 1812 z Prahy starosta cechu hostinského. Sokol občanská záložna člen zastupitelstva městské rady. pražský měšťan.

Náboženské. vyznání katolík

Soc. postavení po otci živnostník hostinský nájem Hotelu Na Knížecí, pak Hostinec U Bílého Lva

Veřejné funkce městské zastupitelstvo člen Sokola, Okrašlovacího spolku Hasičů, Občanské záložny spoluzakladatel Československých turistů

Majetek: dům čp. 110, pražská ulice, dům čp. 37 na Riegerově náměstí provozovatel dvou hostinců Smích restaurace a hotelu Na Knížecí, majitel vily čp. 490 od r. 1926

Manželka Marie Pechová dcera

Nar. 1861

Dcera dobříšského měšťana Fr. Pecha čp. 30 majitele domu a závodu řeznicko-uzenářského (živnostník)

Jméno příjmení **Rys, Václav**

Rok narození 1878

Sociální původ otec živnostník pekař

Profese živnostník pekař

Náboženské vyznání katolické

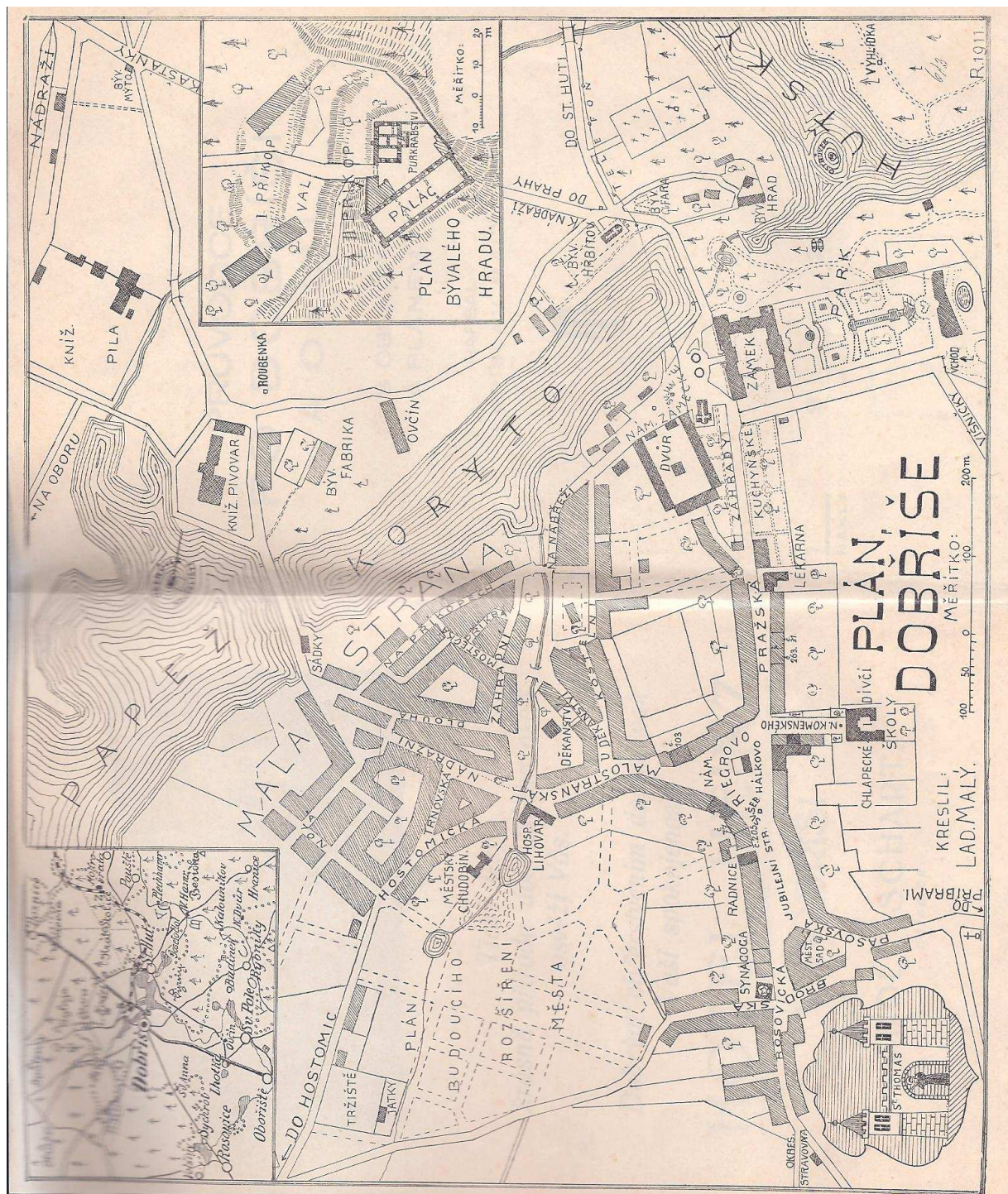
Manželka dva učedníci

Veřejné funkce obecní zastupitel od roku 1905, starosta od roku 1923-1931, Velitel hasičů člen Sokola, Občanské záložny, okrašlovacího spolku, Červený kříž

Zdroj: SOAk Příbram: sčítací operáty pro okres Dobříš, město Dobříš

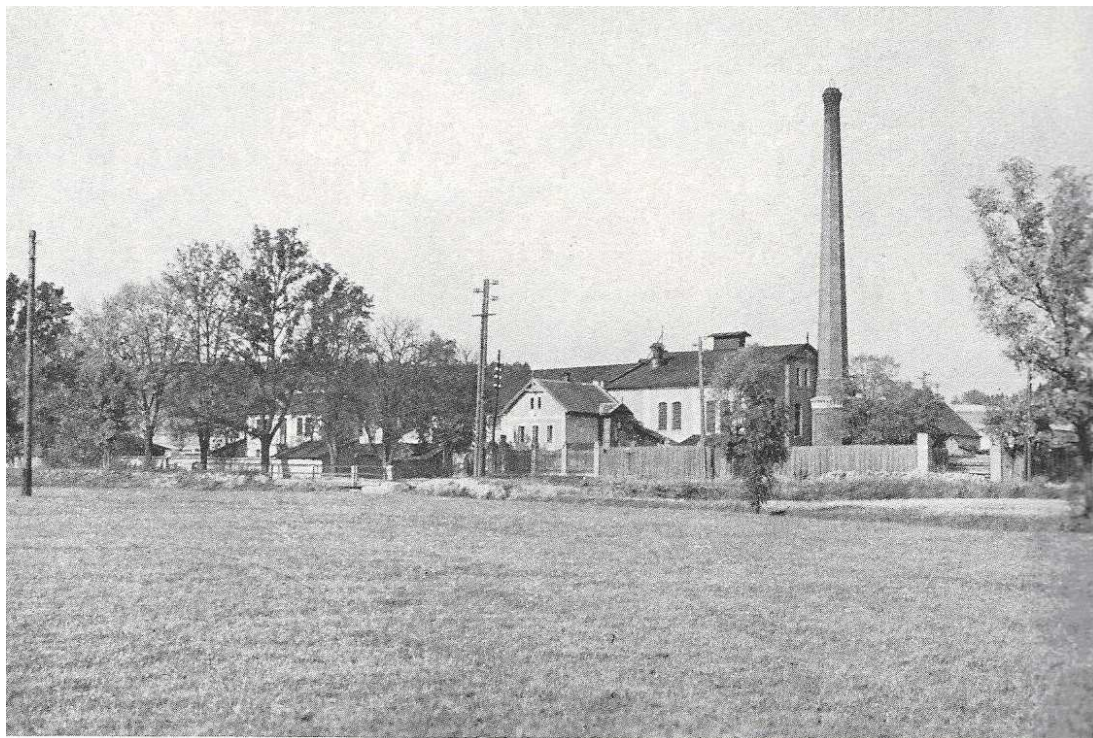
Příloha č. 4 Plán města Dobříše

Zdroj: Malý, L Nový průvodce po Dobříši a okolí, Dobříš, 1928

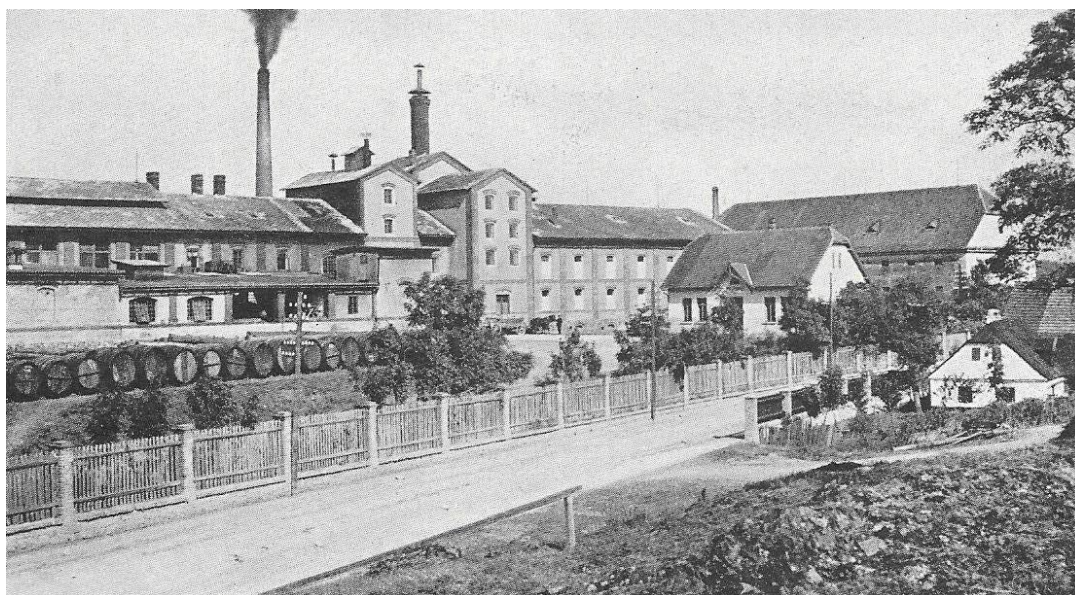

Příloha č. 5 Pila v Dobříši

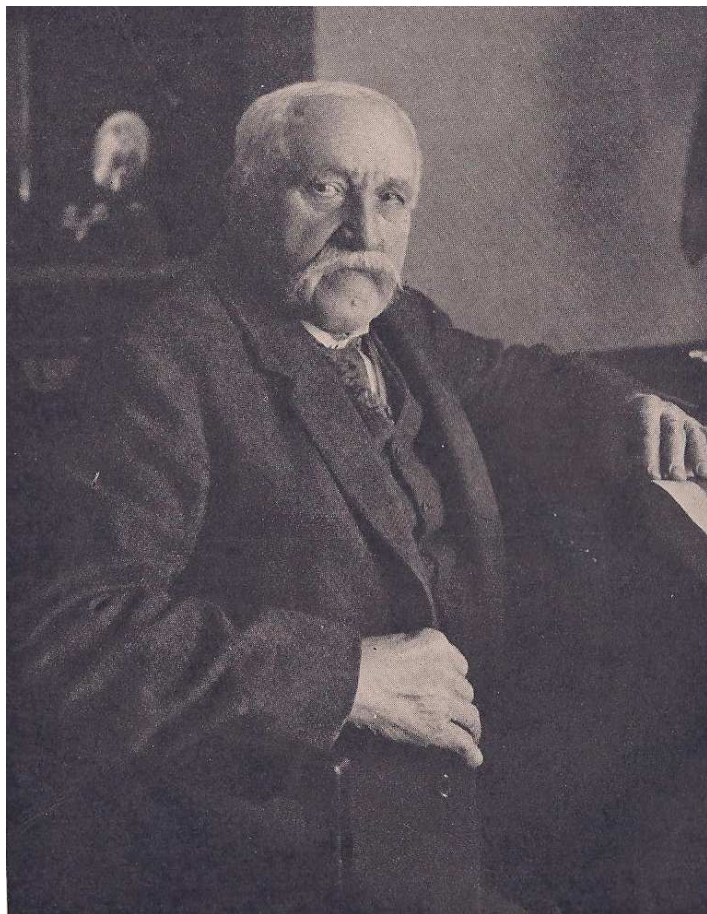
Zdroj: Halík, Jan: Sborník statí k narozeninám Josefa knížete z Colloredo-Mannsfeldu, Praha 1936

Příloha č. 6 Pivovar v Dobříši

Zdroj: Halík, Jan: Sborník statí k narozeninám Josefa knížete z Colloredo-Mannsfeldu, Praha 1936

Příloha č. 7 František Heinz

Zdroj: Kopáček, Ludvík. 100. let heinzova rodu na Dobříši. Dobříš, 1937

